Национальная библиотека
Республики Тыва им. С. Пушкина
ОТДЕЛ БИБЛИОГРАФИИ

ШЫН

НИИТИЛЕЛ-ПОЛИТИКТИГ СОЛУН

1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

№ 98-100 (16708-10)

2003 чылдың АВГУСТ 8, пятница

Ат салган шагы 21.00
Садар өртээ 9 рубль.

ТУСКАЙ ҮНДҮРҮЛГЕ

Тыва Республиканың тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХООЙЛУЗУ

Хоойлужудулга палатазы 2003 чылдың май 28-те хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2003 чылдың июль 3-те чүүлдүг деп көрген

I эге. НИИТИ ЧҮҮЛДЕР

1 чүүл. Бо Хоойлунуң күштүг болур кызыгаарлары

1. Бо Хоойлу-биле Россия Федерациязының Конституциязы-биле, федералдыг хоойлулар-биле, Тыва Республиканың Конституциязы-биле, Тыва Республиканың өске-даа хоойлуларыбиле, муниципалитет тургузугларының уставтары-биле дүүштүр тус черни бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының Тыва Республиканың девискээринге эрттирип турары соңгулдаларынга Россия Федерациязының хамаатыларының киржир конституусчу эргезин боттандырарының колкол магадылалдарын тодарадып айтып турар.

2. Бо Хоойлу дорт күштүг болуп турар болгаш тус черниң бот-башкарылга органнарының төлээлекчи органнарының соңгулдаларын белеткээринге база эрттиреринге ажыглаар.

3. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгулдаларны белеткээриниң чурумун тодарадып айтып турар муниципалитеттерниң уставтарын база тус черниң бот-башкарылга органнарының эрге-хоойлу талазы-биле нормативтиг өске-даа актылары бо Хоойлуга чөрүшкек апаар таварылгада бо Хоойлунуң нормаларын ажыглаар.

4. Бо Хоойлуга өскерилгелер болгаш немелделер киирген таварылгада соңгулдаларны белеткээрин болгаш эрттирерин тодарадып айтып турары муниципалитет тургузугларының база тус черниң бот-башкарылга органнарының соңгулдаларны белеткээрин база эрттирерин тодарадып айтып турар нормативтиг өске-даа актылары соңгулда кампаниязының үезинде ол өскерилгелер болгаш немелделер соңгулда кампаниязы доозулганының соонда күштүг болуп эгелээр.

2 чүүл. «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң кол магадылалдары болгаш референдумга киржир эргелер дугайында» Федералдыг хоойлуга дүүштүр бо Хоойлунуң сорулгаларынга ажыглап турар терминнер болгаш билиишкиннер:

1) суртаал материалдары – парлаан, номчуур, экрандан көөр болгаш дыңнаар база соңгулда мурнунуң суртаалын көргүзүп турар болгаш соңгулда кампаниязының үезинде массалыы-биле нептередип тарадырынга, чонга чарлап дыңнадырынга көрдүнген материалдарны;

2) суртаал чорудар үе – соңгулда мурнунда суртаал чорудары чөпшээрээн үе;

3) соңгулда кампаниязының үезинде чорудар болгаш кандидат, кандидаттар, кандидаттарның даңзызы дээш соңгулдаларны азы аңаа (оларга) удур, чок болза бүгү кандидаттарга удур (кандидаттарның бүгү даңзызынга удур) албадап чыгаар сорулгалыг азы албадаан соңгулда мурнунуң суртаалын;

4) чурттап турар черииң адрези – Россия Федерациязының хамаатызы Россия Федерациязының кызыгаарында чоруп турар азы чурттап турар черииң аайы-биле хамаатыларның учедун бүрүткээр органнарда чурттап турар черииң аайы-биле хамаатының бүрүткээни адрезин (кожуунуң, хоорайның, чурттакчылыг өске-даа черниң, кудумчуның адын, бажыңның база квартиразының дугаарын) чурттап турар черниң;

5) бюллетень – соңгулда бюллетенин;

6) соңгулдаларны – тус черниң бот-башкарылга төлээлекчи органын тургузар сорулга-биле Россия Федерациязының Конституциязынга, федералдыг хоойлуларга, Тыва Республиканың Конституциязынга, бо Хоойлуга, Тыва Республиканың өске-даа хоойлуларынга, муниципалитет уставтарынга дүүштүр хамаатыларның тура-соруун дорт илередириниң хевирин;

7) кандидатты депшидери тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органынга кандидатты тодарадыры-биле кандидаттың боду бодун депшидери, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң эгелекчи саналын;

8) соңгулда эргелерин боттандырары – Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелерин боттаңдырарын хандырып турар Россия Федерациязының Конституциязының хоойлубиле, эрге-хоойлу талазы-биле өске-даа нормативтиг актының негелдези, чуруму болгаш чорудуун;

9) күрүнениң автоматчыткан информация системазы – Россия Федерациязының «Соңгулдалар» деп күрүнениң «Соңгулда» деп автоматчыткан системазын;

10) депутат – бүгү-ниитиниң дең болгаш дорт соңгулда эргезинге үндезилээш, чажыт бадылаашкын-биле тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органынче хамаарышкан соңгулда округунуң соңгукчуларының соңгаан кижизин;

11) хамаатының эки тура-биле өргүлү — кандидаттың, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң соңгулда талазы-биле тускай санынче Россия Федерациязының хамаатызының бодунуң хууда акша-хөреңгилерин халаска дамчыдып бээрин;

12) юридиктиг эргелиг албан черниң эки тура өргүлү — юридиктиг эргелиг албан черииң санажыр санындан бодунуң акша-хөреңгизин кандидаттың, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң соңгулда талазы-биле тускай санынче халаска дамчыдып бээрин;

13) хамаатының паспортун солуур документ – күрүнениң бүрүн эргелиг органының тыпсып бергени, хамаатының ал-бодун шынзыдып турар документизи, Россия Федерациязының девискээринде хамаатыларга тыпсыр ындыг документилер болза;

шериг биледи, шериг билединиң орнунга тыпсып бээри азы ол ал-бодун шынзыдып турар шериг албанын эрттирип турар кижилерге түр документилер;

Россия Федерациязының Чазааның бадылааны чурум езугаар паспортту бижип берип турар үезинде Россия Федерациязының хамаатызынга тыпсып бээр хамаатының ал-бодунуң түр шынзылгазы;

Россия Федерациязының хамаатызы Россия Федерациязындан үнүп чоруурунуң база Россия Федерациязынга кээриниң (Россия Федерациязының девискээринден дашкаар доктаамал чурттап турар кижилерге) чурумун таарыштырып турар Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр Россия Федерациязының даштыкыдан кээп турар Россия Федерациязының хамаатызының ал-бодун шынзыдып турар документ;

далайжының паспорту – далайжының ал-бодун шынзыдып турар шынзылгазы;

Россия Федерациязының таңныыл кадаттыг черлерде каразыттырып база буруудаттырып турар хамаатыларынга тыпсып бээр, Россия Федерациязының Чазааның бадылааны доктаамал майык шынзылга;

даштыкы хамаатыларга бо Хоойлунуң 4 дугаар чүүлүнүң 7-ги пунктузунда айыткан хамаатыларга – Россия Федерациязында даштыкы хамаатыларның эрге-хоойлу талазы-биле байдалын федералдыг хоойлу-биле дүүштүр таарыштырып турары Россия Федерациязында доктаамал чурттап турар даштыкы хамаатының эргезин шынзыдып турар документ;

14) соңгукчу — Россия Федерациязының идепкейлиг соңгуур эргелиг хамаатызы;

15) соңгулда кампаниязы – соңгулдаларның болурунуң (эрттиреринiң) дугайында Тыва Республиканың Улуг Хуралының Хоойлужудулга палатазының шиитпирин албан езузу-биле парлаан (парлаар) хүнүнден эгелээш, соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязы соңгулдаларны эрттиреринге база белеткээринге чогуур бюджеттен үндүрүп берген акша-хөреңгилерни чарыгдаарының дугайында отчетту киириринге чедир үеде соңгулдаларны белеткээр болгаш эрттирер талазы-биле боттандырар ажыл-чорудулганы;

16) кандидаттың, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң соңгулда кампаниязы – соңгулдаларга тодаргай түңнелдерни чедип алырынче угланган болгаш кандидатты, кандидаттарның даңзызын депшиткен хүнүнден бээр кандидат, соңгулда каттыжыышкыннары, соңгулда блоктары, а ол ышкаш оларның бүрүн эргелиг төлээлеткен кижилери саң-хөө талазы-биле түңнел отчетту киирген хүнүнге чедир боттандырары;

17) соңгулда комиссиязы – соңгулдаларны белеткээрин болгаш эрттирерин организастаар болгаш хандырар база хоойлу-биле айтып доктаатказ чурум-биле болгаш хуусаада тургузар коллегиалдыг органны;

18) үстүнде турар соңгулда комиссиязы – соңгулданың үстүкү комиссиязы – ол-ла соңгулдаларны белеткээрин болгаш эрттирерин организастаар болгаш хандырар, өске ындыг комиссияларга хамаарыштыр соңгулдаларның белеткелин база эрттирерин организастаар болгаш хандырар, хоойлу-биле ындыг шынарлыг кылдыр тодарадып айыткан соңгулда комиссиязын;

19) адааңда турар соңгулда комиссиязы (соңгулдаларның адаккы комиссиязы) – ол-ла соңгулдаларны белеткээр болгаш организастаар талазы-биле соңгулданың өске бүгү комиссияларының ажыл-чорудулгазын удуртурун бо Хоойлубиле аңаа дааскан өске комиссияларга хамаарыштыр соңгулдаларны белеткээрин база эрттирерин организастаар болгаш хандырар хоойлу-биле ындыг кылдыр тодараткан соңгулда комиссиязын;

20) соңгулдаларны организастап эрттирер соңгулда комиссиязы (соңгулда организастаар соңгулда комиссиязы) – хамаарышкан соңгулдаларны белеткээр болгаш эрттирер талазы-биле соңгулдаларның бүгү-ле комиссияларының ажыл-чорудулгазын удуртурун хоойлубиле аңаа дааскан соңгулда комиссиязын;

21) соңгулда каттыжыышкыны – федералдыг хоойлу-биле дүүштүр соңгулдаларга киржир эргелиг политиктиг партияны, а ол ышкаш федералдыг хоойлу-биле дүүштүр тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларынга киржир эргелиг, политиктиг партияның килдизи азы структура талазы-биле тургузуунуң салбырларлыг, а ол ышкаш уставы оларның соңгулдаларга киржирин көрүп турар болгаш хөй-ниити организациязы хевирлиг кылдыр тургускан Тыва Республиканың хоойлузунга дүүштүр азы өске-даа бедик деңнел-биле бүрүткеткен хөй-ниитиниң өске-даа каттыжыышкыны. Ынчаарга айыткан бо хөй-ниити каттыжыышкыны, чок болза соңгулдаларга оларның киржирин көрүп турар өскерилгелер болгаш немелделер бадылаашкын хүнүнге чедир бир чылдан орай эвесте, а ооң бүрүн эргелерин хуусаа бетинде соксатканы-биле холбаштыр бадылаашкын хүнүнге чедир алды айдан орай эвесте олар бүрүткеткен турар ужурлуг.

Айыткан хуусаалар хөй-ниити каттыжыышкынының уставынга киирери өскерилгелерге болгаш немелделерге хамаарышпас.

22) идепкейлиг соңгулда эргези (соңгулданың идепкейлиг эргези) – Россия Федерациязының хамаатыларының тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарын соңгуур эргезин;

23) соңгулданың идепкей чок эргези (идепкей чок соңгулда эргези) Россия Федерациязының хамаатызының тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгудар эргезин;

24) соңгулда блогу – ийи азы оон-даа хөй соңгулда каттыжыышкыннарын хоойлу-биле көрдүнген чурум-биле тургузары, эки туранын эвилелин, а ол ышкаш федералдыг хоойлунуң 35 дугаар чүүлүнүң 4-кү база 5-ки пунктуларының чаңгыс азы элээн каш пунктуларынга негелделеринге дүгжүр болгаш чаңгыс азы элээн каш соңгулда каттыжыышкыннары база ниити Россияның хөй-ниити каттыжыышкыны болуп турар чаңгыс азы элээн каш политиктиг партияларның хоойлу-биле көрдүнген эки туранын эвилелин;

25) соңгулда округу – хоойлу-биле дүүштүр база Россия Федерациязының хамаатыларының шуут-ла боттарын тургузары, тодарадып айытканы депутатты (депутаттарны) соңгуур девискээр; тодарадып айыткан болгаш Россия Федерациязының хамаатыларының шуут депутатты соңгуур девискээрни;

26) чаңгыс мандаттыг соңгулда округу (соңгулданың чаңгыс мандаттыг округу) - чаңгыс депутат соңгуур соңгулда округун;

27) кандидат – тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органынга дорт соңгулдаларның аргазы-биле кежигүн болуп ажылдаары-биле кордакчы кылдыр бо Хоойлу-биле доктаатканчурум-биле депшиткени, чок болза кандидат кылдыр хамаарышкан соңгулда комиссиязының бүрүткээни кижизин;

28) бүрүткеткен кандидат – хамаарышкан соңгулда комиссиязының кандидат кылдыр бүрүткээни кижи;

29) комиссия – соңгулда комиссиязын;

30) хайгааракчы – бадылаашкын болуп турар үеде бадылаашкыннарның эртип турарын, бадылаашкыннарның түңнелдерин үндүрүп база бадылаашкыннарның түңнелин тодарадып турарының ылап шынныын хынаар талазы-биле комиссияның ажыл-чорудулгазы-биле кады соңгулдаларның түңнелин үндүрер, хайгааараар, Россия Федерациязының бүрүн эргелиг кылдыр төлээлеткен хамаатызын;

31) шын эвес болган хол үжүү — бир кижиниң адын өске кижиниң тудуп салганы хол үжүүн;

32) күш чок болган хол үжүү — соңгукчуларның холунуң үжүүн чыырының чурумун үреп тургаш чыгган база (азы) хол үжүү чыырының чурумун хажыдып бижээн хол үжүүн;

33) массалыг информация чепсектерин кылып үндүрүп турар организациялар – теле болгаш (азы) радио дамчыдылгазын боттандырып турар организациялар болгаш парлалга үндүрүлгелериниң редакцияларын;

34) тус черниң бот-башкарылга органнары – Россия Федерациязының Конституциязы-биле, федералдыг хоойлулар-биле, Тыва Республиканың Конституциязы-биле, бо Хоойлу-биле Тыва Республиканың өске-даа хоойлулар-биле, муниципалитет тургузугларының уставтары-биле дүүштүр тус черниң бот-башкарылгазын боттандырар, Россия Федерациязының девискээринге хамаатыларын шуут дорт соңгууру, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи болгаш соңгулдалыг өске-даа органнары, тус черниң бот-башкарылгазының соңгудар албан-дужаалдыг кижилерин;

35) массалыг информация чепсектериниң төлээзи – редакцияның шынзылгалыг азы массалыг информация чепсектерин кылып үндүрүп турар организацияның төлээзи бүрүн эргелерин шынзыдып турар өске-даа документилиг кижини;

36) ажылының хевири – кандидатка орулга берип турар ооң ажыл-чорудулгазын, а ол ышкаш ажылдавайн турар кандидаттың пенсионер, ажыл чок, сургуул (өөредилге черииниң адын айыткан), бажың ээзи, түр ажылдавайн турар деп эрге-байдалын документ-биле бадыткаан ажыл-чорудулганы;

37) кандидаттың судтадып турганының дугайында медээлер – кандидаттың аңаа үндезилээш шиттиргени, Россия Федерациязының Кеземче кодекизиниң үүлүнүң (үүлдериниң), а ол ышкаш ССР Эвилелиниң база эвилелдешкен республикаларның кеземче хоойлужудулгазының үндезиннери-биле дүүштүр кеземче кодекизиниң үүлүнүң күштүг бооп турар кодекизи-биде кем-херек үүлгедии деп көрген хөделиишкиннери деп айыткан хоойлужудулга актыларыбиле дүүштүр шиитгирген турган болза, даштыкы күрүнеиң хоойлузунуң үүлүнүң (үүлдериниң) ады (аттарын) айтып тургаш, дүжүрбээн хевээр арткан болгаш судтадып турганының дугайында медээлерин;

38) кандидаттарның даңзызы – тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының соңгулдаларынга кандидаттарның, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң депшиткени кандидаттарның чаңгыс аай даңзызы, а ол ышкаш соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының шынзытканы, чок болза бүрүткээни, айыткан ол даңзыны көргүзүп турар.

3 үүл. Соңгулдаларны эрттиреринiң принциптери

1. Россия Федерациязының хамаатызы соңгулдаларга чажыт бадылаашкын-биле бүгү-ниитиниң дең болгаш соңгулда эргезинге үндезилээш, киржип турар.

2. Россия Федерациязының хамаатызының соңгулдага киржири хостуг болгаш эки туранын болур.

3. Соңгулдаларга ооң киржирин албадаар, чок болза ол тура-соруун хостуг илередиринге шаптыктаар сорулга-биле Россия Федерациязының хамаатызынга кым-даа албадаар эргези чок.

4. Соңгулдаларны белеткээрде азы эрттирерде, бадылаашкыннарны санаарда, бадылаашкыннарның түңнелдерин үндүрерде, соңгулдаларның түңнелдерин тодарадырда, соңгулда комиссияларының ажыл-чорудулгазы ажык болгаш илдең көскү болур.

5. Хамааты болбайн турар кижилер юридиктиг эргелиг даштыкы албан черлери, даштыкы хамаатылар, бо Хоойлунуң 4 дугаар чүүлүнүң 7-ги пунктузунда айыткан таварылгадан аңгыда, албан черлери кандидаттарны, кандидаттарның даңзызын депшидеринге, бүрүткеткен кандидаттарның соңгударынга, соңгулдаларга тодаргай түңнелдерни чедип алырынга дөгүм, чок болза шаптараазын болуп турар ажыл-чорудулганы кылыр эргези чок.

6. Соңгулдаларны комиссиялар организастаар болгаш эрттирер. Комиссияларның ажыл-чорудулгазынга Тыва Республиканың Улуг Хуралының палаталарының, Тыва Республиканың Чазааның, күрүне эрге-чагыргазының өске-даа органнарының, тус черниң бот-башкарылгазының органнарының, организацияларның, албан-дужаалдыг кижилерни, өске-даа хамаатыларның талазындан холгаарлаар чорукту чөпшээревес.

4 үүл. Бүгү-ниити соңгулда эргези

1. Россия Федерациязының 18 хар назы четкен хамаатызы депутаттарны соңгуур, а 21 хар четкенде — тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгудуп болур эргелиг. Россия Федерациязының соңгулда хүнүнде 18 хар назы четкен хамаатызы хоойлу езугаар көрдүнген болгаш хоойлу езугаар эрттирип турары хоойлу езугаар аргалары-биле соңгулдаларның өске-даа ажылдарынга киржир эргелиг.

2. Россия Федерациязының хамаатызы хиндиинден, сөөк-язызындан, националындан, дылындан, ук-ызыгуурундан, эткөреңги болгаш албан-дужаалга, үзелбодалындан хөй байдалындан, чурттап турар черинден, шажын-чүдүлгеге хамаарылгазындан, ниитиниң каттыжыышкыннарынга, а ол ышкаш өске-даа байдалдардан хамаарылга чокка соңгуур, соңгудар эргелиг болур.

3. Судтуң бодун башкарып билбес деп санааны азы судтуң шиитпири-биле хосталгазын кызыткан улустуң турар черлеринде хамаатылар соңгуур болгаш соңгудар эргези чок.

4. Чурттап турар чери соңгулда округунуң иштинде турар хамааты – идепкейлиг соңгулда болур. Хамааты кижиниң чурттап турар чери соңгулда болур округтуң девискээриниң иштинге турда, Россия Федерациязының хамаатызы ол үеде чурттап турар черинден дашкаар-даа турар тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының соңгулдаларынга киржирин кызыгаарлаарынга үндезин бооп болбас.

5. Бир эвес тус черниң бот-башкарылга органнарының соңгулдаларынга бадылаашкын судтуң айыткан хуусаазы доозулгужеге чедир болур болза, Россия Федерациязының хамаатызынга хамаарыштыр тодаргай хуусааның дургузунда муниципалитет албан-дужаалын эгелээр ооң эргезин казыыр дугайында күштүг болуп эгелээнде судтуң шиитпири бар турда, ол хамааты кандидат кылдыр бүрүткедип болбас.

6. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының доктаамал үндезин-биле ажылдап турар депутаттары сайгарлыкчы чорук кылыр, а оон аңгыда бадылаашкын, эртем болгаш өске-даа чогаадыкчы ажылдан өске төлевирлиг ажыл-чорудулга кылыр эргези чок. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттары муниципалитет ажыл-албанының муниципалитет албан-дужаалын ээлээр. Тыва Республиканың Улуг Хуралының палаталарының депутаттары бооп болбас. Депутаттың эрге-байдалы-биле холбашкан өске-даа кызыгаарлаашкыннарны федералдыг хоойлу-биле доктаадып айтыр.

7. Россия Федерациязының делегей керээлеринге үндезилээш база хоойлу-биле айтып доктааткан чурум-биле муниципалитеттиң хамаарышкан девискээринде доктаамал чурттап турар даштыкы хамаатылар тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарын соңгуур болгаш соңгудар. Россия Федерациязының хамаатылары дең негелделер-биле айыткан соңгулдаларга соңгулдаларның өске-даа ажылдарынга киржир эргелиг.

5 үүл. Соңгулдаларга дең дөмей эрге

Россия Федерациязының хамаатылары соңгулдаларга дең дөмей үндезин-биле киржир.

6 үүл. Соңгулдаларга дорт киржир эрге

Россия Федерациязының хамаатылары соңгулдаларга тус-тузунда кандидат (кандидаттарның даңзызы дээш азы бүгү кандидаттарга) кандидаттарның бүгү даңзыларынга удур дээш шуут дорт бадылаар.

7 үүл. Чажыт бадылаашкын

Соңгулдаларга бадылаашкын чажыт болур, хамаатының үзел-бодалын илередиринге кандыг-бир контрольду тургузарын болдурбас.

8 үүл. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының бүрүн эргелериниң хуусаазы

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының, айыткан органнарының депутаттарын соңгуурунуң хуусаазы, а ол ышкаш айыткан органнарның база депутаттарын соңгуурунуң хуусаазы, а ол ышкаш айыткан органнарның база депутаттарның бүрүн эргелериниң хуусаазын Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазы-биле, муниципалитет тургузугларының уставтары-биле айтып доктаадыр. Айтып доктаадыр хуусаа беш чылдан хөй эвес болур ужурлуг.

2. Ажылдап турар төлээлекчи органнарның азы бо үүлдүң 1-ги пунктузу-биле айыткан бүрүн эргелериниң хуусаазын өскертип (узадып) азы кызырып болбас. Тыва Республиканың хоойлузу-биле, муниципалитет тургузуунуң айтып доктааткан уставы-биле тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарын база депутаттарын соңгуурунуң хуусаазын база (азы) тус черниң бот-башкарылгазының, депутаттарының бүрүн эргелериниң хуусаазын өскертириниң (узадырының база кызырарының) нормазын ол норманы албан езузу-биле парлаанының соонда, чүгле соңгулдаларга соңгуткан болгаш томуйлаткан органнарга ажыглап болур.

3. Бо үүлдүң 1-ги пунктузунда айыткан ажылдап турар органнарның база депутаттарның бүрүн эргелериниң хуусаазы онзагай болгаш дайын байдалының күштүг болуп турарының үезинде төнер болза, айыткан органнар болгаш депутаттар онзагай азы дайын байдалын чарлаанының күжүн соксаткыжеге чедир база айыткан органнарының азы депутаттарының чаа составын соңгугужеге чедир боттарының бүрүн эргелерин уламчылаар.

9 үүл. Соңгулдаларны эрттиреринiң чуруму

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарын соңгукчуларның төлээлекчи санының чаңгыс аай нормазынга үндезилээш, хамаарышкан соңгулда округунуң девискээринге тургузары, соңгулда округтарының талазы-биле чаңгыс мандаттыг (чаңгыс округ – чаңгыс мандат) соңгулда округу болур.

2.Чаңгыс мандаттыг бир соңгулда округунга соңгукчуларның чаңгыс аай санының нормазын хамаарышкан муниципалитет тургузуунуң девискээринде чурттап турар база «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» федералдыг Хоойлу-биле дүүштүр бүрүткеткен соңгукчуларның ниити санын тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутат мандаттарынга доктааткан санынга үлээр арга-биле тодарадыр.

3. Федералдыг хоойлулар-биле база Тыва Республиканың хоойлулары-биле дүүштүр тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының сан составын хамаарышкан муниципалитет тургузуунуң уставы-биле доктаадып айтыр.

10 үүл. Соңгулдаларны эрттиреринiң албан болуру

Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдалары ыяап-ла албан болгаш өй-шаанда болур болгаш оларны бо Хоойлу-биле, муниципалитет тургузугларының уставтары-биле айтып доктааткан хуусааларда эрттирер.

11 үүл. Соңгулдаларны эртерин чарлаары

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының чаа составының депутаттарының соңгулдаларның тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының мурнуку составын чарлап дыңнадыр. Соңгулдаларны эрттирерин чарлаар дугайында тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының шиитпирин тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының база ооң депутаттарын соңгаанының хуусаазы төнер хүнүнге чедир 65 хонуктан орай эвесте хүлээп алыр ужурлуг тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының бүрүн эргези чок апаар тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының база депутаттарының бүрүн эргелерин хуусаа бетинде соксаткан таварылгада, бүрүн эргелерин ынчаар соксаткан хүнден бээр 14 хонуктан орай эвесте тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының бүрүн эргелерин хуусаа бетинде соксаткан хүнден бээр 70 хонук эрткенде болган айның баштайгы улуг-хүнүнде тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарын база депутаттарын соңгуурунуң хуусаазын Тыва Республиканың хоойлузу-биле, муниципалитет тургузуунуң уставы-биле айтып доктаатканы езугаар соңгулдаларның эрттирерин чарлаар.

2. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгулдаларга бадылаашкынны соңгулдаларны эрттирер дугайын чарлаан хүнден бээр 80 хонуктан орай эвесте база шиитпирни хүлээп алганындан бээр 70 хонуктан орай эвесте эрттирер. Соңгулдаларны эрттирер дугайында тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының шиитпирин хүлээп алган хүнден бээр беш хонуктан орай эвесте медээни массалыг информация чепсектеринге албан езузу-биле парлаар ужурлуг.

3. Соңгулдаларга бадылаашкынны чүгле улуг-хүнде эрттирип болур. Бадылаашкынны байырлал мурнунда болгаш ажыл хүнү эвес байырлал хүнүнде, ажыл хүнү эвес байырлал хүнүнүң дараазында хүнде, а ол ышкаш доктааткан чурум-биле ажыл хүнү деп чарлаан улуг-хүнде эрттирерин чөпшээревес.

4. Бир эвес тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органы соңгулдаларны бо Хоойлуда көрдүнгени хуусааларда эрттирерин чарлавас болза, соңгулдаларны хамаарышкан соңгулда комиссиязы:

а) дараазында айның тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының бүрүн эргелери доосту бээр айның дараазында айның бирги азы ийиги улуг-хүнүнде, ынчаарга соңгулдаларны эрттирер дугайында соңгулда комиссиязының шиитпирин бо үүлдүң ийиги пунктузу-биле айтып доктаатканы, соңгулдаларны эрттирер дугайында албан езузу-биле парлаан хуусаазы төнген хүнден бээр чеди хонуктан орай эвесте парлаар;

б) тус черниң бот-башкарылгазы төлээлекчи органының эрге-хоойлу эргези чок апарганы тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының бүрүн эргелери база хуусаа бетинде төнген хүнүнден бээр 120 хонуктан орай эвесте. Ынчаарга соңгулдаларны эрттирер дугайында шиитпирни албан езузу-биле парлаан, бо үүлдүң 2-ги пунктузу-биле айтып доктааткан хуусаазы төнген хүнүнден бээр чеди хонуктан орай

эвесте соңгулдаларны эрттирер дугайында соңгулда комиссиязының шиитпирин парлаар.

5.Бир эвес тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органы, чок болза хамаарышкан соңгулда комиссиязы тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларын доктааткан хуусаада чарлавас болза, азы хамаарышкан соңгулда комиссиязы чок болур болгаш айтып доктааткан хуусаада ону тургузар аргазы чок болур болза, соңгукчуларның, соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының, күрүне эрге-чагырга органнарының, тус черниң бот-башкарылга органнарының, прокурорнуң билдириишкиннери-биле ниити юрисдикцияның хамаарышкан суду соңгулдаларны эрттирерин чарлаар. Бо Хоойлунуң 18-20 дугаар чүүлдери-биле айтып доктаатканы, соңгулда комиссиязының составынга негелделерни сагып тургаш, 15 кежигүнден хөй эвес составтыг соңгулда комиссиязын судтуң шиитпири дүрүм езугаар күштүг болуп эгелээн хүнден бээр чеди хонуктуң дургузунда ол соңгулдаларны белеткеп база эрттирери-биле соңгулдаларны организастаар болгаш эрттирер түр соңгулда комиссиязын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы тургузар.

12 чүүл. Соңгулдаларны акшаландырары

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органын депутаттарның соңгулдаларын белеткээри база эрттирери-биле холбашкан чарыгдалдарны тус черниң хамаарышкан бюджединден ол сорулгаларга үндүрүп бергени акша-хөреңгилерниң күсели-биле үндүрер.

2. Кандидаттар боттарының соңгулда кампаниязын акшаландырары-биле боттарының хууда соңгулда фондуларын тургузар хүлээлгелиг.

II эге. СОҢГУКЧУЛАРНЫ БҮРҮТКЭЭРДЕ (УЧЕДУН ТУРГУЗАРДА), СОҢГУКЧУЛАРНЫҢ ДАҢЗЫЛАРЫН, СОҢГУЛДА ОКРУГТАРЫН ТУРГУЗАРДА, СОҢГУЛДА УЧАСТОКТАРЫН ТУРГУЗАРДА РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНЫҢ ХАМААТЫЛАРЫНЫҢ ЭРГЕЛЕРИНИҢ МАГАДЫЛАЛДАРЫ

13 чүүл. Соңгукчуларны бүрүткээри (учетка тургузары)

1. Россия Федерациязының идепкейлиг соңгулда эргелиг бүгү-ле хамаатылары бүрүткедир (учетка турар) ужурлуг.

2. Соңгулдаларны бүрүткээринге (учетка турарынга) үндезини болза ыңайбээр аргыжарда, турар болгаш чурттаар черин Россия Федерациязының девискээринге шилип алыр, турар болгаш чурттаар черин хостуг болур эргезин боттандырарының чурумун таарыштырып турар федералдыг хоойлулар-биле дүүштүр турар база чурттаар черииң талазы-биле Россия Федерациязының хамаатыларының бүрүткедир учедунуң органнарының хамаарышкан девискээринге айтып доктаадыры Россия Федерациязының хамаатызының чурттаар черинде турары барымдаа болур.

3. Соңгукчуларның бүрүткээрин (учедун) муниципалитет тургузуунуң баштыңы (бир эвес муниципалитет тургузуунуң уставында албан-дужаал көрдүнмээн болза – тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының аңаа бүрүн эргелиг кижизи), шериг кезээниң командири чыл бүрүде-ле январь 1-де база июль 1-де байдал езугаар Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязының бадылаары соңгукчуларны бүрүткээриниң (учедун тургузарының күрүне системазының дугайында дүрүм-биле айтып доктааткан чурум-биле бүрүткээр (учедун кылыр).

4. Соңгукчуларны бүрүткээрде (учедун тургузарда соңгукчулар дугайында дараазында сан-медээлер: фамилиязы, ады, адазының ады, төрүттүнген үези, төрүттүнген чери, хиндии, хамаатызы, чурттап турар черииң адрези, ал-бодун бадыткап турар документизи, ол документизииң сериязы болгаш дугаары, документини тывыскан органнарны азы почта каналдарын дамчыдарда херек бөлүк демдектери (коду) документини тывыскан үези турар күрүнеиң автоматчыткан информация системазын ажыглап болур.

5. Тыва Республиканың күүсекчи эргечагырга органнары соңгукчуларны бүрүткээрде (учедун тургузарда) база бүрүткеткен соңгукчулар дугайында сан-медээлерни ылавылап тодарадырда, тус черниң бот-башкарылга органнарында база комиссияларга эргежок чугула дузаны чедирер хүлээлгелиг.

6. Соңгукчу кижи бодунуң дугайында, ооң иштинде көөр болгаш дыңнаар техникада шыгжаттынган документ медээниң (хуузунда медээлерниң) бүрүн долузун болгаш ылап шынныын хандырар сорулга-биле шаптараазын чокка ооң-биле таныжар эргелиг, а ол ышкаш ук медээни кым ындыг сорулга-биле ажыглап турарын азы ажыглаанын билип алыр эргелиг.

14 чүүл. Соңгукчуларның даңзыларын тургузары

1. Соңгукчуларның соңгулда эргезин боттандырар сорулга-биле муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) соңгукчуларны бүрүткээриниң (учедун тургузарын) күрүне системазын ажыглап тургаш алганы база бо чүүлдүң 6 дугаар чүүлүнүң 6-гы пунктузу-биле дүүштүр киирип турары сан-медээлеринге үндезилээш, соңгукчуларның даңзыларын тургузар.

2. Соңгулда участоктарынга соңгукчуларның даңзыларынга Россия Федерациязының бадылаашкын хүнүнде идепкейлиг соңгулда эргелиг болуп турар.

3. Бир эвес Россия Федерациязының делегей керээзинге үндезилээш, даштыкы хамаатылар тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгулдаларга киржир эргелиг болза, ынчан тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының соңгулдаларын эрттирерде, бо Хоойлу-биле дүүштүр бадылаашкын хүнде 18 хар назы четкен болгаш бо Хоойлунуң 4 дугаар чүүлүнүң 3-кү пунктузунуң күжүнге хамаарышпас, ук соңгулдаларның болуп турары муниципалитет тургузуунуң девискээринде доктаамал чурттап турар даштыкы хамаатыларны соңгукчуларның даңзыларынга киирер.

4. Тодаргай соңгулда участогунга соңгукчуларның даңзыларынга Россия Федерациязынга хамаатызын киирерингe үндезин болза, ол участоктуң девискээринде ооң чурттап турар черин ында турарының барымдаазы, а бо Хоойлу-биле, өске хоойлу-биле көрдүнген таварылгада, кажан ооң чурттап турар чери соңгулда округунуң девискээринде соңгулда участогунуң туруп турары – ол соңгулда участогунуң девискээринде ооң түр чурттап турары – барымдаа болур. Хамаатының чурттап турар чери кайда турарының, чок болза соңгулда участогунуң, соңгулда округунуң девискээринге хамаатының түр туруп турарының бадыткалын Россия Федерациязының хоойлузу-биле дүүштүр Россия Федерациязының девискээринде туруп турарын азы ында чурттап турарын Россия Федерациязының бүрүткел учедунуң органнары тодарадып айтыр.

5. Келдириишкин езугаар шериг албаны соңгулда болур муниципалитет тургузугларының девискээринде турар шериг кезээнде, шериг организацияларында болгаш албан черлеринде эрттирип турар шериг албанныглар, шеригниң профессионал өөредилгезиниң өөредилге албан черлеринде курсантылары, бир эвес ол шериг албанныгларның чурттап турар чери оларны шериг албанынга келдиртиринге чедир муниципалитет тургузугларының девискээринге бактаап кирбейн турган болза, федералдыг хоойлу-биле дүүштүр тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының үезинде оларны соңгукчуларның даңзызынга киирбес болгаш соңгукчуларның санын тодарадып санап турда, оларны санавас.

6. Бүрүткеткен соңгукчуларның дугайында сан-медээлерни аңаа төлээлеткен орган азы тус черниң бот-башкарылгазының төлээлеткен албан-дужаалдыг кижизи тургузар болгаш тодарадыр. Бир эвес шериг албанныглар шериг кезээниң турар девискээринде чурттап турар, чок болза оларның албан хаап турар черииң аайы-биле шериг кезээнде бүрүткеткен болза, шериг кезээнде туруп турар шериг албанныг соңгукчуларның база оларның өг-бүлелериниң кежигүннериниң болгаш өске-даа соңгукчуларның дугайында сан-медээлерни шериг кезээниң командири санаар болгаш ылавылаар. Айыткан сан-медээлерни аңаа төлээлеткен орган азы төлээлеткен албан-дужаалдыг кижи девискээр соңгулда комиссиязынче (муниципалитет тургузугларының соңгулда комиссияларынче), а хоойлу-биле көрдүнген таварылгаларда – участок соңгулда комиссиязыларынче – соңгулда хүнүн чарлаан азы ол комиссияларны тургускан соонда дораан-на чорудуп бээр.

7. Соңгукчуларның даңзызын муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы), ооң иштинде күрүнеиң автоматчыткан информация системазын ажыглап тургаш, аңаа бүрүн эргелиг органнарының азы бүрүн эргелиг албан-дужаалдыг кижиниң айыткан майык-биле киирери сан-медээлерге үндезилээш, соңгулда участогунуң аайы-биле аңгы тургузар.

8. Россия Федерациязының хамаатызын соңгукчуларның даңзызынга чүгле соңгулданың чаңгыс участогунга киирер.

9. Соңгукчуларның даңзызын ийи экземпляр кылдыр тургузар. Соңгукчуларның даңзызынга киирген соңгукчулар дугайында сан-медээлерни алфавит аайы-биле азы өске чурум-биле (чурттакчылыг черлер, кудумчулар, бажыңнар, соңгукчуларның чурттап турар черлериниң адрезиниң аайы-биле бижип тургузар. Даңзыга соңгукчунуң фамилиязын, адын, адазының адын, төрүттүнген чылын (18 хар назылыгда – төрүттүнген хүнүн болгаш айын немей), чурттап турар черииң адрезин айтыр. Соңгукчуларның даңзызынга ооң алганы бюллетень бүрүзү дээш соңгукчунуң хол үжүүн салырынга черни, а ол ышкаш соңгулдаларның хевир бүрүзүнүң аайы-биле түңнел медээлерни бижип киирерингe база бюллетень (бюллетеньнерни) соңгукчуга берген участок соңгулда комиссиязының кежигүнүнүң хол үжүүн салыры турар черни баш удур көрүп каан турар ужурлуг.

10. Соңгукчуларның даңзызының бирги экземплярынга даңзыны тургускан комиссияның даргазы биле секретары ат салыр. Шериг кезээниң девискээринге, ырак болгаш барып чедери берге черлерге тургускан соңгулда участоктарынга тургускан соңгулда участоктарынга участок комиссиязының даргазы биле секретары ат салыр. Соңгукчуларның даңзызын тус-тузунда девискээр соңгулда комиссиязының (муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының) база участок комиссиязының таңмалары-биле шынзыдар. Соңгукчуларның даңзызының ийиги экземплярын белеткээриниң, ажыглаарының, бүзүредириниң болгаш ылавылап тодарадырының чурумун база хуусааларын соңгулдаларны организастап турар комиссия тодарадып айтыр.

11. Хамаарышкан девискээр соңгулда комиссиязы (муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы) тодаргай соңгулда участогунуң соңгукчуларының даңзызының бирги экземплярын бадылаашкын хүнүнге чедир 25 хонуктан орай эвесте акт езугаар участок соңгулда комиссияларынга дамчыдып бээр. Участок комиссиязы соңгукчуларның даңзызының бирги экземплярын аңгы-аңгы номнар кылдыр хуваап ап болур эргелиг. Ындыг ном бүрүзүн бадылаашкын хүнүнүң бүдүүзүнде хүнде орай эвесте дептерлээн (көктээн) болур ужурлуг, ынчангаш оларны хамаарышкан участок соңгулда комиссиязының таңмазы-биле база ооң даргазының холунуң үжүү-биле бадыткап каан болур ужурлуг.

12. Участок соңгулда комиссиязы тус черниң бот-башкарылга органнары-биле, албан черлери болгаш бүрүткел (учет кылып турар) организациялар-биле кады комиссияларның кады демниг ажылдажылгазын организастаарының доктаатынган чурум-биле дүүштүр даңзыны ылап хынап көөр. Соңгукчуларның ылавылаан болгаш хынап көрген даңзызынга бадылаашкын хүнүнүң бүдүүзүнде участок комиссиязының таңмазын базып шынзыдар.

13. Участок комиссиязы бадылаашкын хүнүнге чедир 20 хонуктан орай эвесте соңгукчуларның даңзызын соңгукчулар таныжып көөрү-биле база ону немей ылавылаары-биле делгээр.

14. Россия Федерациязының идепкейлиг соңгулда эргелиг хамаатызы ону соңгукчуларның даңзызынга киирбээнииң дугайында, соңгукчуларның даңзызында ооң дугайында киирген участок соңгулда комиссиязынга медеглээр эргелиг. Участок комиссиязы бижикхомудал киирген үезинден бээр 24 шак дургузунда, а бадылаашкын хүнүнде ийи шак дургузунда, ынчалза-даа бадылаашкын доостур үезинден орайтатпайн билдириишкинни, а ол ышкаш кирген документилерни хынап көөр база чок болза частырыгны азы тода эвес чүүлдү эдер, чок болза билдириишкинниң ээзинге бижимел харыыны бээр хүлээлгелиг. Россия Федерациязының хамаатызын бо чүүлдүң 10-гу пунктузу-биле көрдүнген чурум езугаар соңгукчуларның даңзызындан хамаарышкан соңгулда комиссиязының даргазы биле секретары аңаа ат салгаш таңмалары-биле шынзыткан соонда, чүгле албан езузунуң документилеринге үндезилээш азы ол кижини баштайгы соңгукчуларның өске даңзызынга кииргенииң соонда, даңзыдан үндүрүп болур. Ынчаарга соңгукчуларның даңзызынга, а ол ышкаш күрүнеиң автоматчыткан информация системазының медээлериниң баазазынга Россия Федерациязының хамаатызын даңзыдан үндүргениниң чылдагаанын айтып каар. Соңгукчуларның даңзызынга бижилгени участок комиссиязының даргазының холунуң үжүү-биле шынзыдар. Участок комиссиязының шиитпирин үстүнде турар соңгулда комиссиязынче азы судче (участок комиссиязының турар черииң аайы-биле) хомудап киирип болур, олар хомудалды үш хонук хуусаада, а билдириишкин хүнүнге чедир үш база оон-даа эвээш хуусаада база соңгулда хүнүнде доп-дораан чугаалажып көөр ужурлуг. Россия Федерациязының хамаатызы кижи бүрүзү хамаарышкан участокта соңгукчуларның даңзызында киирген соңгукчулар дугайында бо Хоойлунуң 13 дугаар чүүлүнүң 4-кү пунктузунда айыткан сан-медээлерде өскерилгелер дугайында участок комиссиязынга дыңнадыр эргелиг.

15. Түр туруп турар черлерде үзүк-соксаал чокка ажылдаар организацияларда база ажылдың эвээжедир аргазы чок ажылдарда ажылдап турар соңгукчулар, а ол ышкаш шериг кезээнин турар черлеринден дашкаар турар шериг албанныглар бо Хоойлу-биле айтып доктааткан чурум езугаар кииргени хууда бижимел билдириишкини езугаар бадылаашкын хүнүнге чедир 7 хонуктан орай эвесте оларның түр турар черииң аайыбиле соңгулда участогунга соңгукчуларның даңзызынга оларны киирип каап болур.

16. Бадылаашкын төнген соонда база соңгукчуларның бадылаашкыннарын санап эгелээнде соңгукчуларның даңзызынга кандыг-бир өскерилгелер киирерин хоруур.

15 чүүл. Соңгулда округтарын тургузары (тодарадып айтыры)

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларын эрттирери-биле чаңгыс мандаттыг соңгулда округтарын тургузар.

2. Чаңгыс мандаттыг соңгулда округтарын бо Хоойлунуң 13 дугаар чүүлүнүң 3-кү пунктузу-биле дүүштүр хамаарышкан девискээрде бүрүткеткен соңгукчуларның санының дугайында медээлерге үндезилээш тургузар. Хамаарышкан соңгулда комиссиязы соңгулдаларны эрттирер ужурлуг хуусаазы төнеринге чедир 80 хонуктан орай эвесте оларның кызыгаарларын демдеглээр ужурлуг соңгулда округтарының схемазын тодарадып айтыр, соңгулданың округ бүрүзүнге бактаап турар чурттакчылыг черлерниң даңзызын тодарадып айтыр, соңгулданың округ бүрүзүнүң дугаарын, соңгулданың округ бүрүзүнүң турар черин, соңгулданың округ бүрүзүнде соңгукчуларның санын айыткан турар ужурлуг. Тус черниң бот-башкарылгазының хамаарышкан төлээлекчилер органы соңгулдаларны чарлаар ужурлуг хуусаа төнеринге чедир 20 хонуктан орай эвесте соңгулдада округтарының схемаларын бадылаар, ынчаарга айыткан ол орган соңгулда округтарының схемаларын бадылаарынга чедир киирген схемаларга эдилгелерни киирер эргелиг.

3. Бир соңгулдаларның болуру девискээрде тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнары чок турар азы бо чүүлдүң 5-ки пунктузунда айыткан хуусаада чаңгыс мандаттыг соңгулда округтарының чаа схемазы бадылат-

тынмаан болза, соңгулдаларны организастап эрттирер, соңгулда комиссиязы дараазында шиитпирлерниң бирээзин:

а) бир эвес тус черниң бот-башкарылгазының мурнуку чыыжының төлээлекчи органнарының соңгулдаларынга бадылааны соңгулда округтарының схемазы (моон ыңай – округтарының мурнуку схемазы дээн) бо Хоойлу-биле доктааткан негелделерге дүгжүп турар болза, оругтарның мурнуку схемазы-биле соңгулдаларны эрттирер дугайында;

б) бир эвес округтарның мурнуку схемазы бо Хоойлу-биле айтып доктааткан негелделерге дүүшпес болза, база (азы) федералдыг хоойлу-биле айтып доктааткан чурум-биле күш чок боop турар болгаш ажыглаарынга таарышпас деп суд санаан болза – схемазын хоойлунуң негелделери-биле дүүштүр тодарадып айтыры, соңгулда округтарының талазы-биле соңгулдаларны эрттирер дугайында соңгулдаларны организастап эрттирип турар, соңгулда комиссиязы соңгулдаларны эрттирерин чарлаар дугайында шиитпирни албан езузу-биле парладыр хүнүнге чедир беш хонуктан орайтатпайн ол-ла комиссия схемазын бадылаар. Ынчаарга бир эвес округтарның чаа схемазы-биле соңгуур депутаттарның саны өскерилбес болза, айыткан схеманы тодарадып ап турда, соңгулда комиссиязы соңгукчуларның санын тодарадып алырындан аңгыда, бо чүүлдүң 4-кү пунктузунуң негелделеринге дүүшпес чүгле ындыг округка өскерилге киирип болур болгаш (азы) ол схеманы күш чок деп санаан азы ажыглап болбас деп санааны округтарның мурнуку схемаларынга немелде киирип болур. Бир эвес айыткан өскерилгелер болгаш немелделер округтарының мурнуку схемазынга өске округтарның кызыгаарларынга өскерилге кире бээр болза, бо Хоойлунуң 4-кү пунктузунуң негелделери-биле дүүштүр комиссия айыткан округтарының кызыгаарларын өскертип болур эргелиг.

4. Чаңгыс мандаттыг соңгулда округтарын дараазында негелделерни сагып тургаш, өскертип болур:

а) соңгукчуларның санының аайы-биле соңгукчуларның төлээлер ортумак даңзызындан 10 хуудан эвээш эвес ылгалдыг болур кылдыр соңгулда округтарының чижек-биле дең болурун аппарып чедери болгаш ырак черлерге 15 хуудан хөй эвес болур кылдыр тургузар. Барып чедери болгаш ырак черлерниң даңзызын соңгулдаларны эрттирер дугайында шиитпирни албан езузу-биле парлаан хүнүнден бээр күштүг болуп эгелээр ужурлуг. Тыва Республиканың Хоойлузу-биле айтып доктаадыр;

б) соңгулда округтарын тургузуп турар үеде Тыва Республиканың Хоойлузу-биле тодарадып айытканы эвээш санныг үндезин чоннуң бөлүк чурттап турар девискээрлерге Тыва Республиканың Хоойлузу-биле дүүштүр соңгукчуларның киржириниң ортумак нормазындан чөпшээрээн ылгалы айыткан хемчээлинден ажа бээр, ынчалза-даа 30 хуудан хөй эвес болур ужурлуг;

в) соңгулда округу чаңгыс аай кызыгаарлыг болур, бот-боттарының аразында кызыгаарлашпайн турар девискээрлерден соңгулда округун тургузарын чөпшээревес.

5. Бо чүүлдүң 4-кү пунктузунда айытканы чаңгыс мандаттыг соңгулда округтарын тургузарынга хамааржыр негелделерни сагыырда, Тыва Республиканың административ-девискээр тургузуунуң (хуваалдазын), муниципалитет тургузугларының девискээрлерин барымдаалап көөр.

6. Чаңгыс мандаттыг соңгулда округтарының схемазын, ооң шугумнар болгаш шыйыглар ажыглаан чуруу-биле катай парлаарда (чонга чарлаарда), тус черниң бот-башкарылгазының хамаарышкан төлээлекчи органы, муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы ону бадылаарының соонда беш хонуктан орай эвесте парладыр (чонга чарлаар).

16 чүүл. Соңгулда участоктарын тургузары

1. Соңгукчуларның бадылаашкынын эрттирерде база соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаарда соңгулда участоктарын тургузар.

2. Соңгулда участоктарын комиссиялар-биле дугуржуп чөпшээрежип тургаш, муниципалитет тургузуунуң баштыңы (бир эвес муниципалитет тургузуунуң уставы-биле ындыг албан-дужаал көрдүнмээн болза, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының аңаа бүрүн эргелиг органы, чок болза бо чүүлдүң 6-гы пунктузунда айыткан кижилер хамаарышкан комиссиялар бо Хоойлунуң 13 дугаар чүүлүнүң 3-кү пунктузу-биле дүүштүр соңгулда участогунуң девискээринде бүрүткеткен соңгукчуларның санының дугайында медээлерге үндезилээш, участок бүрүзүнге 3 муң соңгукчудан ашпас болур деп алгаш, соңгулда участоктарын бадылаашкын хүнүнге чедир 45 хонуктан орай эвесте тургузар.

3. Соңгулда участоктарының кызыгаарлары соңгулда округтарының кызыгаарларын таварып эртпес ужурлуг.

4. Соңгукчуларның турар черлеринге (эмнелгелерге, санаторийлерге, дыштанылга бажыңнарынга), таңныыл кадат адаанга турар буруудаттырып, каразыттырып база буруудаттырып турарларның турар черлеринде болгаш түр турарының өске-даа черлеринде), барып чедери болгаш ырак черлерде соңгулда участоктарының бо чүүлдүң 2-ги пунктузу-биле айтып доктааткан хуусаада, а онзагай таварылгада үстүнде турар комиссия-биле дугуржулга чөпшээрежилге езугаар – бадылаашкын хүнүнге чедир 5 хонуктан орай эвесте тургузуп болур. Ындыг участоктар оларның турар чериниң аайы-биле соңгулда округунга бактаап кирер. Барып чедери болгаш ырак черлерге соңгулда участоктарын объектилерниң удуртукчулары-биле чөпшээрежилге дугуржулга езугаар үстүнде турар соңгулда комиссиязы тургузуп болур.

5. Шериг албанныглар соңгулдаларының ниити участоктарынга бадылаар. Шериг кезектеринге соңгулда участоктарын хоойлу-биле доктаадып айыткан таварылгаларда, а ол ышкаш чурум-биле болгаш хуусааларда шериг кезектериниң командирлери тургузуп болур.

6. Соңгулда участоктарының даңзыларын, оларның кызыгаарларын база дугаарларын, участок комиссияларының турар черлерин база бадылаашкын болур бажың-балгаттарның турар черлерин муниципалитет тургузуунуң баштыңы (бир эвес муниципалитет тургузуунуң уставы-биле ындыг албан-дужаал көрдүнмээн болза тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органын аңаа төлээлеткен кижизи бадылаашкын хүнүнге чедир 40 хонуктан орай эвесте парладыр. Бо чүүлдүң 4-кү пунктузу-биле көрдүнген таварылгаларда айыткан сан-медээлерни соңгукчуларга дыңнадып чедиреринiң чурумун хоойлу-биле доктаадыр.

III эге. СОҢГУЛДА КОМИССИЯЛАРЫ

17 чүүл. Соңгулда комиссияларының системалары болгаш эрге-байдалы

1. Тыва Республикага тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының үезинде соңгулдаларның дараазында комиссиялары:

Тыва Республиканың соңгулда комиссиязы;

муниципалитет тургузугларының соңгулда комиссиялары;

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы федералдыг хоойлу-биле дүүштүр оларга ындыг бүрүн эргелерни дааскан болза, девискээр (кожууннарның, хоорайларның болгаш өске-даа) комиссиялары;

участок комиссиялары ажылдаар.

2. Комиссиялар Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелерин боттандырарын база камгалаарын хандырып, Тыва Республикада соңгулдаларны белеткээрин база эрттирерин боттандырып турар.

3. Комиссиялар боттарының бүрүн эргелерниң хемчээли-биле соңгулда кампаниязының үезинде оларга киргени, хоойлуну хажыдып турарының дугайында хомудалдарны чугаалажып көөр, ол хомудалдар талазы-биле хыналдаларны чорудар болгаш хомудалдар киирген улуска бижимел харыыларны беш хонук хуусаада, ынчалза-даа бадылаашкын хүнүнден орай эвесте, а бадылаашкын хүнүнде азы бадылаашкын хүнүнүң соонда дараазында хүнде кирген хомудалдар талазы-биле харыыны доп-дораан бээр. Бир эвес хомудалдарда киргени барымдааларны немей хынаары негеттинер апарза, оларның талазы-биле шиитпирни 10 хонук хуусаадан орайтатпайн бээр. Бир эвес хомудал кандидат, соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу хоойлуну хажыдып үрээнин айтып турар болза, ол кандидатка, соңгулда каттыжыышкынынга, соңгулда блогунга азы оларның бүрүн эргелиг төлээлеринге кирген хомудал дугайында дораан-на дыңнадыр болгаш хомудалдың алыс утказы-биле тайылбырны бээр эргелиг.

4. Комиссиялар, ооң иштинде бо чүүлдүң 3-кү пунктузунда айыткан хомудалдар-биле холбаштыр, чогуур хыналдаларны чорудар база хоойлунуң хажыдыышкыннарын чайладыр дугайында хоойлу-дүрүм камгалаар органнарже, күүсекчи эрге-чагырга органнарынче бижикти чорудар эргелиг. Айыткан бо органнар бадылаашкын хүнүнге чедир, бир эвес бижикти беш хонук база оон-даа эвээш хонукта алган болза, бадылаашкын болур хүннүң бүдүүзүнде хүнде, а бир эвес бадылаашкын хүнде азы бадылаашкын хүнүнүң соонда алган болза, ол хажыдыышкыннарны соксадыр талазы-биле хемчеглерни доп-дораан алыр болгаш ооң түңнелдериниң дугайында бижик киирген комиссияга дораан дыңнадыр. Бир эвес бижикте киирген барымдаа бадыткалдар немелде хыналданы негээр болза, айыткан хемчеглерни 10 хонук хуусаадан орайтатпайн хүлээп алыр.

5. Соңгулда талазы-биле ажылдарның боттандырарының хуусааларының болгаш чурумунуң дугайында, соңгулда кампаниязының дугайында, а ол ышкаш кандидаттар дугайында, кандидаттарны депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарының болгаш соңгулда блоктарының дугайында соңгукчуларга комиссия дыңнадып турар.

6. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының, өске-даа комиссияларның эрге-хүлээлгелериниң болгаш бүрүн эргелерин база ажыл-чорудулгазының чурумун федералдыг хоойлу-биле, бо Хоойлу-биле, Тыва Республиканың өске-даа хоойлулары-биле, муниципалитет тургузугларының уставтары-биле айтып доктаадыр.

7.Үстүнде турар комиссияның бодунуң эрге-хүлээлгезиниң хүлээлгелери-биле хүлээп алган шиитпирлери адаанда турар комиссияларга ыяап-ла албан болур.

8. Комиссияның хоойлуга чөрүшкек, чок болза ооң эрге-хүлээлгезинден ажыр хүлээп алганы шиитпирин үстүнде турар комиссия азы күш чок кылдыр солуп кааптар. Ынчаарга үстүнде турар комиссия айтырыгның алыс утказының талазы-биле шиитпирни хүлээп алыр азы шиитпирни солуп каапкан комиссия ону катап чугаалажып көөрү-биле хамаарышкан материалдарны дедир чорудар эргелиг.

9. Комиссиялар боттарының эрге-хүлээлгелерниң хемчээли-биле күрүнениң эрге-чагырга органнарындан болгаш тус черниң бот-башкарылга органнарындан хамаарышпас болур.

10. Комиссияларның эрге-хүлээлгелериниң хемчээли-биле хүлээп алгылааны шиитпирлери болгаш оларның өске-даа актылары Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының органнарынга, күрүнениң албан черлеринге, тус черниң бот-башкарылга органнарынга, кандидаттарга, соңгулда каттыжыышкыннарынга, соңгулда блоктарынга, хөй-ниити каттыжыышкыннарынга, организацияларга, албан-дужаалдыг кижилерге, соңгукчуларга албан болур. Комиссияларның шиитпирлерин болгаш өске-даа актыларын күрүне бүрүткевес.

11. Тыва Республиканың соңгулда комиссиязының сан-хөө хандырылгазын, сан-хөө ээлчеглиг чылында ол сорулгаларга Тыва Республиканың республика бюджединиң дугайында Тыва Республиканың Хоойлузунда көрдүнген акша-хөреңгилерниң күсели-биле, а ол ышкаш федералдыг бюджет дугайында федералдыг хоойлунуң ээлчеглиг сан-хөө чылында ол сорулгаларга көрдүнген акшаландырыышкыннарның хемчээли-биле Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязының тодарадып айытканы чурум болгаш хемчээл-биле федералдыг бюджеттиң акша-хөреңгилерниң күсели-биле хандырар. Доктаамал үндезин-биле ажылдап турар болгаш юридиктиг албан чери болуп турар муниципалитеттиң соңгулда комиссиязының база девискээр комиссиязының сан-хөө талазы-биле хандырылгазын ол сорулгалар-биле ээлчеглиг сан-хөө чылында Тыва Республиканың республика бюджединиң дугайында Тыва Республиканың хоойлузу-биле база (азы) ээлчеглиг сан-хөө чылында тус чер бюджединиң дугайында тус черниң бот-башкарылга органының эрге-хүлээлге талазы-биле нормативтиг актылары-биле көрдүнген чарыгдалдарның хемчээли-биле Тыва Республиканың республика бюджединиң база (азы) тус чер бюджединиң акша-хөреңгилериниң күсели-биле боттандырар.

12. Тыва Республиканың соңгулда комиссиязы, муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы болгаш девискээр соңгулда комиссиязы соңгулдаларны эрттиреринге Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле доктаадып айыткан чурум езугаар соңгулдаларны эрттиреринге оларның ажыл-чорудулгазын хандырарынга үндүрүп бергени акша-хөреңгилерни бюджеттиң акша-хөреңгилерниң ажыглалының дугайында отчеттарны киирер.

13. Күрүне органнары, тус черниң бот-башкарылга органнары, күрүне болгаш муниципалитет албан черлери, а ол ышкаш оларның албан-дужаалдыг кижилери комиссияларның бүрүн эргелерин боттандырарының оларга дуза чедирер, ылаңгыя эргежок чугула бажың-балгаттарны, ооң иштинде соңгулда документациязын архивке дужаарынга чедир, чок болза шыгжаарының хоойлу-биле доктааткан хуусаалары төнерге, узуткап чок кылырынга чедир ол документацияны шыгжаары-биле халаска үндүрүп бээр, үндүрүп бергени бажың-балгаттарының база айыткан документацияның камгалалын хандырар, а ол ышкаш транспорт аймаан харылзааның чепсек-херекселдерин техниктиг халаска бээр хүлээлгелиг.

14. Бодунуң эге чыып салганы капиталында күрүнениң болгаш муниципалитеттиң үлүг-хуузу соңгулдаларны чарлаар (эрттирер) дугайында шиитпирни албан езузу-биле парлаан хүнүнде 30 хуудан ажып турар организациялар, оларның албан-дужаалдыг кижилери комиссияларның бүрүн эргелерин күүседири-биле оларга дуза чедирер, ылаңгыя транспорт аймаан, харылзааның чепсек-херекселдерин, техниктиг дерилгелерни, бажың-балгаттарны бээр хүлээлгелиг.

15. Теле болгаш (азы) радио дамчыдылгазы боттандырып турар күрүне болгаш муниципалитет организациялары база (азы) күрүнениң болгаш муниципалитеттиң доктаамал парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары бо Хоойлу-биле база Тыва Республиканың өске-даа хоойлулары-биле доктааткан чурум езугаар соңгукчуларга чарлап дыңнадыры-биле эфириң халас үезин бээр, а ол ышкаш комиссияларның шиитпирлерин база актыларын парлаары-биле, парлаар өске-даа информацияны киирери-биле парлалганың халас шөлүн бээр хүлээлгелиг. Ынчаарга телерадио организацияларның болгаш парлалганың доктаамал үндүрүлгелериң редакциялары бо Хоойлунуң 44 дугаар чүүлүнүң 10-гу пунктузу-биле айтып доктааткан чурум езугаар чарыгдалдарны үндүрер.

16. Күрүне органнары, тус черниң бот-башкарылга органнары, хөй-ниити каттыжыышкыннары, өнчүнүң бүгү-ле хевирлериниң организациялары, ооң иштинде теле болгаш (азы) радио белеткеп үндүрүп турар организациялар телерадио доктаамал парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары дамчыдылгазының организациялары дээн, а ол ышкаш айыткан органнарның база организацияларның албан-дужаалдыг кижилери комиссияларга эргежок чугула сан-медээлерни болгаш материалдарны бээр, комиссияларны чагаа бижиктеринге харыыны беш хонук хуусаада, ынчалза-даа бадылаашкын хүнүнүң мурнундаагы хүнүнден орай эвесте, а бадылаашкын хүнүнүң бүдүүзүнде хүнде база бадылаашкын хүнүнде доп-дораан бээр. Айыткан сан-медээлерни база материалдарны комиссияларга халаска бээр.

18 чүүл. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының муниципалитет тургузугларының соңгулда комиссияларының, девискээр, участок комиссияларын тургузарының ниити негелделери

1. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязын, муниципалитет тургузугларының соңгулда комиссияларын, девискээр, участок комиссияларын, Россия Федерациязының федералдыг хуралының Күрүне Думазында, Тыва Республиканың Улуг Хуралының палаталарында депутаттарының мандаттарының хуваалдазынга киирген, кандидаттарның даңзыларын депшиткилээн политиктиг партияларының, соңгулда блоктарының, хөй-ниити каттыжыышкыннарының саналдарынга үндезилээш тургузар.

2. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгулдалар талазы-биле муниципалитет тургузугларының соңгулда комиссиялары, девискээр, участок комиссиялары бо чүүлдүң 1-ги пунктузунда айыткан саналдарга үндезилээш, а ол ышкаш тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органынга депутат мандаттарының хуваалдазынче киирген кандидаттарның даңзызын депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының саналдарынга үндезилээш тургузар.

3. Россия Федерациязының Федералдыг Хуралының Күрүне Думазының, Тыва Республиканың Улуг Хуралының палаталарының тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының бүрүн эргелерин хуусаа бетинде соксаткан таварылгада, комиссияларның составынга кандидатуралар талазы-биле саналдар киирер эрге Россия Федерациязының Федералдыг Хуралының Күрүне Думазынга, Тыва Республиканың Улуг Хуралының палаталарынга, тус черниң бот-башкарылгазының сөөлгү чыыжының төлээлекчи органында депутат мандаттарының хуваалдазынга чөпшээреп киирген, кандидаттарның даңзызын депшиткилээн соңгулда каттыжыышкыннарынга, соңгулда блоктарынга хевээр артар, ынчаарга айыткан саналдарны федералдыг хоойлунуң 22 чүүлүнүң 3 пунктузу-биле дүүштүр көөр ужурлуг.

4. Соңгулда комиссиязынга политиктиг партия бүрүзүнден соңгулда каттыжыышкынының тус-тузундан, хөй-ниитиниң өске-бир каттыжыышкынындан, соңгулданың блок бүрүзүнден чаңгыстан хөй эвес төлээлекчини томуйлап чорудуп болур. Политиктиг партия, соңгулда каттыжыышкыны, хөй-ниитиниң өске-бир каттыжыышкыны, соңгулда блогу чаңгыс комиссияның составынга томуйлаарыбиле харын угда элээн каш кижини саналдаар эргези чок.

5. Күрүне болгаш муниципалитет албан-хаакчыттары Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы, муниципалитет тургузугларының соңгулда комиссияларының, девискээр, участок комиссияларының кежигүннериниң ниити санындан үштүң бир кезээнден хөй боп болбас ужурлуг. Айыткан бо дүрүм чурттакчылыг черлерден онзагай, ыракта турар шериг кезектериниң девискээрлеринде тургускан соңгулда участоктарында участок комиссияларын тургузары ажыглаттынмас болур.

6. Бо Хоойлу-биле айтып доктааткан негелделер-биле дүүштүр депшиттирген Россия Федерациязының хамаатызын комиссияның составынга бадылаан орган Россия Федерациязының айыткан ол хамаатызы ук комиссияның составынга бактаап кирери-биле ооң бижимел чөпшээрежилгезин алыр хүлээлгелиг.

7. Бир эвес бо Хоойлу-биле аңаа бүрүн эргелиг болган тус черниң бот-башкарылгазының органнары, комиссиялар бо Хоойлу-биле айтып доктааткан хуусаада комиссияның составын азы составының чамдык кезээн хомудавас, чок болза тус черниң бот-башкарылгазының айыткан ындыг органы чок турар, чок болза бир эвес ындыг комиссия Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының составы азы составының чамдыызы тургустунмаан болза, Россия Федерациязының Төп Соңгулда комиссиязы томуйлаар, муниципалитет тургузуунуң комиссиязын – Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы, өске комиссияны – бо Хоойлу-биле, Тыва Республиканың өскебир хоойлузу-биле айтып доктааткан негелделерин сагывышаан, үстүнде турар комиссия томуйлаар.

19 чүүл. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязын тургузарының чуруму болгаш бүрүн эргелери

1. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы болза, Тыва Республикада соңгулдаларны белеткээрин база эрттирерин организастаар, ооң иштинде федералдыг хоойлулар-биле, бо Хоойлу-биле, а ол ышкаш Тыва Республиканың өске-даа хоойлулары-биле айтып доктааткан эргехүлээлгези-биле дүүштүр тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге дуза чедирер Тыва Республиканың күрүне органы болуп турар.

2. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының чуруму болгаш бүрүн эргелерин федералдыг хоойлу-биле, бо Хоойлу-биле болгаш Тыва Республиканың өске-даа хоойлулары-биле тодарадып айтыр.

20 чүүл. Муниципалитет тургузугларының соңгулда комиссияларын тургузарының чуруму болгаш бүрүн эргелери

Бо Хоойлу-биле, муниципалитет тургузуунуң уставы-биле дүүштүр тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгулдаларны белеткээрин база эрттирерин организастап турар соңгулда комиссиязы болза муниципалитет соңгулда комиссиязы болур.

2. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы муниципалитет органы боп турар.

3. Муниципалитет тургузуунуң доктаамал үндезин-биле ажылдап турар соңгулда комиссиязы муниципалитет тургузуунуң уставы-биле дүүштүр юридиктиг эргелиг албан чери эргелерлиг боп болур.

4. Муниципалитеттиң ол тургузуунуң тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органының кыйгыырынга үндезилээш Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының хүлээп алыры шиитпирибиле муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының бүрүн эргезин девискээр комиссиязынга дагзып болур.

5. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының эргелериниң хуусаазы дөрт чыл болур. Бир эвес муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының бүрүн эргелериниң хуусаазы ол комиссияның киржип турар соңгулда кампаниязының үезинде доостур болза, ооң бүрүн эргелериниң хуусаазын соңгулдаларның ол кампаниязы доозулгужеге чедир узадыр. Бо дүрүмнү тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының катап болур база немелде соңгулдаларын эрттирип турда ажыглавас.

6. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязынга муниципалитет уставы-биле дүүштүр бадылаар эргелиг 5 – 9 кежигүнү бактаап кирип болур.

7. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязын бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 2 пунктузунда айыткан саналдарда, а ол ышкаш чоннуң чурттап турар черииниң, ажылының, албан хаап турарының, өөредилгезиниң аайы-биле соңгукчуларның хуралдарының саналдарынга, мурнуку составтың муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының саналдарынга үндезилээш, бадылаашкын хүнүнге чедир 80 хонуктан орай эвесте тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органы тургузар.

8. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органы кирген саналдарга үндезилээш муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының кежигүннериниң ниити санындан ийиниң биринден эвээш эвезин:

а) Россия Федерациязының Федералдыг Хуралының Күрүне Думазында депутаттар мандаттарының хуваалдазынга чөпшээреп кииргени, кандидаттарның федералдыг даңзызын депшиткен политиктиг партияларның, соңгулда блоктарының;

б) Тыва Республиканың Улуг Хуралында палаталарында депутаттар мандаттарының хуваалдазынга чөпшээреп кииргени кандидаттарның даңзызын депшиткен политиктиг партияларның, соңгулда блоктарының;

в) тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органынга депутат мандаттарының хуваалдазынга кииргени, соңгулда каттыжыышкыннарын, соңгулда блоктарын киирген саналдарынга үндезилээш томуйлаар хүлээлгелиг.

9. Тус черниң бот-башкарылга органы Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының кииргени саналдарга үндезилээш, муниципалитет тургуузунуң соңгулда комиссиязының ийиден эвээш эвес кежигүннерин томуйлаар хүлээлгелиг.

10. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы:

а) муниципалитет тургузуунуң девискээринге Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң сагылдазы дээш контрольду боттандырар;

б) муниципалитет тургузуунуң девискээринге тус черниң бот-башкарылга органнарынга соңгулдаларны белеткээри-биле база эрттирери-биле холбашкан хемчеглерниң күүселдезин, парлалганың эргежок чугула продукциязын парлап үндүрүп турарын хандырар;

в) муниципалитет тургузуунуң девискээринге тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгулдаларны эрттирип турар үеде бүрүткеткен кандидаттарның, соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының аразында эфир үезин база парлалга шөлүн соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле хувааганының чаңгыс аай чурумунуң сагылдазын хуваар;

г) тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгулдаларны эрттирип турар үеде бадылаашкынның түңнелдериниң доктааткан чаңгыс аай чурумун, соңгулдаларның түңнелдерин тодарадып үндүрериниң сагылдазын хандырар талазы-биле хемчеглерни муниципалитет тургузуунуң девискээринге боттандырар;

д) тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгулдаларны эрттирип турар үезинде бадылаашкынның түңнелдерин болгаш соңгулдаларның ниити түңнелдерин парлаарының чаңгыс аай чурумун сагыырын боттандырар;

е) тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгулдаларны белеткээрин болгаш эрттирерин акшаландырарын организастаар талазыбиле хемчеглериң муниципалитет тургузуунуң девискээринге боттандырар, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгулдаларны белеткээриниң болгаш эрттиреринің болгаш саң-хөө хандырылгазынга тус черниң бюджединден база (азы) Тыва Республиканың бюджединден үндүрүп берген акша-хөреңгилерни хуваар, айыткан акша-хөреңгилерни тускай сорулгазы-биле ажыглаанын контрольдаар;

ж) адааңда турар комиссияларга эргехоойлу, методиктиг, организас-техниктиг дузаны чедирер;

з) тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга соңгулдаларны белеткээри болгаш эрттирери-биле холбашкан айтырыглар талазы-биле тус черниң бот-башкарылгазының органнарының дыңнадыышкыннарын дыңнаар;

и) адааңда турар комиссияларның шиитпирлеринге болгаш ажылынга (ажылдап хөделбейн турарынга) хомудалдарны (билдириишкиннер) талазыбиле чылдагаанын айыткан шиитпирлерни хүлээп алыр.

к) Федералдыг хоойлуга, бо Хоойлуга, Тыва Республикада өске-даа хоойлуларынга муниципалдыг тургузугнуң уставынга дүүштүр өске-даа бүрүн эргелерни боттандырар.

21 чүүл. Девискээр комиссияларын тургузарының чуруму болгаш бүрүн эргелери

1. Девискээр комиссияларын тургузарының чуруму болгаш бүрүн эргелерин федералдыг хоойлу-биле, бо Хоойлубиле, Тыва Республиканың өске-даа хоойлулары-биле тодарадып айтыр.

2. Девискээр соңгулда комиссиялары доктаамал үндезин-биле ажылдаар.

3. Девискээр комиссияларының бүрүн эргелериниң хуусаазы дөрт чыл болур. Бир эвес девискээр комиссияларының бүрүн эргелери ол комиссияның киржип турар соңгулда кампаниязының үезинде төнер болза, ооң бүрүн эргелериниң хуусаазын ол соңгулда кампаниязы доозулгужеге чедир узадып каар.

4. Девискээр соңгулда комиссиязы юридиктиг эргелиг албан чери болур. Девискээр соңгулда комиссиязының бүрүн эргелерин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органы-биле хүлээп алганы шиитпири-биле муниципалитет тургузуунуң хамаарышкан соңгулда комиссиязынга дагзып болур.

5. Девискээр соңгулда комиссиязы хамаарышкан муниципалитет тургузуунуң соңгукчуларының аразында бадылаашкын хүнүнге чедир 75 хонуктан орай эвесте комиссияны бадылаар эргелиг 5-9 санныг кежигүннеринден тургузар.

22 чүүл. Участок комиссияларын тургузарының чуруму болгаш бүрүн эргелери

1. Участок комиссияларын соңгукчуларның бадылаашкынының чоруп турарын база соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаар сорулга-биле бадылаар эргелиг комиссияның 5-тен 11 чедир составтыг кылдыр участок комиссиязының тургусканының соонда, 3 хонуктан орай эвесте соңгулда кампаниязының үезинде тургузар.

2. Бир эвес ол комиссияның ажылының (ажылдавайн турарының) түңнелинде бадылаашкынның база бадылаашкыннарны санаарының чуруму хажыттынып үрелген дээрзинге үстүнде турар комиссияның адынга хомудалдар болгаш удурланыышкыннар кирбээн база бир эвес ындыг барымдаалар талазы-биле суд сайгарылгазы чорбайн турар болза, участок соңгулда комиссиязының бүрүн эргелери албан езузу-биле парлаанының соонда, он хонгаш соксаар. Бадылаашкыннарның түңнелдерин хомудаан азы удурланган таварылгада, участок комиссиязының бүрүн эргелери хомудалдың алыс утказының талазы-биле түңнел шиитпирни үстүнде турар комиссия азы суд хүлээп алганының соонда соксаар.

3. Участок комиссиязын үстүнде турар комиссия бо Хоойлунуң 16 чүүлүнүң 2-ги пунктузунда айыткан саналдарга, ол ышкаш тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының, соңгукчуларның чурттап, ажылдап, албан хаап, өөренип турар черииниң аайы-биле хуралдарының саналдарынга үндезилээш тургузар.

4. Үстүнде турар комиссия кирген саналдарга үндезилээш, участок комиссиязының кежигүннериниң санындан ийиниң биринден эвээш эвезин:

а) Россия Федерациязының Федералдыг Хуралының Күрүне Думазында депутаттар мандаттарын хуваарынга киржирин чөпшээрээн, кандидаттарның федералдыг даңзызын депшиткен политиктиг партияларның, соңгулда блоктарының;

б) Тыва Республиканың Улуг Хуралының палаталарында депутаттар мандаттарын хуваарынга киржирин чөпшээрээн кандидаттарның даңзыларын депшиткен политиктиг партияларның, соңгулда блоктарының;

в) тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органында депутат мандаттарының хуваалдазынга кирерин чөпшээрээн, кандидаттарның даңзызын депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарын, соңгулда блоктарын, киргилээн саналдарынга үндезилээш томуйлаар.

5. Участок комиссиязы:

а) участок комиссиязының турар черииниң дугайында база телефонунуң дугаарының дугайында, а ол ышкаш хүнүнүң дугайында, ажыглаар үе-шагының база каяа бадылаарын чурттакчы чонга дыңнадыр;

б) соңгукчуларның даңзызын ылавылап тодарадыр, соңгукчуларны ол даңзы-биле таныштырар, ол даңзыда частырыгларның дугайында база ылап тода эвес чүүлдериниң дугайында билдириишкиннерин чугаалажып көөр болгаш ол даңзыга чогуур өскерилгелерни киирер дугайында айтырыгларны киирер;

в) бадылаашкынга бажың-балгаттарның, бадылаашкынга хааржактарның болгаш өске дерилгелерниң беленин хандырар;

г) үстүнде турар комиссиядан алганы сан-медээлерге үндезилээш бүрүткеткен кандидаттарның даңзыларын бүрүткеткен соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының дугайында соңгукчуларга медээлеп дыңнадырын хандырар;

д) соңгулда участогунуң девискээринге соңгулда мурнунуң суртаалын чорударының чурумун сагыырын контрольдаар;

е) бадылаашкын хүнүнде соңгулда участогунга бадылаашкынны, а ол ышкаш хуусаа бетинде бадылаашкынны организастаар;

ж) соңгулда участогунга бадылаашкыннарны санаар, бадылаашкыннарның түңнелдерин үндүрер, бадылаашкыннарның түңнелдериниң дугайында протоколду тургузар болгаш ону девискээр комиссиязынче дамчыдып бээр;

з) соңгулда участогунга бадылаашкынның түңнелдерин чарлап дыңнадыр болгаш бадылаашкынның чоруп турарын хайгаарап турган кижилерге бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколдуң шынзыткан хоолгазын тыпсып бээр, чок болза айыткан хоолгаларны шынзыдып бээр;

и) боттарының бүрүн эргелериниң хемчээли-биле федералдыг хоойлуну, бо Хоойлуну, өске-даа хоойлуларны үреп хажытканынга хомудалдарны (билдириишкиннерни) чугаалажып көөр болгаш айыткан ол хомудалдар (билдириишкиннер) талазы-биле чылдагаанын айыткан шиитпирни хүлээп алыр;

к) хоойлу-дүрүм үрээшкиннерин тып илереткенде администрация талазы-биле хоойлу-дүрүм үрээшкиннериниң дугайында протоколдарны тургузар (ындыг прото-

колдарга материалдарны белеткээр) болгаш административтиг хоойлу-дүрүм үрээшкиннериниң дугайында хоойлу-жудулга-биле дүүштүр ол протоколдарны хоойлу-дүрүм камгалаар органнарже болгаш судче чорудуп бээр;

л) соңгулдаларны белеткээри болгаш эрттирери-биле холбашкан документилерни камгалап кадагалаарын болгаш үстүнде турар комиссияже дамчыдып бэрин хандырар;

м) хоойлуга дүүштүр өске-даа бүрүн эргелерни боттандырар.

23 чүүл. Комиссияларның ажыл-чорудулгазын хандырары

1. Комиссияларның ажыл-чорудулгазын ниити демниг боттандырар.

2. Комиссия, бир эвес ооң айтып доктааткан составын үштүң ийизинден эвээш эвес кылдыр тургускан болза, ажылдап эгелээр бүрүн эргелиг.

3. Доктаамал үндезин-биле ажылдап турар комиссия бодунуң бирги хуралынга ооң бадылаар эргелиг кежигүннерин томуйлаар дугайында шиитпир үнген соонда, он беш дугаар хүнден орай эвесте чыглыр. Ынчаарга комиссияның кежигүннериниң үштүң ийизинден эвээш эвези томуйлаттынган болур ужурлуг. Чаа составтың комиссиязының хуралдаан бирги хүнүнден бээр мурнуку составтың комиссиязының бүрүн эргелери соксаар. Комиссияның бүрүн эргелериниң хуусаазын ооң бирги хуралының болган хүнүнден эгелеп санаар.

4. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының даргазын ооң бирги хуралынга чажыт бадылаашкын-биле соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг соңгулда комиссиязының кежигүннериниң аразындан дарааазында чурум-биле:

а) Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының саналы барда – Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының саналы-биле;

б) Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының саналы чок болур таварылгада – муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннериниң кииргени саналдары-биле соңгуур.

5. Бир эвес Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының комиссия даргазынга саналдааны кандидатуразын хүлээвейн баар болза, бо чүүлдүң 4-кү пунктузу-биле дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының саналы-биле соңгудар ужурлуг дарганың чаа кандидатуразын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы комиссияның бадылаар эргелиг кежигүннериниң аразындан саналдаар хүлээлгелиг.

6. Девискээр болгаш участок соңгулда комиссияларының даргаларын албан-дужаалынга оларның бадылаар эргелиг кежигүннериниң аразындан соңгуур болгаш албан-дужаалындан шуут-ла үстүнде турар комиссиялар хостадыр.

7. Комиссияның даргазын болгаш секретарын ооң бирги хуралынга комиссия кежигүннериниң бадылаар эргелиг кежигүннериниң аразындан чажыт бадылаашкын-биле соңгуур.

8. Комиссияның хуралын ооң даргазы эргежок чугула апарганда чыылдырар. Хуралды ооң аңгыда комиссияның бадылаар эргелиг кежигүннериниң доктааткан санындан үштүң бир кезиинден эвээш эвезиниң негелдези-биле ыяап-ла эрттирер.

9. Комиссияның бадылаар эргелиг кежигүннери комиссияның бүгү-ле хуралдарынга олуржур ужурлуг.

10. Бир эвес комиссияның бадылаар эргелиг кежигүннериниң доктааткан санындан хөй кезии аңаа олуржуп турар болза, комиссияның хуралы бүрүн эргелиг болур.

11. Комиссияның кайы-даа кежигүнү, а ол ышкаш үстүнде турар комиссияның хуралда олуржуп турары кайы-даа кежигүнүнүң негелдези-биле ооң эргезинде бактаап кирип турар база бадылаан хүн чуруму-биле дүүштүр хуралында комиссияның чугаалажып турар кандыг-даа айтырыгларының талазы-биле бадылаашкынны чорудар хүлээлгелиг.

12. Комиссияның даргазын, даргазының оралакчызын, секретарын албан-дужаалынга соңгуур дугайында, томуйлаар дугайында, чок болза хостаар дугайында, а ол ышкаш айыткан албан-дужаалдарга кандидатуралар талазы-биле саналдар киирер дугайында, соңгулдаларны белеткээрин болгаш эрттирерин саң-хөө талазы-биле хандырарының дугайында, кандидаттарның, кандидаттарның даңзыларын бүрүткээр дугайында билдириишкин-биле судка айтырыг киирер дугайында, бадылаашкыннарның түңнелдериниң дугайында азы соңгулдаларның ниити түңнелдериниң дугайында, соңгулдаларны болбаан азы күш чок болган деп санаар дугайында, бадылаашкыннарны катап азы соңгулдаларны катап эрттиреринің дугайында, бо Хоойлунуң 17 чүүлүнүң 8-ки пунктузу-биле база 68 чүүлүнүң 6-гы болгаш 7-ги пунктуларыбиле көрдүнген чурум езугаар комиссияның бадылаар эргелиг кежигүннериниң доктааткан санындан бадылаашкыннарының хөй кезии-биле хүлээп алыр. Айыткан албан-дужаалдарда соңгутканының түңнелинде ажылдап турар комиссияның даргазын, даргазының оралакчызын, секретарын албан-дужаалдарындан хостаар дугайында шиитпирни чажыт бадылаашкын-биле хүлээп алыр (албан-дужаалындан хуузунда билдириишкин-биле хостаар таварылгадан аңгыда), ынчаарга комиссияның чаа даргазын, даргазының оралакчызын, секретарын бо чүүлдүң 4-кү, 5-ки база 7-ги пунктулары-биле көрдүнген чурумбиле соңгуур.

13. Комиссияларның өске айтырыглар талазы-биле шиитпирлерин комиссияның бадылаар эргелиг олуржуп турар кежигүннериниң хөй кезииниң бадылааны-биле хүлээп алыр.

14. Комиссияның шиитпирин хүлээп ап турда, «дээш» база «удур» болган бадылаашкыннарның саны комиссияның бадылаар эргелиг кежигүннериниң бергени «дээш» база «удур» болган бадылаашкыннарының саны дең болган таварылгада, комиссияның даргазының (хуралда даргалап олурар) бадылааны күштүг болур.

15. Комиссияның шиитпиринге комиссияның даргазы биле секретары (хуралга даргалап олурар база секретарылап олурар) ат салыр.

16. Комиссияның хүлээп алганы шиитпири-биле чөпшээрешпес, комиссияның бадылаар эргелиг кежигүннери ол комиссияга чугаалажып көөр ужурлуг онзагай санал-бодалын бижимел-биле илередир эргелиг болгаш протоколга ону кожуп каар болгаш комиссияның даргазы үстүнде турар комиссияга шиитпирни хүлээп алган хүнүнден бээр үш хонук хуусаада үстүнде турар комиссияга дыңнадыр, а бадылаашкын хүнүнде болгаш бадылаашкыннның дарааазында хүнүнде доп-дораан дыңнадыр.

17. Муниципалитет тургузугларының доктаамал үндезин-биле ажылдап турар соңгулда комиссиялары юридиктиг эргелиг албан черлери болуп турар болгаш айыткан комиссиялар боттары тургузуп алыры аппараттарлыг, тургузуглуг база штаттарлыг болур. Муниципалитет тургузугларының доктаамал үндезин-биле ажылдап турары соңгулда комиссияларының аппараттарының болгаш юридиктиг эргелиг кижилер болуп ажылдап турары ажылдакчылары муниципалитет ажылын база катай кылырын Тыва Республиканың хоойлулары-биле, нормативтиг өске-даа эрге-хоойлу актылары-биле, муниципалитет тургузугларының уставтары-биле база тус черниң бот-башкарылга органнарының нормативтиг өске-даа актылары-биле тодарадып айтыр. Муниципалитет албан-ажылын база кылып турар комиссиялар аппараттарының ажылдакчыларының материал (ооң иштинде акша-шалыңының хемчээлин) база өске-даа төлевирлериниң болгаш социал хандырылгазының деңнелин Тыва Республиканың нормативтиг өске-даа эрге-хоойлу актылары-биле, тус черниң бот-башкарылга өске-даа нормативтиг актылары-биле айтып доктаадыр.

Тус черниң бот-башкарылга органнары комиссияның аппараттарының ажылдакчыларының материалдыг болгаш социал хандырылгазының (ооң иштинде эмнелге, санаторий-курорт, чуртталга-амыдырал, пенсия болгаш хандырылганың өске-даа хевирлериниң) талазы-биле эргежок чугула хемчеглерни алыр.

18. Комиссиялар болза соңгулдаларны белеткээр болгаш эрттирери-биле холбашкан ажылдарны күүседири-биле хамаатыларны хамааты эрге-хоойлу керээлери езугаар киириштирип ап болур.

24 чүүл. Комиссиялар кежигүннериниң эрге-байдалы

1. Тыва Республиканың Улуг Хуралының палаталарының, тус черниң бот-башкарылга органнарының депутаттары, күрүне эрге-чагыргазының органнарының база тус черниң бот-башкарылга органнарының соңгуткан албан-дужаалдыг кижилери, шиитткекчилер, прокурорлар, кандидаттар, бүрүткеткен кандидаттар, оларның бүзүреттирген кижилери кандидаттарны депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының бүрүн эргелиг төлээлери, соңгулда комиссияларының чөвүлээр эргелиг кежигүннери кандидаттарның, бүрүткеткен кандидаттарның өг-бүле туткан улузу болгаш чоок төрелдери азы кандидаттарның, бүрүткеткен кандидаттарның шуут дорт чагыргазында турар кижилер соңгулда комиссияларының бадылаар эргелиг кежигүннери бооп болбас.

Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү хары угда соңгулданың үстүкү болгаш адаккы комиссияның бадылаар эргелиг кежигүнү бооп болбас.

2. Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр шуут дорт чагыргазында деп удуртукчубиле чагырткан кижиниң аразында, баштайгызы сөөлгүзүнге хамаарыштыр азы ажылга хүлээп алыр болгаш чагырган кижини ажылдан үндүрер азы албан-дужаалының бүрүн эргелери-биле аңаа күүседири албан-дужаалдар, айтыышкыннар, даалгалар бээр, шаңнап мактаар база сагылга-чурум талазы-биле хемчег хүлээдир эргелиг албан аайы-биле хамаарылгаларны ынчаар билир апаар.

3. Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннериниң бүрүн эргелериниң хуусаазы ол соңгулда комиссияларының бүрүн эргелериниң соксаарыбиле кады төнер.

4. Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнүнүң ону томуйлаан органнарының шиитпири-биле бүрүн эргелериниң хуусаазы төнгелекте соңгулда комиссиязының кежигүнү хүлээлгелеринден:

а) соңгулда комиссиязының кежигүнү бодунуң бүрүн эргелерин дүжүрер дугайында бижимел-биле билдириишкин киирген;

б) соңгулда комиссиязының кежигүнү Россия Федерациязының хамаатызы болурун чидирген;

в) соңгулда комиссиязының кежигүнүнге хамаарыштыр судтуң буруудаткан шиитпири хоойлу езугаар күштүг болуп эгелээн;

г) судтуң күштүг болуп эгелээн шиитпири-биле соңгулда комиссиязының кежигүнү бодун башкарып шыдавас, башкарнып билири хирелиг, ис чок келбейн турар азы өлген деп санаан;

д) соңгулда комиссиязының кежигүнү өлген;

е) хамаарышкан соңгулда комиссиязының шиитпиринге үндезилээш, соңгулда комиссиязының кежигүнүн судтуң хоойлу езугаар күштүг болуп эгелээн шиитпири-биле ол бодунуң хүлээлгелерин доктаамал күүсетпейн турар деп санаан;

ж) бо чүүлдүң 1-ги пунктузу-биле көрдүнген үндезинниң туруп келген таварылгада хостаар.

5. Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнүнүң бүрүн эргелерин оон аңгыда, Федералдыг хоойлуга дүүштүр соңгулда комиссиязының дугуржуп каапкан таварылгада соксадыр.

6. Соңгулда комиссиязының кежигүнүн томуйлаан орган үстүнде айыткан байдалдар езугаар үнген кежигүнүнүң орнунга соңгулда комиссиязының чаа кежигүнүн бир ай хуусаадан орайтатпайн, а соңгулдалар эрттирер үеде федералдыг хоойлулар-биле айтып доктааткан негелделер-биле дүүштүр ол үнүп чоруй барганының соонда хүнден соңгаар 10 хонуктан орай эвесте томуйлаар хүлээлгелиг. Ону күүседир бүрүн эргелиг орган ол негелдени күүсетпейн барган таварылгада, соңгулда комиссиязының чаа кежигүнүнүң федералдыг хоойлу-биле айыткан доктааткан негелделерни сагывышаан, үстүнде турар соңгулда комиссиязы томуйлаар.

7. Муниципалитет тургузуунуң доктаамал үндезин-биле ажылдап турар соңгулда комиссиязының даргазының хамаарышкан комиссияга доктамал үндезинбиле штаттыг ол албан-дужаалга ажылдаар. Муниципалитет тургузуунуң доктаамал үндезин-биле ажылдап турар бадылаар эргелиг кежигүнү хамаарышкан комиссиязынга доктаамал (штаттыг) үндезин-биле ажылдап болур эргелиг.

8. Соңгулда комиссиязының доктаамал үндезин-биле (штаттыг) ажылдап турар бадылаар эргелиг кежигүнү күрүнениң азы муниципалитеттиң албан-дужаалынга катай ажылдаар, күрүне азы муниципалитет албан-ажылынга турар, башкылал, эртем болгаш чогаадыкчы ажылчорудулгадан аңгыда, сайгарлыкчы болгаш төлевирлиг өске-даа ажылчорудулга кылыр эргези чок.

9. Муниципалитет соңгулдаларын белеткээр болгаш эрттирер үеде соңгулда комиссиязының кол ажылындан хостаткан бадылаар эргелиг кежигүнүнге кол ажылдап турар чериниң аайы-биле ортумак ажыл төлевири хевээр артар. Аңаа ажылдың немелде төлевирин (шаңналды) муниципалитет соңгулдаларын эрттиреринге үндүрүп берген акша-хөреңгилериниң күсели-биле муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының доктааткан хемчээл болгаш чурум-биле төлеп берип болур.

10. Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнүн муниципалитет соңгулдаларын эрттирип турар үеде Тыва Республиканың прокурорунуң чөпшээрели чокка кеземче харыысалгазын онаап, суд чуруму-биле административтиг хемчеглерни хүлээдип болбас.

11. Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнүнүң соңгулдаларны эрттирип турар үеде администрацияның (ажыл берикчизиниң) эгелекчи саналыбиле ажылындан үндүрүп азы ооң чөпшээрели чокка өске ажылче шилчидип болбас.

12. Хамаарышкан соңгулда комиссиязы кандидатты бүрүткээн соонда, кандидат ону бүрүткээн соңгулда комиссиязынче база адааанда турар соңгулда комиссияларынче чөвүлээр эргелиг бирбир кежигүннү томуйлаар эргелиг.

13. Комиссияның чөвүлээр эргелиг кежигүнү соңгулда бюллетеньнерин үлеп бээринден, соңгулда бюллетеньнерин аңгылап бөлүктээринден база санаарындан, бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколду тургузарынга, соңгулда округунуң талазы-биле соңгулдаларның түңнелдериниң, муниципалитет соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында прртоколдарны тургузарындан, хамаарышкан соңгулда комиссиязының эргелеринге хамаарыштырган айтырыглар талазы-биле шиитпирин хүлээп алырда, бадылаашкынга киржир эргеден база соңгулда комиссиязының шиитпиринге ат салыр эргеден аңгыда, комиссияның бадылаар эргелиг кежигүнүнүң эргелерин бүрүнү-биле ээлеп турар.

14. Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг-даа, чөвүлээр-даа эргелиг кежигүнүнге:

а) хамаарышкан соңгулда комиссиязының хуралдарының дугайында өй-шаанда дыңнадыр;

б) соңгулда комиссиязының хуралынга чүве чугаалаар, хамаарышкан соңгулда комиссиязының эргезинге хамааржып турар айтырыглар талазы-биле саналдарны киирер база ол айтырыглар талазыбиле бадылаашкын чорударын негээр эргелиг;

в) соңгулда комиссиязының хуралының өске кежигүннеринге айтырыгларны хүн чуруму-биле дүүштүр айтырыгларны салыр болгаш айтырыгның алыс утказының талазы-биле харыыларны алыр эрге;

г) хамаарышкан болгаш адааанда турар соңгулда комиссияларының техникада киир бижип шыгжаан документилерин база материалдарын киириштир, кандыгдаа документилери болгаш материалдары-биле (ооң иштинде соңгукчуларның бадылаары-биле, соңгулда бюллетеньнери-биле) таныжар болгаш ол документилерниң хоолгаларын база материалдарын (соңгукчуларның даңзыларындан, соңгулда бюллетеньнеринден аңгызын) таныжар эргелиг;

д) соңгулда комиссиязының ажылын (ажылдавайн турарын) хамаарышкан үстүкү соңгулда комиссиязынга азы судка хомудал киирер эргелиг.

15. Соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүнүнүң бүрүн эргелери, бир эвес оларны томуйлаан кандидаттар соңгудупкан таварылгада, кандидаттарны муниципалитеттиң дарааазында соңгулдаларынга ол-ла органнарынга азы ол-ла албан-дужаалга бүрүткээри доозулгужеге чедир уламчылаар. Соңгулда комиссияларының бадылаар эргелиг өске кежигүннериниң бүрүн эргелери муниципалитет соңгулдаларның ниити түңнелдериниң албан езузу-биле парлаанының соонда, тус-тузунда 30 хонгаш соксаар.

16. Соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг комиссиязының бүрүн эргелерин соңгулда комиссиязының ол кежигүнүн

томуйлаан кижиниң шиитпири-биле соксадып каап база өске кижиге дамчыдып берип болур.

25 чүүл. Комиссияларның ажылчорудулгазының ажык-чарлыг болуру

1. Хамаарышкан соңгулда комиссиязының бүгү-ле хуралдарынга, а ол ышкаш хамаарышкан соңгулда комиссиязы соңгукчуларның даңзызы-биле, соңгулда бюллетеньнери-биле бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколдар-биле ажылдап турар үезинде үстүнде турар соңгулда комиссияларының кежигүннери, ооң, чок болза үстүнде турар соңгулда комиссиязының бүрүткээни кандидат азы ооң бүзүреттирген кижизи олуржур эргелиг. Хуралдарга олуржуру-биле база айыткан документилер-биле ажылдаарда, айыткан кижилерге немелде чөпшээрел негеттинмес. Хамаарышкан соңгулда комиссиязы айыткан кижилерни хуралга келирин дыңнадыр болгаш соңгулданың айыткан документилери-биле ажылдаарда хостуг кээп көөрүн хандырар хүлээлгелиг.

Хуралдарга болгаш соңгулданың айыткан документилери-биле таныжып турар үеде, оон аңгыда массалыг информация чепсектериниң төлээлери киржир эргелиг.

2. Соңгулда комиссиязының соңгулдаларны белеткээри-биле болгаш эрттирери-биле шуут холбашкан шиитпирин күрүнениң база муниципалитеттиң доктаамал парлалгага дыңнадыр, а ол ышкаш массалыг информацияның өскедаа чепсектеринге хоойлу-биле доктаатткан хемчээл болгаш чурум-биле дамчыдып бээр.

3. Бадылаашкын хүнүнде участок соңгулда комиссиязының ажылы эгелээнинден бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколду үстүнде турар соңгулда комиссиязы алгыжеге чедир, а ол ышкаш соңгулда участоктарынга соңгукчуларның бадылаашкынын катап санап турар үезинде соңгулда участоктарынга бо чүүлдүң 1-ги пунктузунда санап айыткан кижилер, а ол ышкаш хайгааракчылар, массалыг информация чепсектериниң төлээлери, даштыкы (делегей) хайгааракчылары олуржуп болур эргелиг.

4. Шериг кезектеринде, эмнелгеде, санаторийде, дыштанылга бажыңында, истелге изоляторунда база түр тудар изоляторда тургускан соңгулда участогунда участок соңгулда комиссиязының бажың-балгадынче, а ол ышкаш ол соңгулда участогунга бадылаашкын болур бажың-балгатче соңгулда комиссияларының бүгү-ле кежигүннери, хайгааракчылар, бо чүүлдүң 1-ги пунктузунда айыткан өске-даа кижилер барып чедерин хандырар ужурлуг.

5. Хайгааракчылар, массалыг информацияның төлээлери, даштыкы (делегей) хайгааракчылар бадылаашкынның түңнелдерин комиссиялар үндүрүп, соңгулда округунуң талазы-биле соңгулдаларның түңнелдерин үндүрүп, а ол ышкаш соңгукчуларның өске-даа комиссияларга олуржур эргелиг.

6. Хайгааракчының бүрүн эргелерин оларның эрге-ажыктарын ол хайгааракчы төлээлеп турар бүрүткеткен кандидаттың азы ооң бүзүреттирген кижизиниң, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң, хөй-ниити каттыжыышкынының бергени бижимел хевир-биле чорутканы бижии бадыткап шынзыдар ужурлуг. Берген шынзылгага хайгааракчының фамилиязын, адын, адазының адын, ооң чурттап турар черииң адрезин, хайгааракчының кайнаар чорутканы соңгулда участогунуң адрезин айтыр. Хайгааракчыны кандидат, ооң бүзүреттирген кижизи чоруткан таварылгада, хайгааракчы дугайында кандыг-бир немелде сан-медээлерни айтыры база таңма базары негеттинмес. Шынзылга ал-бодун шынзыткан документини көргүскенде күштүг болур. Хайгааракчыны чорудуп турар дугайында баш бурунгаар дыңнадыры негеттинмес.

7. Бо чүүлдүң 6-гы пунктузунда айыткан документини участок комиссиязынга бо чүүлдүң 3-кү пунктузунда айыткан үеде, муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязынче хуусаа бетинде бадылаашкын үезинде, чок болза соңгулда участоктарынга бадылаашкын эгелээр үеден хамаарышкан девискээрге түңнел протоколду тургускужеге чедир участок комиссиязынга киирип болур. Ынчаарга соңгулда комиссиязының бажың-балгадынга, бадылаашкын болуп турар бажың-балгатка бүрүткеткен чаңгыс кандидаттың, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң, хөй-ниити каттыжыышкынының эрге-ажыктарын төлээлеп турар хайгааракчының бүрүн эргелерин хары угда боттандырарын чөпшээревес. Бадылаашкын болур бажың-балгатка хайгааракчыларның турарынга, бадылаашкынның, соңгукчуларның бадылаашкынының эртип турарын, бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколдарны тургузуп турарын, а ол ышкаш бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколдарның хоолгаларын берип турарын хайгааараарынга хамааржыр федералдыг хоойлулар-биле база бо Хоойлу-биле доктаатканындан аңгыда, өске кандыг-бир кызыгаарлаашкыннар тургузарын чөпшээревес.

8. Хайгааракчы кижи:

а) соңгукчуларның даңзылары-биле таныжар;

б) бо чүүлдүң 3-кү пунктузу-биле айыткан кайы-даа үеде бадылаашкын хүнүнде хамаарышкан соңгулда участогунга бадылаашкын болуп турар бажың-балгатка турар;

в) бадылаашкын болур бажың-балгаттан дашкаар соңгукчулар бадылап турда олуржуп;

г) соңгукчуларның даңзызында киирген хамаатыларның, соңгукчуларга берген соңгулда бюллетеньнериниң, демдектээш шыгжап каан соңгулда бюллетеньнериниң санын санаарын хайгааараар, соңгулда участогунга соңгукчуларның бадылаашкынын ырактан болгаш бадылаашкынга бюллетеньнерниң утказын кыры-биле көөрүн хандырар байдалдарда хайгааараар;

д)бадылаашкынны организастап турарының айтырыгларының талазы-биле саналдарны база эскериглерин участок соңгулда комиссиязының даргазынга, а ол чок турар таварылгада—ону солуп турар кижиге чугаалаар;

е) бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссиязының протоколу-биле, а ол ышкаш бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында соңгулданың өске-даа комиссияларының, соңгулда округунуң талазы-биле соңгулдаларның түңнелдерин, муниципалитет соңгулдаларының ниити түңнелдериниң дугайында соңгулданың өске-даа протоколдары-биле таныжар, айыткан протоколдарның база оларга кошкан документилерниң хоолгаларын белеткеп, чок болза хоолгаларын хамаарышкан соңгулда комиссиязындан алыр, хамаарышкан соңгулда комиссияларынга кирген, чок болза бо чүүлдүң 3-кү пунктузу-биле доктаатткан үеде айыткан комиссияларның тургускулааны, ооң иштинде бадылаашкын үезинде олурушкан улустуң даңзызын алыр эргелиг. Хайгааракчының негелдези-биле соңгулда комиссиязы айыткан хоолгаларны бээр азы хоолгаларын шынзыдып бээр хүлээлгелиг;

ж) участок соңгулда комиссиязының, соңгулданың өске комиссиязының ажылын (ажылдавайн турарын) федералдыг хоойлу-биле айтып доктаатткан чурум езугаар үстүнде турар өске-даа соңгулда комиссиязынче азы судче хомудал киирер;

з) хамаарышкан соңгулда комиссияларынга соңгукчуларның бадылаашкынын катап санап турда олуржур эргелиг.

9. Хайгааракчы кижи:

а) соңгукчуларга соңгулда бюллетеньнерин үлеп бербес;

б) соңгулда бюллетеньнерин алганы дээш ооң дилээ-биле соңгукчу дээш ат салыр;

в) соңгукчунуң дилээ-биле соңгукчу дээш соңгулда бюллетенин долдурар;

г) соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннериниң чорудары соңгулда бюллетеньнерин санаарынга шуут киржир;

е) соңгулда комиссиязының ажылынга шаптараазын хөделиишкиннер кылыр;

ж) соңгукчулар ортузунга суртаал чорудар;

з) хамаарышкан соңгулда комиссиязының шиитпирлер хүлээп алырынга киржир эргези чок.

10. Массалыг информация чепсектериниң төлээлери бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссиязының протоколдары-биле, а ол ышкаш бадылаашкыннарның, соңгулда округунуң талазы-биле соңгулдаларның түңнелдериниң, соңгулдаларның ниити түңнелдериниң дугайында протоколдар-биле, айыткан протоколдарның база оларга кошкан капсырылгаларның хоолгаларын белеткеп, чок болза хамаарышкан соңгулда комиссиязындан алыр. Массалыг информация чепсектериниң төлээзиниң негелдези-биле соңгулда комиссиязы айыткан протоколдуң хоолгазын шынзыдып бээр хүлээлгелиг.

11. Соңгулда комиссиязының протоколдарының база өске-даа документилериниң хоолгаларын соңгулда комиссиязының даргазы азы секретары шынзыдып бадылаар. Ынчаарга шынзыдып бээри документиге «Хоолгазы шын» деп бижээш, хол үжүүн салгаш, хамаарышкан соңгулда комиссиязының таңмазын базар.

26 чүүл. Комиссияны тарадыры

Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы азы девискээр участок соңгулда комиссиялары соңгулдаларның ниити түңнелдерин, соңгулда округунуң талазы-биле соңгулдаларның түңнелдерин, девискээринге соңгулда участогунга бадылаашкынның түңнелдерин хоойлу-биле айтып доктааткан чурум езугаар күш чок деп санаарынга чедирген, хамаатыларның соңгулда эргелирин хажыдып үрээн таварылгада, хамаарышкан соңгулда комиссиязын суд тарадып болур. Соңгулда комиссиязын тарадырының чурумун Федералдыг хоойлу-биле тодарадыр.

IV Эге. КАНДИДАТТАРНЫ ДЕПШИДИП БАЗА БҮРҮТКЕП ТУРАР ҮЕДЕ ХАМААТЫЛАРНЫҢ ЭРГЕЛЕРИНИҢ МАГАДЫЛАЛДАРЫ

27 чүүл. Кандидаттарны депшидер эрге

1. Россия Федерациязының соңгудар эргелиг хамаатыларны шуут дорт, чок болза кандидаттарның даңзызының аразынга депшидип болур.

2. Кандидаттарны шуут дорт боду бодун, соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу депшидер арга-биле депшидер.

3. Кандидаттарны кандидаттарның даңзызының составынга соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу депшидип болур.

4. Тус черниң бот-башкарылгазының ажылдап турар төлээлекчи органынга депутаттың хостуг мандадының орнунга кирери-биле катап база немелде соңгулдаларны эрттирип турар үеде ол органның депутады (кежигүнү) болуп турар кижини кандидат кылдыр депшидип болбас.

5. Хамаарышкан соңгулдаларга соңгудар эргези чок Россия хамаатызы кижини кандидат кылдыр депшидип болбас.

6. Кандидат чаңгыс ол-ла соңгулдаларга элээн каш соңгулда округтарынга депшиттирип болбас.

7. Кандидат чаңгыс ол-ла соңгулдаларга депшидилгениң чаңгыс-ла эгелекчизинден хөй кижиге депшиттирер чөпшээрелин берип болбас.

28 чүүл. Кандидаттарны депшиделериниң негелделери

1. Кандидатты, кандидаттарның даңзызын депшиткен дугайында муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязынче (девискээр соңгулда комиссиязынче) бижимел дыңнадыышкынны киирер. Ол дыңнадыышкынга кандидаттың фамилиязын, адын, адазының адын, төрүттүнген үезин, кандидаттарның чурттап турар черииң адрезин, кандидат бодунуң кандидатуразын депшидип турары соңгулда округунуң дугаарын, депшиттирген ай-хүнүн, кандидатты депшиткенин деткиири хол үжүүн дараазында чыып эгелээнииң азы соңгулда долаазын салганының дугайында дыңнадыышкынны айтыр ужурлуг. Дыңнадыышкынны кандидат боду муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязынга киирер.

2. Бо чүүлдүң 1-ги пунктузунда айыткан дыңнадыышкын база депшиттирген кижи хамаарышкан соңгулда округунга бадылаарын чөпшээрээриниң дугайында бижимел билдириишкинни соңгулда комиссиязынга кииргениниң соонда кандидат депшиттирген болгаш бо Хоойлу-биле көрдүнген кандидаттың эргелерин база хүлээлгелерин алган деп санаар. Ол билдириишкинге намдар хевирлиг медээлерни (фамилиязын, адын, адазының адын, төрүттүнген үезин болгаш черин, эртем-билиин, ажылдап азы албан хаап турар кол черин, ээлеп турар албан-дужаалын (ажылдап азы албан хаап турар кол чери чок болза – кылып турар ажылын), чурттап турар черин, ал-бодун шынзыдып турар документизиниң хевирин, сериязын болгаш дугаарын база ону тывыскан үезин, документини тывыскан органның адын азы тускай демдектериниң системазын кандидаттың судтадып турганының дугайын, хамааты болуп турарының, ооң иштинде даштыкы күрүнениң хамаатызы апарганының ай, хүнүн, чылын болгаш ооң үндезиннерин айтыр болгаш депутатка соңгуткан таварылгада, депутаттың эрге-байдалы-биле таарышпас ажыл-чорудулгазын соксадыр дугайында тайылбырын бээр.

Кандидат кижи хоойлу-биле айыткан чурум езугаар бүрүткеткен хөй-ниити чаңгыстан хөй эвес каттыжыышкынында бактаап турарының дугайында база бо чүүлдүң 1 пунктузунда айыткан шынзылга-биле кады айыткан сан-медээлерни бадыткап турар болгаш хөй-ниити каттыжыышкынының доктаамал ажылдап турар удуртур органының бадыткап шынзытканы документини кииргенде, хөй-ниитиниң ол каттыжыышкынында бодунуң эрге-байдалының дугайында дыңнадыр эргелиг.

3. Бо чүүлдүң 1-ги пунктузунда айыткан дыңнадыышкын-биле кады соңгулда комиссиязынга кандидаттың орулгаларының хемчээлиниң болгаш кирер дөстериниң дугайында, кандидатка (кандидаттарның даңзызындан кандидат бүрүзүнге) өнчү эргезинге (ооң иштинде кады өнчүге) хамааржыр эт-хөреңгизиниң дугайында, банкыда шыгжамырлар, өртек-үнелиг саазыннарның дугайында сан-медээлерни киирер ужурлуг. Орулгаларның хемчээлиниң база кирер дөстериниң дугайында сан-медээлерни соңгулда болурунуң мурнунда чылда, бүдүн чыл дургузунда (үндүрүг органнарының демдеглели-биле) кандидат болуп турар хамаатының үндүрүг декларациязының хоолгазы хевирлиг кылдыр кандидатка өнчү эргези-биле хамааржып турар эт-хөреңги дугайында сан-медээлерни болгаш бо пунктуда айыткан өске-даа сан-медээлерни бо Хоойлуга №1 капсырылга-биле дүүштүр майык езугаар киирер. Бир эвес кандидат соңгулдалар болур чылдың мурнунда чылдың дургузунда бо пункт-биле дүүштүр сан-медээлер киирер ужурлуг орулгалар албаан болгаш (азы) аңаа өнчү эргези-биле хамааржыр эт-хөреңгизи чок болза, ол сан-медээни хамаарышкан соңгулда округунуң талазы-биле бүрүткедир дугайында кандидаттың билдириишкинге айтып каар.

4. Бо чүүлдүң 1-ги, 3-кү пунктуларында айыткан документилерни кандидат (кандидаттарның даңзызында депшиттирген кандидаттан өскези) боду аппарып бээр хүлээлгелиг. Бо чүүлдүң 1-ги, 3-кү пунктуларында айыткани документилерни, бир эвес кандидат аарып турар, каразыттырып база буруудаттырып турарындан хайгаарал адаанда таңныылдыг черде турар болза, (ынчаарга кандидаттың бижимел билдириишкининде салган адының ылап шынныын нотариус, чок болза кандидаттың эмнедип турары стационар эмнелге-профилактика албан черииң администрациязы, каразыттырганын база буруудаттырганын таңныылдыг турар албан черлериниң администрациязы шынзыткан болур ужурлуг), федералдыг хоойлу-биле көрдүнген өске-даа таварылгаларда кандидаттың дилээ-биле өске-даа кижи чедирип берип болур.

5. Соңгулда комиссиязы бо чүүлдүң 2-ги болгаш 3-кү пунктулары-биле дүүштүр кииргени сан-медээлерниң ылап шынныын хынаары-биле чогуур органнарга дилег киирип болур хүлээлгелиг. Чогуур органнар соңгулда комиссиязының дилээ езугаар айыткан сан-медээлерни хынаар болгаш хыналдаларның түңнелдериниң дугайында соңгулда комиссиязынга он хонук хуусаада дыңнадыр хүлээлгелиг.

6. Соңгулда комиссиязы кандидаттарны депшидип тура кииргени кандидаттар дугайында сан-медээлерни соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының доктаатканы хемчээл-биле соңгукчуларга дыңнадыр.

7. Соңгулда комиссиязы кандидаттарның киргилээни сан-медээлерниң шын эвезин илереткен барымдааларның дугайында сан-медээлерни массалыг информация чепсектеринче чорудар.

8. Кандидаттарны депшидери, а ол ышкаш кандидаттарны депшиткенин деткиири-биле хол үжүүн чыырын, чок болза депшиткенин деткииринiң өске-даа хевирлериниң үези тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларының үезинде 20 хонуктан эвээш эвес болур ужурлуг.

29 чүүл. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарынга кандидаттарны депшидери

1. Кандидаттарны депшидери соңгулда округтарының схемаларын албан езузу-биле парлаан хүнден эгелээр болгаш бадылаашкын хүнүнге чедир 35 хонуктан эвесте доостур.

2. Соңгулда округтарының схемазын бадылавaанда база парлавaанда бо Хоойлунуң 15 чүүлүнүң 3 база 6 пунктулары-биле айтып доктааткан хуусаада бадылаваан база парлавaанда кандидаттарны бадылаашкын хүнүнге чедир 55 хонуктан эгелеп депшидип болур.

3. Чаңгыс мандаттыг соңгулда округтарының талазы-биле кандидаттарны катап база немелде соңгулдаларга ол соңгулдаларны эрттирер дугайында шиитпирни албан езузу-биле парлаанының соонда депшидер.

4. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидатты депшиткени-биле холбашкан, бо чүүлдүң 1 пунктузунда айтып доктааткан хуусааларны үрей-үрей, соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязынга киргени документини айыткан соңгулда комиссиязы хүлээп албас болгаш чугаалажып көрбес.

30 чүүл. Кандидаттар боттары боттарын депшидер чурум-биле депшидери

1. Кандидаттар боттарын депшидерде ол дугайында кандидаттарны бүрүткээр апаар, соңгулдаларны организастап турар муниципалитеттиң соңгулда комиссиязынга (девискээр соңгулда комиссиязынга) дыңнадыр арга-биле депшиткен, дараазында кандидаттарның боттары боттарын депшиткенин деткиири-биле хол үжүү чыыр азы соңгулда долаазын салыр.

2. Чаңгыс мандаттыг соңгулда округунуң талазы-биле бодунуң кандидатуразын депшиткен Россия Федерациязының хамаатызы бо Хоойлунуң 28 чүүлүнүң 1 пунктузунда көрдүнген, бодун боду депшидер дугайында бижимел дыңнадыышкынны соңгулда комиссиязынга киирер.

3. Айыткан дыңнадыышкын-биле кады соңгулда комиссиязынче бо Хоойлунуң 28 чүүлүнүң 2-ги база 3-кү пунктулары-биле көрдүнген өске-даа документилерни киирер ужурлуг.

4. Кандидат боду бодун депшиткен дугайында дыңнадыышкынны база бо Хоойлунуң 28 чүүлүнүң 2-ги болгаш 3-кү пунктуларында көрдүнген, аңаа кошкан документилерни соңгулда комиссиязы бо Хоойлунуң 29 чүүлүнүң 1 пунктузунда айтып доктааткан хуусаада хүлээп алыр, кандидат бодун шынзыдып турар документини көргүскенде (бир эвес шынзыдыышкынны өске кижи эккелген болза, кандидаттың ал-бодун шынзыдып турар документини нотариаттың шынзытканы хоолгазын көргүскенде).

5. Соңгулда комиссиязы шынзыдыышкынны болгаш кандидатты депшиткен дугайында бо Хоойлуга дүүштүр киирген өске-даа документилерни алганының дугайында бижимел бадыткалды бээр. Ол бижимел бадыткалды чогуур документилерни киргенииң соонда дораан-на тыпсып бээр.

31 чүүл. Кандидаттарны, кандидаттарның даңзызын соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының депшидери

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органынга депутаттарның кандидаттарын соңгулда каттыжыышкыннары, соңгулда блоктары депшидер эргелиг. Соңгулданың округ бүрүзүнүң (чаңгызының) талазы-биле соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блоугунуң депшиткени кандидаттарның даңзызы кылдыр айыткан депшидилгени ынчаар бижип киирер. Чаңгыс мандаттыг соңгулда округунга соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу чаңгыс кандидатты депшидер эргелиг.

2. Политиктиг партиялар кандидаттарны «Политиктиг партиялар дугайында» Федералдыг хоойлуга дүүштүр депшидер. Хөй-ниитиниң өске каттыжыышкыннары кандидаттарны айыткан хөй-ниити каттыжыышкыннарының, оларның девискээр азы тус чер салбырларының съездилеринге (конференцияларынга, хуралдарынга) политиктиг партияларның кандидаттарны депшидеринге федералдыг хоойлу-биле салып турары өскедаа негелделерни сагып тургаш, чажыт бадылаашкын-биле депшидер.

3. Чаңгыс мандаттыг соңгулда округтарының талазы-биле кандидаттарның составынга политиктиг партиялардан, хөй-ниитиниң өске-даа каттыжыышкыннарындан кандидаттарга депшидери-биле бодап алган кандидаттарның соңгулда блогунда бактаап турар чогуур политиктиг партияның, хөй-ниитиниң өске-даа каттыжыышкынының съездизинге (конференциязынга) чажыт бадылаашкын-биле база кандидаттарны депшидерде, «Политиктиг партиялар дугайында» федералдыг хоойлунуң салып турары өске-даа негелделерни сагып тургаш, кандидаттарны депшиткенин деткиир ужурлуг. Политиктиг партияның, хөй-ниитиниң өске-даа каттыжыышкынының съездизи (конференциязы) оон аңгыда чаңгыс мандаттыг соңгулда округтарының талазы-биле кандидаттарның даңзызын депшидер дугайында шиитпирни ол блокта бактаап кирип турар политиктиг партияларның, хөй-ниитиниң өске-даа каттыжыышкыннарының съездизинге (конференциязынга) хүлээп алыр бүрүн эргелиг төлээлерни бадылаар. Соңгулда блогундан кандидаттарның даңзызын депшидер дугайында шиитпирни политиктиг партияларның, хөй-ниитиниң өскедаа каттыжыышкыннарының төлээлериниң айыткан съездизинге (конференциязынга) хүлээп алыр.

4. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидатты депшидер дугайында соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң съездизиниң (конференциязының) шиитпирин дараазында чүүлдериниң айтыр ужурлуг протокол (өске-даа документ)-биле бижиир:

1)съездиниң (конференцияның) бүрүткеткен киржикчилериниң санын;

2) соңгулда каттыжыышкынының уставы-биле, соңгулда блогун тургузар дугайында дугуржулга-биле дүүштүр шиитпирни хүлээп алырынга эргежок чугула киржикчилерниң санын;

3) кандидатгарны депшидер дугайында шиитпирни база ол шиитпир талазы-биле бадылаашкыннарның түңнелин (чаңгыс мандаттыг тодаргай соңгулда округтарының талазы-биле депшиттирген кандидаттарның даңзызын кожар);

4) соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда болгунуң бүрүн эргелиг төлээлерин томуйлаар дугайында шиитпирни;

5) шиитпирни хүлээп алганының үезин айыткан протоколду тургузар ужурлуг.

5. Соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң депшиткен кандидаттарның даңзызынга кандидат бүрүзүнүң бадыладыры соңгулда округунуң дугаары турар ужурлуг.

6. Чаңгыс мандаттыг соңгулда округунуң талазы-биле каттыжыышкынның тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга депшиттирген кандидаттарның даңзызын соңгулда каттыжыышкынының удуртукчузунуң холунуң үжүү-биле база соңгулда каттыжыышкынының чогуур таңмазы-биле шынзыдар. Соңгулда блогу кандидаттарның айыткан даңзызын депшидип тура, соңгулда блогунуң бүрүн эргелиг төлээлериниң холунуң үжүү-биле болгаш соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунда бактаап кирип турар хөй-ниитиниң өске-даа каттыжыышкыннарының таңмалары-биле шынзыдар.

7. Чаңгыс мандаттыг тодаргай соңгулда округтарының талазы-биле кандидаттарны депшидер дугайында шиитпирни база соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң депшиткени кандидаттарның даңзызын хамаарышкан соңгулда каттыжыышкынындан, соңгулда блогундан бадыладырын чөпшээрежир дугайында кандидаттарның билдириишкиннерибиле, а ол ышкаш бо Хоойлунуң 28 чүүлүнүң 2 база 3 пунктулары-биле дүүштүр өске-даа документилер-биле кады соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязынга киирер.

Соңгулда комиссиязы соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң депшиткилээни кандидаттарның даңзызын үш хонук хуусаада шынзыдып бадылаар.

8. Катап болур база немелде соңгулдаларга тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының кандидаттарны ол соңгулдаларны чарлаар (эрттирер) дугайында шиитпирни албан езузу-биле парлаан (чонга чарлап дыңнатканының соонда) депшидер.

32 чүүл. Кандидаттарны, кандидаттарның даңзызын депшиткенин деткиири-биле хол үжүүн чыыры

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органынга, депутадынга кандидаттарның депшиткенин деткиири-биле хол үжүүн бо Хоойлу-биле тодараткан чурум езугаар чыып болур. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидатты бүрүткээри-биле төлээлекчи органының депутадынга кандидатты бүрүткээри-биле эргежок чугула хол үжүүнүң саны бо Хоойлунуң 13 чүүлүнүң 3 пунктузунга дүүштүр хамаарышкан соңгулда округунуң девискээринде бүрүткеткен соңгукчуларның даңзызындан 2 хуузу болур.

2. Депутатка кандидаттарны (кандидаттарның даңзызын) соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу депшиткен таварылгада, соңгулданың округ бүрүзүнүң талазы-биле кандидат бүрүзүн депшиткенин деткиири-биле хол үжүүн аңгы чыыр.

3. Муниципалитет тургузуунуң девискээриниң бир кезээнге тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадының соңгулдаларын эрттирип турда, соңгукчуларның хол үжүүн чыырынга чижек норма доктаадырын чөпшээревес.

4. Хол үжүүн муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы кандидатты депшиткен дугайында дыңнадыышкынны, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң депшиткени кандидаттарның даңзызын айыткан соңгулда комиссиязы бүзүреттирген бижиин алганының соонда хүннүң дараазында хүнүнде чыып эгелеп болур. Хол үжүү салыр хуудустарны бо Хоойлуга 1-ги база 2-ги капсырылгаларда айыткан майык-биле тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарның депшидерин саналдааннар боттары белеткээр.

5. Хол үжүүн кандидаттың депшидеринге чөпшээрээни чүгле ол соңгулда округунга идепкейлиг соңгулда эргелиг болуп турар соңгукччуларның ортузунга чыыр. Хол үжүү чыырынга күрүнениң эрге-чагырга органнарының, тус черниң бот-башкарылгазының органнарының өнчүзүн бүгү-ле хевирлериниң организацияларының, албан черлериниң эргелел органнарының, соңгулда комиссияларының бадылаар эргелиг кежигүннериниң киржирин, ооң-биле бир дөмей, хол үжүү чыып турар үеде соңгукчуларны албадаарын база хол үжүүн салганы дээш оларны шаңнаарын чөпшээревес. Хол үжүүн улустуң ажылдап турар черлеринге, ажыл төлевирин, пенсияларны, пособиелерни болгаш өскедаа социал төлевирлерни төлеп берип турар черлерге чыырын хоругдаар.

6. Соңгукчуларның холунуң үжүүн хол үжүү чыыр үеге чедир 18 хар назы четкен Россия Федерациязының медерелдиг хамаатызы чыыр эргелиг. Кандидат, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу хол үжүүн чыыр дугайында керээни соңгукчуларның холунуң үжүүн чыып турар кижи-биле чарып ап болур. Ол ажылды хамаарышкан кандидаттың чүгле соңгулда фондузун дамчыштыр төлеп бээр.

7. Хол үжүү салыр соңгукчу бодунуның холунуң үжүүн база ону салганының үезин, а ол ышкаш бодунуң фамилиязын, адын, адазының адын, төрүттүнген чылын (бадылаашкын хүнүнде 18 хар назы четкенде, төрүттүнген хүнүн болгаш айын немей бижиир), паспортунуң азы ону солуп турар документизиниң сериязын, дугаарын, а ол ышкаш чурттап турар черииң паспортта азы хамаатының паспортту солуп турар документизинде айыткан адрезин айтыр. Хол үжүү салыр хуудуста бодунуң холунуң үжүүн база ону салганының үезин бижээн соңгукчу дугайында медээлерни соңгукчунуң дилээ-биле кандидатты деткиири-биле хол үжүү чыып чоруур кижи хол үжүү салган хуудуска медээлерни киир бижип каап болур. Айыткан медээлерни чүгле холбиле бижиир. Ону бижээниниң үезин болгаш холунуң үжүүн соңгукчу бодунуң холунуң үжүү-биле бижиир.

8. Хол үжүү салыр хуудусту хол үжүү чыып чоруур кижи холунуң үжүү-биле бодунуң фамилиязын, адын, адазының адын, чурттап турар черииң адрезин, паспортунуң азы паспортту солуп турар документизиниң сериязын болгаш дугаарын айыткаш, хол үжүү салган хуудусту шынзыдып, бодунуң холунуң үжүүн база ону салганы ай-хүнүн, чылын айтып каар база кандидат бодунуң фамилиязын болгаш эге үжүктериниң дужунга бодунуң холу-биле адын салыр база ону салган үезин бижиир. Бир эвес кандидатты соңгулда каттыжыышкыны азы соңгулда блогу депшиткен болза, ынчан хол үжүү салган хуудусту бодунуң холу-биле фамилиязының база эге үжүктериниң дужунга холунуң үжүүн база ону салганының үезин айтып каары, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң бүрүн эргелиг төлээзи бүзүредип шынзыдар.

9. Бир эвес кандидат судтадып турган болза, ол сан-медээлерни хол үжүү салыр хуудуска айтып каар ужурлуг. Хол үжүү салыр хуудуска оон аңгыда кандидат, даштыкы күрүнениң хамаатызы болуп турар болза, ол күрүнениң адын айтып тургаш, сан-медээлерни база бижиир.

10. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органынга депутаттың кандидадын депшиткенин деткиири-биле соңгукчуларның холунуң үжүүн чыыры дооструга, депшидилгениң эгелекчилери соңгукчуларның чыгдынган ниити холунуң үжүүнүң санын санап үндүрер. Айыткан санаашкынның түңнелдериниң талазыбиле депутатка кандидат, а ол ышкаш бир эвес кандидатты соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу, бүрүн эргелиг төлээзи ат салыр протоколду тургузуп болур.

11. Хол үжүү салган хуудустарны соңгулда комиссиязынче дептерлээш база дугаарлааш чорудар. Оларны хүлээп ап турда, айыткан соңгулда комиссиязы хол үжүү салган хуудусту ол соңгулда комиссиязының таңмазын базып шынзыдар, а ооң соонда оларны хүлээп алганы ай-хүнүн болгаш шак-үезин айтып тургаш, хол үжүү салган хуудустарны хүлээп алганының дугайында бижимел бадыткалды кандидатты депшиткен эгелекчилерге азы кандидаттың бодунга бээр.

33 чүүл. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидатты бүрүткээри

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга чаңгыс мандаттыг соңгулда округунуң талазы-биле депшиткен кандидатты бүрүткээрде, кандидат, чок болза кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң бүрүн эргелиг төлээзи бадылаашкын хүнүнге чедир 35 хонуктан орай эвесте муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязынче (девискээр соңгулда комиссиязынче) бо Хоойлу-биле көрдүнген эргежок чугула материалдарны киирер. Айыткан документилерни тус черниң шагы-биле 9-тан 18 шак чедир үеде соңгулда комиссиязынче киирер.

2. Ол соңгулда округунуң талазы-биле бадыладырын ооң чөпшээрелиниң дугайында бо Хоойлунуң 28 чүүлүнүң 2-ги пунктузу-биле дүүштүр кандидаттың бижээни билдириишкини база бо Хоойлунуң 28 чүүлүнүң 3 пунктузунга дүүштүр киргени соңгулда материалдары барда, а ол ышкаш кандидатты депшиткенин деткиири-биле соңгукчуларның чыгган хол үжүүнүң азы ат салганы соңгулда долаазының саны азы бо чүүлдүң 17-ги пунктузунда айыткан политиктиг партияларның соңгулда блогунуң шиитпири барда, соңгулданы эрттирип турар соңгулда каттыжыышкыны кандидатты бүрүткээр.

3. Кандидатты деткиири-биле чыгган соңгукчуларның киирери хол үжүүнүң саны бүрүткээринге эргежок чугула хол үжүүн ажа берип болур, ынчалза-даа 25 хуудан хөй эвес болур.

4. Соңгулда комиссиязы хол үжүү чыганының, хол үжүү салган хуудустарны бижип долдурганының чурумунуң сагылдазын, соңгукчулар дугайында санмедээлерниң база кандидатты деткиириби-биле соңгукчуларның холунуң чыгдынган үжүүнүң дугайында, а ол ышкаш кандидатты бүрүткээри-биле киирген өске-

даа документилерниң ылап шынныын хынап көөр. Соңгукчуларның киргени бүгү-ле хол үжүүн хынаар апаар.

5. Соңгулда комиссиязы кандидатты депшиткени бо Хоойлунуң негелделеринге дүүшкени, а ол ышкаш кандидат бүрүзүн деткиири-биле хол үжүү салган хуудустарда кирген сан-медээлерниң ылап шынныын хынаар. Соңгулда комиссиязы кандидаттың, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң бо Хоойлубиле дүүштүр киргени намдар болгаш өске-даа сан-медээлерниң ылап шынныын хынаар эргелиг.

6. Соңгулда комиссисиязы бо Хоойлубиле дүүштүр соңгулда комиссиязының айтып доктаатканы хуусаада хыналдаларның түңнелдериниң дугайында аңаа дыңнадыр ужурлуг чогуур органнарже киргени, сан-медээлерни хынаар дугайында бижиктерни киирер эргелиг. Ынчаарга соңгулда комиссиязының айтып доктаадыры бадылаашкын хүнүнге чедир 10 хонукта доостур үе 10 хонуктан хөй эвес болур ужурлуг.

7. Соңгулда комиссиязы соңгукчуларның хол үжүүнүң база хол үжүү салган хуудустарда кирген сан-медээлерниң оларга дүүшкенин хынаары-биле соңгулда комиссиязының кежигүннериниң, ооң аппарадының ажылдакчыларының база киириштирген специалистерниң аразындан ажылчын бөлүктерни бодунуң шиитпири-биле тургузуп ап болур. Ындыг хыналдага соңгулданың адаккы комиссияларының кежигүннерин, Россия Федерациязының иштики херектер органнарының, Россия Федерациязының юстиция органнарының, шериг комиссариаттарының, а ол ышкаш Россия Федерациязының чурттакчы чонунуң учедун чорудуп турар тускайжыттынган албан черлериниң болгаш организацияларының специалистериниң аразындан эксперттерни киириштирип болур. Оларның түңнелдери хол үжүү салган хуудустарда кирген сан-медээлерни шын эвес деп санаарынга үндезин бооп болур. Айыткан сан-медээлерниң шынын ылавылаары-биле соңгулда комиссиязы соңгукчуларны бүрүткээриниң (учедунуң) күрүне системазын ажыглаар эргелиг.

8. Хол үжүүнүң болгаш хол үжүү салган хуудустарда сан-медээлерниң ылап шынныын хынаанының түңнелдери-биле соңгукчунуң холунуң үжүүн шын, чок болза шын эвес азы күш чок деп санап болур.

9. Бир эвес ону ат салган хуудуста азы хол үжүүн соңгулда комиссиязынга киргижеге чедир хол үжүүн чыганының түңнелдериниң дугайында протоколга тускай айтып каан болза, ат салган хуудустарда бар, ынчалза-даа кандидатты депшиткен эгелекчилери уштуп каапкан (шыйып каапкан) хол үжүүн хынавас болгаш учетка албас.

10. Бир эвес хол үжүү салган хуудустарны хынап турар үеде чаңгыс ол-ла кандидатты депшиткенин деткиири-биле чаңгыс ол-ла кижиниң элээн каш хол үжүүн тып илереткен таварылгада, чаңгыс-ла хол үжүүн шын деп санаар, арткан хол үжүүн шуптузун шын эвес деп санаар.

11. Хөй кижиниң өмүнээзинден чаңгыс кижиниң азы чаңгыс кижиниң өмүнээзинден өске кижиниң ат салганы соңгукчуларның холунуң үжүүн шын эвес деп санаар.

12. Аңгы-аңгы кижилерниң өмүнээзинден, чаңгыс кижиниң өмүнээзинден өске кижиниң салганы хол үжүүн бо чүүлдүң 7-ги пунктузу-биле дүүштүр оларның шынныын хынаары-биле ажылга киириштирген эксперттиң бижимел түңнелинге үндезилээш, шын эвес деп санаар

13. Күш чок болган хол үжүү:

а) бо Хоойлунуң 30 чүүлүнүң 5-ки пунктузунда көрдүнген соңгулда комиссиязының бижимел бадыткалын бергениниң хүнүнге чедир хол үжүү салган хуудуска киирген соңгукчуларның хол үжүүн;

б) бо Хоойлунуң 32 чүүлүнүң 5-ки пунктузунга үндезилээш, күш чок деп санаан соңгукчуларның хол үжүүн;

в) соңгукчуларның хол үжүүн бир эвес соңгукчулар дугайында сан-медээлерни хол үжүү салдырып киргеи хол үжүүн чыып чораан кижиниң эвес, бо чүүлдүң 7-ги пунктузунга дүүштүр, оларның шынныын хынаар талазы-биле ажылга киириштирген эксперттиң бижимел түңнелинге үндезилээш;

г) 1-ги база 2-ги капсырылгаларга айтып доктааткан негелделерни үреп турар белеткээн хол үжүү салыр хуудуста бүгү-ле хол үжүүн;

д) бо Хоойлунуң 4 дугаар чүүлү-биле дүүштүр идепкейлиг соңгулда эргези чок болуп турар кижилерниң холунуң үжүүн база хол үжүү салган хуудуста санмедээлери херек кырында дүүшпес соңгукчуларның холунуң үжүүн күш чок деп санаар. Бо таварылгада Россия Федерациязының иштики херектер органының тускай шынзылгазы, чок болза бо чүүлдүң 7-ги пунктузу-биле дүүштүр хол үжүүнүң ылап шынныын хынаар талазыбиле ажылга киириштирген эксперттиң бижимел түңнели барда, хол үжүүн шын эвес деп санаар;

е) бо Хоойлу-биле дүүштүр негеп турар кандыг-бир сан-медээлер айытпааны, чок болза хол үжүү салган соңгукчуларның боттарының ат салганы ай, хүнүн айытпааны соңгукчуларның даңзызын;

ж) хол үжүү салыр хуудуска хол-биле эвес азы карандаш-биле ол дугайында медээлерлиг соңгукчуларның хол үжүүн;

з) бир эвес ол эдилгелерни тус-тузунда соңгукчу, хол үжүүн шынзыткан кижилер тускай тайылбырлаваан болза, хол үжүү салган хуудуста соңгукчунуң база хол үжүү салган хуудустарны шынзыткылаан кижилерниң ат салганы соңгукчуларның бижээни ай, хүнүнде эдилгелерлиг хол үжүүн, а ол ышкаш ай, хүнүн соңгукчулар боттарының холу-биле салбаан соңгукчуларның холунуң үжүүн;

и) бир эвес ол эдилгелерни соңгукчулар болгаш хол үжүүн шынзыткан кижилер тускай тайылбырлаваан болза, соңгукчулар дугайында оларга хамаарышкан сан-медээлеринде эдилгелерлиг соңгукчуларның холунуң үжүүн;

к) дараазында таварылгаларда, бир эвес хол үжүү салган хуудусту хол үжүү чыып чораан кижилер бодунуң холу-биле бижип шынзытпаан болгаш (азы) кандидат бодунуң холу-биле бижип шынзытпаан, чок болза, бир эвес хол үжүү чыып чораан кижи дугайында сан-медээлерде хол үжүү чыып чораан кижиниң хол үжүү салган ай, хүнде хол үжүү чыып чораан бүгү-ле хол үжүүн күш чок деп санаар. Ооң дугайында сан-медээлерде айыткан медээлэрни чаңгыс аай билип алырынга шаптыктавас хурааңгайлар соңгукчунуң холунуң үжүүн күш чок деп санаарынга үндезин бооп болбас.

14. Хол үжүү салган хуудуста бо Хоойлунуң негелделеринге дүүшпес кылдыр болдурган одуруг (долдурган одуруглар) тыпканда, чүгле ол одургда (ол одуругларда) хол үжүүн барымдаалавас. Чүгле бо чүүлдүң 10 пунктузунуң, 13 пунктузунуң «г» база «к» деп иштики пунктулары-биле көрдүнген таварылгалар бир янзы болур.

15. Хол үжүүн хынап турар үеде азы хол үжүүнүң санын санап турар үеде, бир эвес шын эвезин бо чүүлдүң 10-гу база 11-ги пунктуларынга дүүштүр илередип доктаатпаан болза, соңгукчунуң холунуң үжүүн шын эвес деп санаарынга хол үжүү салыр хуудусту бижип долдуруп турда тускай тайылбырлаан эдилгелер болгаш чазалгалар үндезин бооп болбас.

16. Күрүнеиң эрге-чагырга органнарының, тус черниң бот-башкарылга органнарының өнчүнүң бүгү-ле хевирлериниң организацияларының эргелел органнарының, албан черлериниң, соңгулда комиссияларының бадылаар эргелиг кежигүннериниң киржилгезибиле чыгган, чок болза киирип келген хол үжүүн чыырының үезинде соңгукчуларны албадап тургаш, чок болза киирип эккелген хол үжүүн салганы дээш соңгукчуларны шаңнап тургаш, чок болза ажылдаар черлерге шиидилге үезинде база ажыл төлевирин, пенсияларны, пособиелерни, өске-даа социал төлевирлерни бээр черлерге чыгган хол үжүүн күш чок деп санаар.

17. Кандидаттың, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң кандидатты депшиткен бүрүн эргелиг төлээзиниң киирип келгени хол үжүүн хынаарда, хол үжүүнүң доктаамал санын киирип келген бүгү-ле кандидаттарның кандидаттарны депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының төлээлери олуржур эргелиг. Болур деп турар хыналда дугайында кандидатты бүрүткээри-биле хол үжүүнүң доктааткан санын киирип келген кандидатка, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң бүрүн эргелиг төлээзинге дыңнадыр ужурлуг.

18. Хынап турар хол үжүүнүң аразында шын эвес болгаш күш чок 25 болгаш оондаа хөй хуузун азы шын хол үжүүнүң ол кандидатты бүрүткээринге четпес санныг санны тып илереткенде, соңгулда комиссиязы кандидатты бүрүткээринден ойталаар.

19. Хол үжүү салган хуудустарны хынаары доостурга, тус-тус кандидат талазы-биле ажылчын бөлүктүң удуртукчузунуң, соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнүнүң ат салыры протоколду тургускаш, чогуур хемчегни алыры-биле соңгулда комиссиязынче чорудар.

Протоколга кандидатты деткиири-биле соңгукчуларның турар ужурлуг холунуң үжүүн, санын, соңгукчуларның киирген холунуң үжүүнүң санын, хынаан хол үжүүнүң санын, ол хол үжүктерин шын эвес болгаш күш чок деп санаанының үндезиннерин айтып тургаш, шын эвес болгаш күш чок деп санаан соңгукчуларның холунуң үжүүнүң санын айтыр. Протоколду соңгулда комиссиязының хамаарышкан шиитпиринге кожар. Соңгулда комиссиязы шиитпирни хүлээп алганының соонда, протоколга өскерилгелер киирерин чөпшээревес. Протоколдуң хоолгазын кандидатты бүрүткээр дугайында айтырыгны чугаалажып көөр ужурлуг соңгулда комиссиязының хуралынга чедир ийи хонуктан эвээш эвес үеде кандидатка азы кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң бүрүн эргелерлиг төлээзинге дамчыдып бээр. Кандидат азы кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу протоколдуң хоолгазы-биле кады шак ындыг тус-тус хол үжүү киирген хол үжүү салган хуудустуң дугаарларын болгаш хол үжүү салган хуудуста одуругларны айтып тургаш, соңгукчуларның холунуң үжүүн шын эвес болгаш күш чок деп санаанының үндезиннерин айтыры, ажылчын бөлүктүң удуртукчузунуң шынзыдары хыналданың ведомозун протоколдуң хоолгазы-биле кады соңгулда комиссиязындан алыр эргелиг. Ол хол үжүүн шын эвес болгаш күш чок деп санаанының үндезинииниң тускай документилериниң хоолгалары бар.

20. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларын эрттирип турда, кандидаттың, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң шиитпири-биле кандидатты деткиири-биле соңгукчуларның хол үжүүн чыгбас, а кандидатты соңгулданы организастап турар соңгулда комиссиязы ол кандидаттың айыткан соңгулда комиссиязынга киирген соңгулда долаазынга үндезилээш, бүрүткээр.

21. Ол кандидатты депшиткенин деткиири-биле соңгукчуларның хол үжүүн кандидаттың, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң чыгган база киирген барымдаазы соңгулда долаазын салганынга үндезилээш, ол кандидатты бүрүткээринден ойталаарының үндезини бооп болбас, ооң-биле бир дөмей соңгулда долаазын салганы соңгукчуларның чыгдынган хол үжүүнге үндезилээш, кандидатты бүрүткээринден ойталаарынга үндезин бооп болбас.

22. Соңгулда долаазы — кандидаттың соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизинден кииртинер. Кандидатты соңгукчуларның киргени хол үжүктеринге үндезилеп бүрүткээн таварылгада, соңгулда долаазы кандидаттың соңгулда фондузунче эгиттинер.

23. Соңгулда долаазын оон аңгыда албадаан байдалдар чок турда-ла кандидатты бүрүткээринден ойталаан, кандидат бодунуң кандидатуразын уштуп каапкан, бүрүткеткен кандидатты соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу дедир кыйгырткан, бир эвес айыткан ол кыйгыртыышкын катап соңгулдалар эрттирер апарган таварылгада база кандидатты бүрүткээнин бо Хоойлунуң 69 чүүлүнүң 4-кү пунктузунда көрдүнген үндезиннер-биле солуп каапкан таварылгада, соңгулда долаазын хамаарышкан тус черниң бюджединче шилчидер. Өске тава-рылгада, ооң иштинде соңгулдаларның түңнелдерин күш чок деп санаан таварылгада, соңгулданың долаазын кандидаттың соңгулда фондузунче эгидип бээр.

24. Соңгулда долаазының бо Хоойлубиле доктаадыр хемчээли кандидаттың соңгулда фондузунуң акша-хөерңгилерин чарыгдаарының бо Хоойлу-биле доктааткан эң үстүкү хемчээлинден 15 хуузу болуп турар.

25. Соңгулда долаазын хүлээп алырыбиле база шыгжаары-биле тускай санны ажыдарының болгаш аайлап чорударының чурумун бо Хоойлунуң 52 дугаар чүүлү-биле тодарадып айтыр.

26. Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр политиктиг партияларның, соңгулда блоктарының депшиткен кандидаттарның Россия Федерациязының Федералдыг Хуралының Күрүне Думазының депутаттарының мурнунда чоокта эрткен соңгулдаларның түңнелдери-биле политиктиг ол партияларның, соңгулда блоктарының депшиткен кандидаттарның федералдыг даңзызын депутат мандаттарын хуваарынга киирген болуп турар болза, политиктиг партияларның, соңгулда блоктарының депшиткен кандидаттарын соңгукчуларның адын чыгбайн база соңгулда долаазы чокка бүрүткээр.

27. Соңгулда комиссиязы кандидатты депшиткениниң чурум хоойлунуң негелделеринге дүүшкенин беш хонук дургузунда хынаар болгаш кандидатты бүрүткээр дугайында, чок болза бүрүткээринден ойталаар дугайында шиитпирни хүлээп алыр хүлээлгелиг.

28. Чаңгыс ол-ла соңгулдаларны эрттирип турда, кандидат чүгле чаңгыс соңгулда округунуң талазы-биле бүрүткедип болур. Бо чурум чаңгыс мандаттыг соңгулда округунга чаңгыс ол-ла соңгулдаларга база кандидаттарның даңзызының составынга чаңгыс ол-ла соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу депшиткен кандидатты бүрүткээрде ажыглаттынмас.

29. Соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң депшиткени кандидатты бүрүткеп турда, соңгулда комиссиязының шиитпиринге ону хамаарышкан соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу депшиткен барымдааны айтып каар.

30. Кандидатты бүрүткээринден ойталаан таварылгада соңгулда комиссиязы бүрүткээринден ойталаан дугайында шиитпирни хүлээп алган үезинден бээр бир хонуктуң дургузунда ойталаанының үндезинин кандидатка азы кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң бүрүн эргелиг төлээзинге ойталаан үндезинин тайылбырлаан шиитпирин үндүрүп бээр.

Бүрүткелден ойталаарының чылдагааннары дараазында чүүлдер бооп болур:

а) кандидатта идекпей чок соңгуур эргениң чогу;

б) политиктиг партия болгаш политиктиг блок-биле депшиттиртинген кандидаттарга, "Политиктиг партиялар дугайында» Федералдыг хоойлу-биле көрдүнген негелделерни сагываанындан, өске хөй- ниити каттыжыышкыннарыбиле депшиттиртинген кандидаттарның бо Хоойлунуң 31 чүүлүнүң 2-ги пунктузунуң негелделерин сагывааны бооп болур.

31. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) шиитпири езугаар бо чүүлдүң 30-ги пунктузу-биле доктаатканы, кандидатты бүрүткээринден ойталаарының үндезиннериниң даңзызы эң кол түңнел ол болур.

32. Кандидатты бүрүткээринден ойталаан таварылгада бо Хоойлу-биле доктааткан чурумну болгаш хуусааларны сагып тургаш, кандидатты катап база депшидип болур.

33. Кандидат бадылаашкын хүнүнге чедир үш хонуктан орай эвесте (ооң иштинде катап бадылаашкында) бодунуң кандидатуразын уштур дугайында бижимел билдириишкинин ону бүрүткээн соңгулда комиссиязынга киирер эргелиг. Бо таварылгада кандидатты бүрүткээн соңгулда комиссиязы ону бүрүткээнин күш чок болдурар дугайында шиитпирни хүлээп алыр эргелиг.

34. Бодунуң уставы-биле дүүштүр соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу аңаа бактаап кирип турар соңгулда каттыжыышкыннарының аңаа бүрүн эргелиг төлээлериниң шиитпири-биле соңгулда каттыжыышкынының уставында көрдүнген үндезиннер-биле, соңгулда блогун тургузар дугайында чөпшээрежилге-биле депшиткен кандидадын дедир кыйгыртыр эргелиг. Ону бадылаашкын хүнүнге чедир беш хонуктан орай эвесте дедир кыйгыртып болур.

35. Бо чүүлдүң 39 пунктузунда көрдүнген албадалдыг байдалдар эгелээнде, кандидат бодунуң кандидатуразын дугуржуп кааптып болур, соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу боттарының депшиткен кандидадын бадылаашкын хүнүнге чедир кайы-даа үеде дедир кыйгыртып алыр эргелиг. Бо таварылгада ол кандидатты бүрүткээн муниципалитет

тургузуунуң соңгулда комиссиязы ону бүрүткээнин күш чок болдурар дугайында шиитпирни хүлээп алыр хүлээлгелиг.

36. Бир эвес бадылаашкын хүнүнге чедир соңгулда округунга чаңгыс-даа кандидат артпас болза, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга чаңгыс-даа кандидат артпас болза, ол соңгулда округунуң талазы-биле соңгулдаларны хамаарышкан соңгулда комиссиязының шиитпири езугаар кандидаттарны немей депшидери-биле, бо Хоойлу-биле дүүштүр соңгулданың дараазында ажылдарын кылыры-биле алды айдан хөй эвес хуусаада соңгаарладыр.

37. Бир эвес бадылаашкын хүнүнге чедир соңгулда округунга тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга чаңгыс кандидат артар болза, чаңгыс кандидатура талазы-биле бадылаашкынны эрттирер. Ынчаарга бир эвес ол дээш бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның 50 хуудан эвээш эвези бадылаан болза, ол кандидатты соңгуткан деп санаар.

38. Бо чүүлдүң 36 пунктузунда айыткан байдалдар эгелээн таварылганың түңнелинде бүрүткеткен кандидат ону албадаан байдалдар чок турда-ла, бодунуң кандидатуразын уштуп алган, чок болза кандидатты бүрүткээн соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу бүрүткээн кандидатуразын дедир уштуп алганда, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларын белеткеп база эрттирип турда, соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының каражадаан чарыгдалдарын ол кандидаттың, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң күсели-биле эгидер.

39. Бүрүткеткен кандидат бодунуң кандидатуразын уштуп алыр, соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу бүрүткеткен кандидадын дедир кыйгыртыр апарган албадал байдалдары деп бүрүткеткен кандидатты суд бодун башкарнып шыдавас, боду башкарныры хирелиг, бүрүткеткен кандидаттың, ооң чоок төрелдериниң кадыы аажок баксыраан деп ынчаар билир апаар.

V эге. ТУС ЧЕРНИҢ БОТ-БАШКАРЫЛГАЗЫНЫҢ ТӨЛЭЭЛЕКЧИ ОРГАНЫНЫҢ ДЕПУТАДЫНГА КАНДИДАТТАРНЫҢ ЭРГЕ-БАЙДАЛЫ

34 чүүл. Кандидаттарның дең эргелиг болуру

1. Бүгү-ле кандидаттар федералдыг хоойлу-биле айтып доктааткан таварылгалардан аңгыда, дең эргелиг болур болгаш дең дөмей харыысалгалыг болур.

2. Депутаттарның өмүнээзинден чүгле оларның саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээлери, бүзүреттирген кижилери, а кандидатты кандидаттарның даңзызының составынга депшиткен таварылгада, ол ышкаш ол даңзызын депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының бүзүреттирген кижилери, бүрүн эргелиг төлээлери чүве чугаалап болур.

35 чүүл. Албан-дужаал болгаш байдалы-биле холбашкан кызыгаарлаашкыннар

1. Тус черниң муниципалитет бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга күрүне муниципалитет албан-дужаалында турар кандидат, а ол ышкаш массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгезин боттандырып турар организацияның албан-дужаалдыг кижизи болуп турар, чок болза ындыг организацияда ажылдап турар кандидат соңгулда кампаниязын чорудуп турар үеде бодунуң албан-дужаал азы ажыл-албан талазы-биле артыкшылдыын ажыглаар эргези чок.

2. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен, күүсекчи эрге-чагырга органнарында азы суд эрге-чагыргазының «А» бөлүүнде күрүне албан-дужаалын солуп ажылдап турар, чок болза муниципалитеттиң соңгулдалыг албан-дужаалында (тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадындан аңгыда) катай ажылдап турар кандидат, а ол ышкаш күрүне болгаш муниципалитет албан-ажылында туруп турар бүрүткеткен кандидат, чок болза массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгелерин боттандырып турар организацияларда (кандидаттың, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң эгелеп тургусканы доктаамал парлалга үндүрүлгезиниң редакциязындан өске) ажылдап турар бүрүткеткен кандидат соңгулдаларга ооң киржип турар үезинде албан-дужаал азы албан-ажыл хүлээлгелеринден хостаар болгаш соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязынга чогуур дужаалдың (айтыышкынның) шынзыткан хоолгазын бүрүткеткен хүнүнден бээр үш хонуктан орайтатпайн эккеп дужаар.

3. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттар болбайн турар болгаш күрүне азы муниципалитет албан-дужаалдарында катай ажылдап турар кижилер кандидатты депшидер база (азы) соңгудар сорулга-биле бодунуң албан-дужаал болгаш албан-ажыл байдалының артыкшылын ажыглаар эргези чок.

4. Бо Хоойлуда албан-дужаалының база албан-ажыл байдалының артыкшылдыы деп:

а) бодунуң чагыргазында азы албан-ажыл талазы-биле өске-даа хамаарылгазында турар кижилерни, күрүнениң болгаш муниципалитеттиң өске-даа албан-хаакчыттарын ажыл шагының үезинде кандидаттарны депшидеринге база (азы) соңгуурунга дөгүм болуп турар ажыл-чорудулганы боттандырарынга кижилерни киириштирерин;

б) күрүне болгаш тус черниң бот-башкарылга органнарының ээлеп турар бажың-балгаттарын, бир эвес өске кандидаттарга айыткан бажың-балгаттарны ындыг-ла байдалдар-биле ажыглаарын магадылавас болза, кандидаттарны депшидеринге база (азы) соңгуурунга дөгүм болур чорудулганы боттандырарынга ажыглаарын;

в) күрүне органнарының, күрүне болгаш муниципалитет албан черлериниң азы тус черниң бот-башкарылга органнарының ажылдаарын хандырар телефон, факсимиле болгаш харылзаанның өске-даа хевирлерин, информация талазы-биле ачы-дузаларны, оргтехниканы соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле ажыглаарын;

г) кандидаттарны депшидеринге база (азы) соңгуурунга дуза болуп турар ажыл-чорудулганы боттандырары-биле күрүне азы муниципалитет өнчүзүнде туруп турар транспорт аймаан халас үндезин-биле азы чиигелделиг ажыглаарын ынча деп билир. Бо негелде күрүне камгалалының дугайында федералдыг хоойлужудулгага дүүштүр айыткан транспорт аймаан ажыглаар кижилерге хамаарышпас;

д) күрүне болгаш муниципалитет албан-дужаалдарында ажылдап турар кижилер, ооң иштинде күрүне болгаш муниципалитет албан-дужаалдарынга ажылдап турар албан-хаакчылар албан-ажыл аайы-биле сургакчылап турар үезинде (күрүнениң азы муниципалитеттиң акша-хөреңгилериниң күселибиле) хол үжүү чыырын, соңгулда мурнунуң суртаалын чорударын;

е) хол үжүү чыыр азы соңгулда мурнунуң суртаалын чорудар сорулга-биле күрүнениң база муниципалитеттиң массалыг информация аймаан өске кандидатларга бодааргa, мурнады ажыглаарын;

ж) күрүне болгаш муниципалитет органнарын организастап турар соңгулда кампаниязының үезинде, бо Хоойлунуң 47 чүүлүнүң 6 пунктузу-биле көрдүнген таварылгалардан аңгыда, суртаал талазы-биле чүве чугаалаарын, мурнунда кылып турган ажылының дугайында соңгулда кампаниязының үезинде отчеттарын чонга чарлап дыңнадырын, кандидат болуп турар хамаатының өмүнээзинден кандидаттың фондузундан төлевээни байыр чедириишкиннерин база материалдарны чорударын ынча деп билир.

5. Бо чүүлдүң 4 пунктузунда чыскаап санаан кызыгаарлаашкыннар депутаттар боттарының бүрүн эргелерин боттандырарынга база олар боттарының соңгукчуларының мурнунга хүлээлгелерин күүседиринге шаптык болбас ужурлуг.

6. Массалыг информация аймааның үндүрүлгелерин боттандырып турар албан-дужаалдыг кижилерге, журналистерге болгаш чогаадыкчы өске-даа ажылдакчыларга (кандидаттарның, кандидаттарны депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының эгелеп тургусканы парлалганың доктаамал үндүрүлгелериниң редакцияларындан аңгыда), а бир эвес айыткан кижилер чок болза, кандидаттар тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарның бүзүреттирген кижилери болуп турар болза, массалыг информация аймаанга соңгулда кампаниязын чырыдарынга киржирин хоруур.

36 чүүл. Бүрүткеткен кандидаттарның ажыл-чорудулгазының магадылалдары

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттың ажылдап, албан хаап, шериг чыыжын эртип, өөренип турары организациязының чагыргазы, шериг кезээниң командири, Россия Федерациязының иштики херектер органының удуртукчузу кандидаттың бүрүткеткен хүнүнден эгелеп, соңгулдаларның түңнелдерин албан езузу-биле парлаан хүнүнге чедир бүрүткеткен кандидаттың билдириишкини, паспорту-биле ол хуусааның дургузунда кайы-даа хүнде база кайы-даа үеде ооң албан-ажыл хүлээлгелерин күүседиринден, өөредилге кичээлдеринден хостаар хүлээлгелиг.

2. Соңгулданы эрттирип турар үеде тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидатты администрацияның ажыл берикчизиниң бот-идепкейи-биле ажылындан, албан хаап турарындан хоставас, өөредилге албан черинден үндүрбес азы ооң чөпшээрели чокка өске ажылче шилчидип, а ол ышкаш сургакчыладып чорудуп, шериг албанынче, шериг чыылдаларынче азы шилилгелиг хамааты ажыл-албанче чорудуп болбас.

3. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидаттың соңгулдаларынга киржип турган үезин тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидат болуп бүрүткээнинче чедир ооң ажылдап турганы ол мергежилиниң аайы-биле ниити күш-ажылынга санаар.

4. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидатты кожууннуң, хоорайның чөпшээрели чокка кеземче харыысалгазын онаап, тудуп хоруп азы суд чуруму-биле кеземче харыысалгазын онаап болбас, ону тудуп хоругдаанда бүрүткеткен ол кандидатты депшиткен муниципалитеттиң соңгулда комиссиязынга (девискээр соңгулда комиссиязынга) прокурор ол дугайында дыңнадыр.

5. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттың эрге-байдалы-биле холбашкан эргелерин чидирер болгаш, бо Хоойлунуң 52 чүүлүнүң 9 пунктузу-биле көрдүнген хүлээлгелериннен аңгыда, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында ниити медээлерни албан езузу-биле парлаан үезинден бээр, а хуусаа бетинде үнгенде —үнүп чорупкан хүнүнден бээр кандидаттың эрге-хүлээлгелеринден хосталыр. Бир эвес соңгулда комиссиязы хоойлуга үндезилээш, катап бадылаашкын чарлаар болза, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга катап соңгулдаларны кандидатура-биле катап бадылаашкын кылбайн турар кандидат муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы катап бадылаашкынны чарлааны хүнден эгелеп бодунуң эргебайдалын чидирер.

37 чүүл. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттың бүзүреттирген кижизиниң эрге-байдалы

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидат, а ол ышкаш кандидатты (кандидаттарны) депшиткен соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу беш чедир бүзүреттирген кижилерни томуйлап ап болур эргелиг. Бүзүреттирген кижилерни соңгулданы организастап турар соңгулда комиссиязы кандидаттың бижимел билдириишкинине (соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң киирген бижиинге) база бүзүреттирген кижи болурун чөпшээреп турарының дугайында хамаатының билдириишкинине үндезилээш, дораан-на бүрүткээр. Билдириишкинге, чок болза киирген бижикке бүзүреттирген кижиниң тус-тус кандидатуразынга хамаарыштыр ооң фамилиязын, адын, адазының адын, төрүттүнген үезин, ажылдап, албан хаап турар кол черин (ажылдап, албан хаап турар кол чери чок болза – кылып турар ажылын), ажылдап, ээлеп турар албан-дужаалын, чурттап турар черииң адрезин, паспортунуң азы паспортту солуп турары документизиниң сериязын болгаш дугаарын, ону берген үезин айтыр.

2. «А» бөлүктүң күрүне албан-дужаалында азы муниципалитет албан-дужаалдарында ажылдап турар кижилер тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының кандидаттарының соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының бүзүреттирген кижилери бооп болбас. Күрүне болгаш муниципалитеттиң албан-хаакчыттарын олар бүзүреттирген кижилериниң бүрүн эргелерин күүседип турар үезинде ажыл-албан талазы-биле хүлээлгелерин күүседиринден хостаткан турда, оларны бүзүреттирген кижилер кылдыр томуйлап болур. Күрүнениң азы муниципалитеттиң албан-хаакчызы болуп турар бүзүреттирген кижини соңгулданың организастап турар соңгулда комиссиязынга ону албан-ажыл хүлээлгелеринден хостаар дугайында (ооң иштинде шөлээ үезинде) дужаалды киирип келгенде бүрүткээр.

3. Бүзүреттирген кижилер соңгулда комиссиязындан шынзылга алыр болгаш тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадының кандидадының соңгулда кампаниязынга киржир, ооң иштинде суртаал ажылын боттандырар. Бүзүреттирген кижиниң бүрүн эргелериниң үезинде администрация (ажыл берикчизи) оларның дилээбиле бүзүреттирген кижилерге төлевес шөлээни бээр хүлээлгелиг. Кандидаттар, бүзүреттирген кижилерни томуйлаан соңгулда каттыжыышкыннары, соңгулда блоктары бүзүреттирген ол кижилерге шынзылганы берген муниципалитеттиң соңгулда комиссиязын ол дугайында дыңнаткаш, шынзылганы күш чок болдургаш, бүзүреттирген кижилерни кайы-даа үеде дедир кыйгыртып болур.

4. Бүзүреттирген кижилерниң бүрүн эргелерин тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидатты соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң шиитпири-биле, чок болза ол кандидаттың эрге-байдалын чидиргени-биле кады соксадыр.

VI эге. СОҢГУЛДАЛАР ДУГАЙЫНДА МЕДЭЭЛЕРНИ ХАМААТЫЛАРНЫҢ АЛЫРЫ БОЛГАШ ТАРАДЫП НЕПТЕРЕДИРИ

38 чүүл. Соңгулдаларның медээлер-биле хандырылгазы

Соңгулдаларның медээлер-биле ханыдырылгазы соңгукчуларга медээ тайылбырны бээрин, соңгулда мурнунуң суртаалын киириштирип турар болгаш хамаатыларның медерелдиг тура-соруунга, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының ажык-чарлыг чоруунга дөгүм дуза болуп турар.

39 чүүл. Соңгукчуларны медээлер-биле хандырары

1. Соңгукчуларны федералдыг хоойлу-биле дүүштүр күрүне эрге-чагырга органнары, тус черниң бот-башкарылга органнары, соңгулда комиссиялары, массалыг информация аймааның материалдарын боттандырып турар организациялар, хуу кижилер болгаш юридиктиг эргелиг албан черлери хандырып турар. Күрүнениң эрге-чагырга органнары, тус черниң бот-башкарылга органнары кандидаттар дугайында, соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының дугайында соңгукчуларны медээлер-биле хандырар эргези чок.

2. Массалыг информация аймаанга киирип турар азы өске-даа арга-биле тарадып турар медээ материалдарының утказы чөптүг, ылап шын болур, кандидаттарның дең дөмей чоруун үревес болур ужурлуг.

3. Соңгукчуларга медээни, ооң иштинде массалыг информация чепсектерин дамчыштыр тус черниң бот-башка-

рылгазының болгаш органының депутаттарының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринің дугайында, соңгулда талазы-биле ажылды чорударының хуусааларының болгаш чурумунуң дугайында, соңгулдалар дугайында Россия Федерациязының база Тыва Республиканың Хоойлужудулгазының дугайында, кандидаттар дугайында, соңгулда каттыжыышкыннарының база соңгулда блоктарының дугайында соңгулда комиссиялары дыңнадыр.

4. Массалыг информация аймааның үндүрүлгезин белеткеп кылып турар организацияларны медээ-биле хандырар талазы-биле ажыл-чорудулганы хостуг чорудар.

5. Медээ дамчыштыр, бижиир болгаш радио программаларда, доктаамал парлалга үдүрүлгелеринде соңгулда ажылдарын эрттирер дугайында парлаан чүүлдерге дыңнадыышкыннарга дыңнадыышкыннарны тайылбыр чокка информастыг чүгле аңгы бөлүк кылдыр бээр. Аңаа кайы-бир кандидатка, ооң иштинде оларның соңгулда мурнунуң ажыл-чорудулгазын чырыдар үезиниң, ындыг дыңнадыышкыннарга аңгылап берген парлалга шөлүнүң хемчээлиниңдаа талазы-биле артык арга бербес ужурлуг.

6. Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр Россия Федерациязының соңгулдалар дугайында хоойлужудулгазы езугаар соңгулдаларны медээ-биле хандырар талазы-биле ажыл-чорудулгада киржип турар, массалыг информация аймааның үндүрүлгезин боттандырып турар организацияның журнализин, чогаадыкчы өске-даа ажылдакчызын, албан-дужаалдыг кижизин тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларының талазы-биле соңгулда кампаниязының үезинде база ол соңгулда кампаниязы доозулганының соонда бир чыл дургузунда, кажан суд чуруму-биле хоойлу езугаар болгаш үндезинниг деп санаан күш-ажылчы хоойлужудулга-биле дүүштүр аңаа хемчег онааган таварылгадан аңгыда, администрацияның (ажыл берикчизиниң) эгелекчи саналы-биле ажылдан үндүрүп азы оларның чөпшээрели чокка өске ажылче шилчидип болбас.

7. Бадылаашкын хүнүнде хамаарышкан соңгулда округунуң девискээринге бадылаашкын төнер үезинге чедир соңгулдаларның түңнелдериниң дугайында медээлерни парлаарын (чонга чарлаарын), ооң иштинде ындыг медээлерни ниити ажыглалдың медээ-телекоммуникация четкилеринге (Интернетти киириштир) таарыштыр киирерин чөпшээревес.

40 чүүл. Хөй-ниитиниң санал-бодалдарын айтырары

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдалар-биле холбаштыр хөй-ниитиниң санал-бодалдарын айтырары соңгукчуларга медээ бээриниң бир хевири болуп турар. Хөй-ниитиниң санал-бодалын айтырганының түңнелдерин парлап (чонга чарлап) турар үеде, бо чүүлдүң 2-ги база 3-кү пунктуларының негелделерин сагывазын, ындыг сан-медээлер кирген материалдарны суртаал деп санаар болгаш федералдыг хоойлу-биле көрдүнген харыысалгага онаар.

2. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдазы-биле холбашкан хөй-ниитиниң санал-бодалдарын айтырганының түңнелдерин парлап (чонга чарлап) турар организациялар айтырыг салган организацияның адын, ону эрттиргениниң үезин, айтырыг салганы (шилип алган) улузунуң санын, медээ чыгганының аргазын, айтырыг салган улузунуң девискээрин, айтырыгның дорт адын, болгу дег частырыгларның статистика талазы-биле үнелелин, айтырыг салырын чагаан (чагыг киирген) болгаш ону парлаарын төлээн кижини (кижилерни) айтыр хүлээлгелиг.

3. Бадылаашкын хүнүнге чедир беш хонук дургузунда, а ол ышкаш бадылаашкын хүнүнде хөй-ниитиниң санал-оналын, айтырыгларның түңнелдерин, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларының, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының эртип турар соңгулдаларыбиле холбашкан өске-даа шинчилелдериниң түңнелдерин баш бурунгаар парлаарын, ооң иштинде ниити ажыглалдың медээ-телекоммуникация четкилерин (Интернетти база) делгеп көргүзерин хоруур.

41 чүүл. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларын медээ-биле хандырарынга ажыглап турары телерадио дамчыдылгазының болгаш доктаамал парлалга үндүрүлгезиниң организациялары

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларын медээ талазы-биле хандырылгазын муниципалитет, а ол ышкаш телерадио дамчыдылгазының күрүнении эвес организациялары болгаш муниципалитет база күрүнении эвес парлалганың доктаамал үндүрүлгелериниң редакциялары боттандырар.

2. Бо Хоойлуда Федералдыг хоойлуга дүүштүр телерадио дамчыдылгазының муниципалитет организациялары, парлалганың доктаамал үндүрүлгези деп тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларын чарлаар (эрттирер) дугайында шиитпирни албан езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнүнүң мурнунда чылда редакцияларның тургузукчулары (кады тургузуушкуннары) азы тургузукчулары (кады тургузуушкуннары) тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларын (эрттирер) дугайында шиитпирни парлаан (чонга чарлаан) шиитпирни албан езузу-биле парлаан хүнүнүң мурнунда чылда тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларын чарлаар (эрттирер) дугайында шиитпирни парлаан (чонга чарлаан) хүнүнде тус черниң бюджединиң база (азы) эге (чырган) капиталының акша-хөреңгилериниң күселибиле хүн бүрүде ажылдаары-биле субсидия болгаш (азы) субвенция хевирлиг кылдыр муниципалитеттен дуза алыр черлер муниципалитет органнары, организациялар болур деп ынчаар билир апаар.

3. Бо Хоойлуда федералдыг хоойлубиле дүүштүр телерадио дамчыдылгазының күрүнении эвес организациялары, парлалганың күрүнении эвес доктаамал парлалга үндүрүлгелери деп бо чүүлдүң 2-ги пунктузунуң күжүнге таарышпас телерадио дамчыдылгазының, парлалганың доктаамал үндүрүлгелериниң организацияларын ынча деп билир.

4. Тыва Республиканың Улуг Хуралының палаталарының, күүсекчи болгаш суд эрге-чагыргаларының органнарының, тус черниң бот-башкарылгазының органнарының чүгле оларның албан езузу-биле материалдарын база дыңнадыышкыннарын, нормативтиг болгаш өске-даа актыларын, парлаары-биле тургускан доктаамал парлалга үндүрүлгелери суртаал материалдарын, а ол ышкаш кандидаттарның ажыл-чорудулгазын чырыдар материалдарны парлап болбас.

5. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле эфирниң үезин, парлалга шөлүн бээр ужурлуг телерадио дамчыдылгазының муниципалитет организацияларының база муниципалитеттиң доктаамал парлалга үндүрүлгелериниң организацияларының даңзызын тус черниң бот-башкарылгазының хамаарышкан органнарының киирип келгени-биле соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиялары парлаар.

42 чүүл. Соңгулда мурнунуң суртаалы

1. Росссия Федерациязының хамаатылары, хөй-ниити каттыжыышкыннары хоойлу-биле чөпшээрээн хевирлери болгаш хоойлу езугаар аргалар-биле соңгулда мурнунуң суртаалын чорудар эргелиг.

2. Соңгулда мурнунуң суртаалы кылдыр тус чер бот-башкарылгазының төлээлел органының депутаттарының соңгулдаларының талазы-биле соңгулда кампаниязының үезинде боттандырар чүүлдер болза:

а) кандидат дээш азы удур бадылаанын кыйгырарын;

б) кайы-бир соңгукчу кандидатка хамаарыштыр дээре деп санаанын илередирин, кандидаттарның кайызы дээш бадылаарын илередирин;

в) кандидатты соңгаанының азы соңгувас болгу дег уржуктарын илередирин;

г) чогумчалыг, чок болза таарымча, эпчок тайылбырлар-биле холбаштыр кандыг-бир кандидаттар дугайында илдең-не артык сан-медээлер колдаан медээни нептередип тарадырын;

д) ооң профессионал ажыл-чорудулгазы-биле азы ооң албан-ажылының (албан-дужаалын) хүлээлгелерин күүседири-биле холбашпаан медээни нептередип тарадырын;

е) кандидатка, кандидатты, кандидаттарның депшиткен соңгулда каттыжыышкынынга, соңгулда блогунга соңгукчуларның чогумчалыг азы дедир хамаарылгазын тургузарынга дөгүм болуп турар ажыл-чорудулганы;

ж) соңгукчуларны кандидаттар дээш азы оларга удур, бүгү кандидаттарга удур бадылаарын чыгаар сорулгалыг азы чыгап албадаан өске-даа хөделиишкиннерин ынча деп санаар.

3. Соңгулда мурнунуң суртаалы деп тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларының талазы-биле соңгулда кампаниязының үезинде боттандырып турар соңгулда мурнунуң суртаалын ынча деп санаар.

Соңгулда мурнунуң суртаалын:

а) телерадио дамчыдылгазының организацияларының каналдарынга база парлалганың доктаамал үндүрүлгелеринге;

б) массалыг хемчеглерни (хуралдарны болгаш хамаатылар-биле ужуражылгаларны, митингилерни, чыскаалдарны, бөлүктежиишкиннерни, ажык чугаалажыышкыннарны база маргыжар чугаалажыышкыннарны) эрттиреринің аргазыбиле;

в) парлаар, дыңнаар болгаш көөр кылдыр бижидип каан база суртаалдың өске-даа материалдарын парлап үндүрер болгаш тарадыр арга-биле;

г) хоойлу-биле хоруваан өске-даа аргалар-биле чорудар.

4. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутады кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу бодунуң суртаалының утказын, хевирлерин болгаш аргаларын боттары тодарадыр, боттары ону чорудар, а ол ышкаш хоойлужудулгабиле айтып доктааткан чурум-биле ону чорударынга өске-даа кижилерни киириштирер эргелиг.

5. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга чарыгдалдарны хоойлу-биле доктааткан чурум езугаар чүгле ол кандидатты соңгулда фондузунуң күселибиле үндүрер. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органынга депутаттың кандидады дээш суртаалды өске кандидаттарның соңгулда фондузунуң акша-хөреңгилеринден төлээрин хоруур.

6. Бадылаашкын хүнүнде 18 хар назы четпээн кижилерни соңгулда мурнунуң суртаалынга дорт азы каксы-даа киириштирерин хоруур.

7. Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр соңгулда мурнунуң суртаалын чорударын, суртаалдың кандыг-даа материалдарын парлап үндүрерин база тарадып нептередирин:

а) күрүне эрге-чагыргазының федералдыг органнарынга, Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарынга, күрүнениң өске-даа органнарынга, тус черниң бот-башкарылгазының органнарынга;

б) күрүне азы муниципалитет ажылалбанында, ооң иштинде шериг албанныгларга, «А» бөлүктүң күрүне албандужаалдарында азы муниципалитеттиң соңгудар албан-дужаалдарында ажылдап турар кижилерге олар албан-дужаал азы албан-ажылда байдалының артыкшылдыын ажыглап тургаш, боттарының албандужаал азы албан-ажылын күүседип тургаш ажыглаарынга;

в) шериг кезектеринге, шериг албан черлеринге болгаш организацияларынга;

г) ачы-буян организацияларынга болгаш шажын-чүдүлге каттыжыышкыннарынга, оларның эгелеп тургусканы чаңчылдар болгаш езулалдар эрттирип турда, шажын-чүдүлге төлээлеринге;

д) соңгулда комиссияларынга, соңгулда комиссияларының бадылаар эргелиг кежигүннеринге;

е) бо Хоойлунуң 4 дугаар чүүлүнүң 7-ги пунктузу-биле көрдүнген таварылгалардан аңгыда, даштыкы хамаатыларга, хамааты болбайн турар кижилерге, юридиктиг эргелиг даштыкы албан черлеринге;

ж) олар профессионал ажылчорудулгазын боттандырып тура, массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгелерин боттандырып турар организацияларның төлээлеринге хоруур.

8. «А» бөлүктүң албан-дужаалдарында азы муниципалитеттиң соңгудар албандужаалдарында ажылдап турар кижилерге, бир эвес ол кижилер тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттар болуп бүрүткеткен таварылгалардан аңгыда, телерадио дамчыдылгаларының организацияларының каналдарынга база парлалганың доктаамал үндүрүлгелеринге соңгулда мурнунуң суртаалын чорударын хоруур.

9. Хуу кижиниң дүрзү-хевирин, кандидат кижиниң, соңгулда каттыжыышкынын, соңгулда блогунуң дугайында хуу кижиниң кандидатты, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң соңгулда талазы-биле суртаалга чогумчалыг чугааларын чүгле ол хуу кижиниң бижимел чөпшээрели-биле кылып болур. Ол чөпшээрелди бадыткап турар документини бо Хоойлунуң 48 чүүлүнүң 3 пунктузу-биле дүүштүр киирери суртаал материалдарының экземпляры-биле кады комиссияга киирер, а суртаал материалын телерадио дамчыдылгазының организациязының каналынга азы доктаамал парлалга үндүрүлгезинге чырыдар таварылгада, комиссияның негелдезибиле киирер. Бо кызыгаарлаашкын соңгулда мурнунуң суртаалынга кандидаттарның, соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының ону чарлап дыңнатканын массалыг информация чепсектериниң адын база ону чарлап дыңнатканының ай, хүнүн (үезин) айтып тургаш, кандидаттарның, соңгулда каттыжыышкыннарының база соңгулда блоктарының ажыглаарынга хамаарышпас чүүлдерни, соңгулда материалдарынга федералдыг база бо Хоойлу-биле дүүштүр кандидат дугайында, соңгулда блогунда бактаап турар соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң дугайында соңгулда мурнунуң суртаалын чорудар эргези чок хуу кижиниң ону чорударын, бир эвес ол санал-бодалды соңгулдаларны эрттирер дугайында шиитпирни албан езузу-биле парлаанынга чедир чөпшээрээр болгаш ол чарлалды чонга дыңнаткан массалыг информация чепсектериниң адын база чарлап дыңнаткан ай-хүнүнүң (үезин) дугайында медээни база киирген турар ужурлуг.

10. Политиктиг партия, ооң иштинде соңгулда блогунда бактаап кирип турары, ону тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга хамаарышкан соңгулда блогу депшиткен база дараазында ол кандидатты соңгулда комиссиязы бүрүткээн таварылгада, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадының соңгулдаларынга бодунуң соңгулда мурнунуң программазын муниципалитеттиң доктаамал парлалга органының чаңгыстан эвээш эвес үндүрүлгезинге, бадылаашкын хүнүнге чедир 10 хонуктан орай эвесте парладыр. Соңгулда блогунда бактаап кирип турар политиктиг партия, бир эвес ол соңгулда блогу бодунуң соңгулда мурнунда программазын айыткан ол хуусаада парладыптар таварылгада, бодунуң соңгулда мурнунда программазын парлатпас эргелиг. Парладыр ындыг чүүлдү федералдыг хоойлу-биле дүүштүр берген парлалганың халас арнын ажыглаарының хемчээли-биле ажыглаар ужурлуг, чок болза ол кандидаттың соңгулда фондузундан төлээнде ажыглаар эргелиг.

43 чүүл. Суртаал чорудар үе

1. Суртаал чорудар үе тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидат (депутаттарның даңзызынга) депшиткен база ол кандидаттың соңгулда фондузун тургускан хүнүнден эгелээр.

2. Телерадио дамчыдылгазының организацияларының каналдарынга база парлалганың доктаамал үндүрүлгелеринге соңгулда мурнунуң суртаалы бадылаашкын хүнүнге чедир 30 хонук бурунгаар эгелээр.

3. Бадылаашкын хүнүнде болгаш ооң бүдүүзүнде соңгулда мурнунуң кандыг-даа суртаалын чорударын хоруур.

4. Бадылаашкын болур бажың-балгаттан база соңгулда комиссияларының бажың-балгаттарындан болгаш орансаваларындан дашкаар мурнунда-ла аскылаан парлалга материалдары (хуудустар, плакаттар болгаш өске-даа материалдар) федералдыг хоойлу-биле айтып доктааткан чурум езугаар оларже кирер улуг эжиктер аксындан 50 метр эвээш эвес ыракта астынган, мурнунда аскылаан материалдар бадылаашкын хүнүнде ол-ла черлеринге хевээр турар.

5. Катап бадылаашкын эрттирер таварылгада, катап бадылаашкын болур хүннү соңгулда комиссиязы чарлаан хүнүнден бээр катап эгелээр болгаш катап бадылаашкын болур хүнге чедир бир хонук бурунгаар тус чернии-биле тик шак турда соксаар.

44 чүүл. Телерадио дамчыдылга организацияларының каналдарынга болгаш парлалганың доктаамал үндүрүлгелеринге соңгулда мурнунуң суртаалын чорударының ниити негелделери

1. Телерадио дамчыдылгазының муниципалитет организациялары болгаш парлалганың доктаамал үндүрүлгелериниң редакциялары тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидаттарга соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга, ооң иштинде федералдыг хоойлу-биле болгаш бо Хоойлу-биле айтып доктааткан чурум-биле соңгулда мурнунуң программаларын соңгукчуларга танышырары-биле дең дөмей байдалдарны хандырар хүлээлгелиг. Телерадио дамчыдылгазының айыткан организацияларының каналдарынга эфир үезин болгаш парлалганың айыткан доктаамал үндүрүлгелеринге парлалга шөлүн бүрүткеткен кандидаттарга төлевир дээш, а федералдыг хоойлу-биле болгаш бо Хоойлу-биле көрдүнген таварылгада, а ол ышкаш (эфир үезин, парлалганың халас шөлүн) база халас бээр.

2. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидат тус черниң бот-башкарылгазының бүрүткеткен өске кандидаттары дээш соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле оларга берген эфирниң халас үезин база парлалганың халас шөлүн ажыглаар эргези чок. Бүрүткеткен кандидатка берген эфирниң халас үезин база парлалганың халас шөлүн депшиткени ол кандидатка хамаарыштыр соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу ажыглаар эргези чок.

3. Муниципалитет тургузуунуң девискээринге хары угда элээн каш кампаниялары эртер база айыткан ол кампанияларга телерадио дамчыдылгазының организацияларының каналдарынга база парлалганың доктаамал үндүрүлгелеринге суртаал чорудар үелери капсырлажы берген таварылгада, эфирниң халас үезиниң база парлалганың халас шөлүнүң ниити хемчээли телерадио дамчыдылгазының организациязының, парлалганың доктаамал үндүрүлгезиниң аңаа чөпшээрежилгези чокка көвүдевес.

4. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларының талазы-биле соңгулда кампаниязы эгелээринге чедир, а ол ышкаш парлалганың күрүнении эвес доктаамал үндүрүлгелериниң редакциялары соңгулданың айыткан кампаниязы эгелээринге чедир соңгулда каттыжыышкыннарының тургускулааны парлалганың күрүнении эвес доктаамал үндүрүлгелериниң редакциялары бүрүткеткен кандидаттарга эфир үезин, парлалга шөлүн бээр эргелиг. Телерадио дамчыдылгазының күрүнении эвес өске организациялары база парлалганың күрүнении эвес доктаамал үндүрүлгелери тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының бүрүткеткен кандидаттарынга эфир үезин, парлалга шөлүн бээр эргези чок.

5. Телерадио дамчыдылгазының күрүнении эвес организацияларының база парлалганың күрүнении эвес доктаамал үндүрүлгелериниң редакцияларының бээри эфир үезин, парлалга шөлүн төлээриниң негелделери тус черниң бот-башкарылгазының депутадынга бүрүткеткен бүгү кандидаттарынга чаңгыс аай болур ужурлуг. Бо негелде кандидаттарның, соңгулда каттыжыышкыннарының эгелеп тургусканы күрүнении эвес парлалганың доктаамал үндүрүлгелериниң редакцияларынга хамаарышпас.

6. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларын эрттирип турда, эфир үезин, парлалга шөлүн төлээриниң хемчээлиниң дугайында болгаш өске-даа негелделерниң дугайында сан-медээлерни телерадио дамчыдылгазының хамаарышкан организациялары, парлалганың доктаамал үндүрүлгелериниң редакциязы тус черниң бот-башкарылгазының органының депутаттарының соңгулдаларын чарлаар (эрттирер) дугайында шиитпирни албан езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнүнден бээр 30 хонуктан орайтатпайн парлаар ужурлуг болгаш эфир үезин, парлалга шөлүн соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле бээри белен дугайында дыңнадыышкын-биле кады соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязынга киирип бээр.

7. Телерадио дамчыдылгазының күрүнении эвес организациялары база парлалганың үндүрүлгелериниң редакциялары, неделяда бирээден ховар эвес үнүп турары, күрүнениң доктаамал парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары, телерадио дамчыдылгазының тускайжыттынган организациялары, база парлалганың доктаамал тускайжыттынган (культурачырыдыышкын, уруглар, техника болгаш эртем талазы-биле өске-даа) үндүрүлгелериниң редакциялары соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле эфир үезин, парлалга шөлүн бээринден ойталаар эргелиг. Ынчангаш соңгулданы организастап турар соңгулда комиссиязынче бо хуусаада доктааткан хуусааларда бо чүүлдүң 6 пунктузунда айыткан дыңнадыышкынны киирбээнин ойталааны ол деп санаар.

8. Массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгелер боттандырып турар организациялары соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле бергени эфир үезиниң база парлалга шөлүнүң чурумубиле соңгулда комиссиязының доктаатканы майыктар болгаш чурум езугаар хемчээлдериниң база өртек-үнезиниң аңгы учедун тургузар.

9. Бо чүүлдүң 8 пунктузунда айыткан эфир үезин база парлалга шөлүн халаска бергенииң дугайында учет документилерин тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларының талазы-биле бадылаашкын хүнүнден бээр үштен эвээш эвес чыл дургузунда шыгжап кадагалаар хүлээлгелиг.

10. Телерадио дамчыдылгазының муниципалитет организацияларының база муниципалитеттиң доктаамал парлалга үндүрүлгелериниң редакцияларының соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга эфирниң халас үезин база парлалганың халас шөлүн бергени-биле холбашкан чарыгдалдары федералдыг хоойлу-биле дүүштүр ол организацияларның болгаш редакцияларның ажыл-чорудулгазының түңнелдеринге хамааржыр.

11. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле телерадио дамчыдылгазының организацияларының каналдарынга үндүрүлгелерин эфирниң халас үезин база парлалга шөлүн халас азы өртектиг бээр эфир үезин, парлалга шөлүн бээринге чедир телерадио дамчыдылгазының организацияларыбиле, парлалганың доктаамал үндүрүлгезиниң редакциязы-биле аразында чарган бижимел керээ езугаар бээр.

12. Федералдыг хоойлуга дүүштүр муниципалитет тургузуунуң девискээринге соңгулданың элээн каш кампанияларын хары угда эрттирер апарган база айыткан кампанияларга телерадио дамчыдылгазының организацияларының каналдарынга база парлалганың доктаамал үндүрүлгелериниң суртаал чорударының үелери капсырлажы берген таварылгада, аңгы-аңгы соңгулдаларның соңгулда округтарынга участоктарынга хары угда депшиттирген бүрүткеткен кандидат күрүнениң болгаш муниципалитеттиң организацияларынга база парлалганың доктаамал үндүрүлгелеринге эфирниң халас үезин болгаш парлалганың доктаамал халас үндүрүлгезинге парлалга шөлүн оон-даа бедик соңгулдаларга аңаа берип турган ашпас хемчээлди хемчээлбиле алыр эргелиг.

45 чүүл. Телевидениеге болгаш радиога соңгулда мурнунуң суртаалын чорударының негелделери

1. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле эфирниң халас үезин тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидаттарга телерадио дамчыдылгазының муниципалитет организациялары бээр хүлээлгелиг. Эфирниң халас үезин телерадио дамчыдылгазының хамаарышкан организациязының тодарадыры, кажан теле болгаш радио дамчыдылгалары энне хөй кижилерни чыыр үеде бээр апаар.

2. Телерадио дамчыдылгазының муниципалитет организацияларының каналдарынга эфир үезин тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидаттарынга (бергени эфир үезиниң уламчылаары, эфирге үнериниң үези болгаш өске-даа негелделери) дөмей дең байдалдыг бадылаашкын хүнүнге чедир 30 хонук бетинде эгелээр болгаш бадылаашкын хүнүнүң бүдүүзүнде хүнде доостур хүнге чедир бээр.

3. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле телерадио дамчыдылгазының муниципалитет организация бүрүзүнге бээри эфирниң халас үезиниң ниити хемчээли ажыл хүннеринде канал бүрүзүнге 30 минутадан эвээш эвес болур, а бир эвес телерадио дамчыдылгазының организациязының дамчыдылгазының ниити үези хүнде ийи шактан эвээш болуп турар болза, ниити дамчыдылгазының үезиниң дөрттүң бир кезиинден эвээш эвес болур ужурлуг. Бир эвес эфирниң халас үезин тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттың кандидат бүрүзүнге эфирниң халас үезин бергениниң түңнелинде эфирниң халас үези 60 минутадан көвүдей бээр болза, суртаал чорудары-биле телерадио дамчыдылгазының организация бүрүзүнүң бээри халас эфир үезиниң ниити хемчээли бүрүткеткен кандидаттарның тус-тузунга көвүдеткени болур ужурлуг.

4. Эфирниң халас үезиниң ниити хемчээлиниң чартыындан эвээш эвезин тус черниң бот-башкарылгазының бүрүткеткен кандидаттарынга чүгле кады дискуссиялар, «төгерик столдар», кады эрттирери өске-даа суртаал талазы-биле хемчеглерни эрттиреринге берген турар ужурлуг. Бир эвес бүрүткеткен кандидат бүрүзүнге эфирниң халас үези эфирниң халас үезиниң ниити беш минутадан эвээш онаажыр болза, бо дүрүмнү ажыглавас. Телерадио дамчыдылгазының организацияларының каналдарынга кады эрттирер хемчеглерге тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидаттар чүгле боттары киржир, а бүрүткеткен кандидаттарның төлээлери эрттирер ындыг кады суртаал кылыр хемчеглеринге киржирин доктааткан таварылгалардан аңгыда хоойлу-биле чөпшээревес .

5. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидаттарынга эфирниң халас үезиниң графигин, эфирже үнериниң тодаргай үезин болгаш ай-хүнүн графиги-биле кады телерадио дамчыдылгазының организацияларының төлээлери олуржуп киржип турда, соңгулданы организастап турар соңгулда комиссиязы тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидаттарның азы оларның бүзүреттирген кижилериниң аразынга чорудары дугаар тударының түңнелдери-биле чорудар болгаш тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидаттарны бүрүткээри доозулган соонда, соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязы бадылаар.

6. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидат суртаал талазы-биле кады ажылдаарындан ойталаар эргелиг. Ынчаарга суртаал талазы-биле кады ажыл чорударынга үндүрүп бергени эфир үезиниң хемчээли, кажан суртаал талазыбиле ол хемчеглерге чүгле чаңгыс киржикчи кады суртаал талазы-биле хемчеглерге киржиринден ойталаанының түңнелинде таварылгалардан аңгыда, эвээжевес. Ындыг киржикчиге ооң күзели-биле суртаал талазы-биле кады эрттирер хемчегге үндүрүп берген эфир үезиниң хемчээлин үлээниниң түңнелинде алган эфирниң халас үезиниң хемчээлиниң үлүг-хуузун суртаал талазы-биле айыткан ол хемчеглерниң киришки дег киржикчилериң ниити санынга үлээниниң түңүн бээр. Суртаал талазыбиле кады эрттирер хемчегге киржиринден ойталаанындан суртаал талазыбиле кады эрттирер хемчеглерге бүрүткеткен кандидатка бергени эфирниң халас үезиниң хемчээлин көвүдетпес.

7. Телерадио дамчыдылгазының муниципалитет организациялары соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга төлевир дээш эфир үезин курлавырлап каар хүлээлгелиг. Төлевирниң хемчээли болгаш негелделери тус черниң бот-башкарылгазының бүрүткеткен бүгү-ле кандидаттарынга дең дөмей болур ужурлуг. Эфирге курлавырлап каар үезиниң ниити хемчээли эфирниң халас үезиниң доктаадып айтып каан ниити хемчээлинге дең болур азы оон ажыг, ынчалза-даа ийи катап хөй эвес болур ужурлуг. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидат чогуур төлевирбиле тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарның санынга ол хемчээлди үлээниниң түңнелинде алган эфирге курлавырлап кааны үезиниң ниити хемчээлиниң үлүү-биле ниити хемчээлинден ап болур эргелиг.

8. Эфирниң халас үезин бээриниң графигин эфирге үнериниң тодаргай айхүнүн болгаш үе-шагын айтып тургаш, кирген билдириишкиннерге үндезилээш база телерадио дамчыдылгазының организациязының удуртулгазының эрттирери дугаар тударының түңнелдеригбиле тургузар. Графикти массалыг информация чепсектеринге парлаар, чок болза өске-бир арга-биле ону тургускаңының ийиги хүнүнден орайтатпайн, соңгукчуларга дыңнадып чарлаар.

9. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидат-биле, бир төлевир дээш телерадио дамчыдылгазының организациязының аразында керээге дараазында негелделерни:

соңгулда мурнунуң суртаалының хевирин, эфирже үнериниң үе-шагын, үндүрүп берип турары эфир үезиниң уламчылаарын, үндүрүп бээри эфир үезиниң хемчээлин база төлээриниң чурумун берген эфир үезиниң төлээриниң чуруму, а ол ышкаш өске-даа негелделерни киирер. Эфир үезин төлээрин бадыткап турар документилер чокка эфир үезин бээрин чөпшээревес.

10. Бо хоойлунуң 44 чүүлүнүң 6 пунктузунда негелделерни күүсеткен күрүнении эвес телерадио дамчыдылга организациялары тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадының бүрүткеттирген кандидаттарынга эфир үезин дең дөмей эргеге бээр хүлээлгелиг (ооң иштинде эфирже үнериниң талазы-биле) саны.

11. Телерадио дамчыдылгаларының үезинде болгаш өске-даа телерадио программаларга база өске-даа суртаал материалдарын үзе кирери хоруглуг.

12. Телерадио дамчыдылга организациялары халас эфир үезиниң учедун болгаш тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының кандидатка өртээн төлеп бергени эфир үезиниң учедун чорудар болгаш муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының бижимел негелдези-биле кандидатка бердинип турар халас эфир үезиниң болгаш тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының кандидатка өртээн төлеп бергени эфир үезиниң база ол ышкаш, чогуур керээлерниң хоолгаларын чорудар.

46 чүүл. Өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгелеринге соңгулда мурнунуң суртаалын чорударының негелделери

1.Соңгулдалар болуп турар девискээрге күрүнениң болгаш муниципалитеттиң болгаш чаңгыстан эвээш эвес катап үнүп турар, өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгелери суртаал материалдарын үндүрери-биле тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеттирген кандидаттарга бердинген парлалга шөлүн үндүрүп бээр хүлээлгелиг.

2.Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидат бүрүзү дилээн таварылгада, өй-өйлеп үнүп турар муниципалдыг парлалга үндүрүлгелеринге соңгулда мурнунуң суртаалынга чаңгыстан эвээш эвес халас үндезинге парлаан чүүлдү үндүрер эргелиг.

3. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеткен кандидаттарга халас үндезинге парлаан чүүлдү үндүреринiң хемчээли, чогуур өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгезиниң чаңгыс угда үнер ниити хемчээлиниң 15 хуузундан көвүдевес хемчээлдиг болур ужурлуг.

4.Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадының кандидадынга бүрүткеткен кандидат өйөйлеп үнүп турар муниципалдыг парлалга үндүрүлгелеринге халас үндезинге парлалга шөлүн муниципалитет тургузуунуң тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга шупту кандидаттарның бүрүткели доозулган соонда, муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының бадылааны график езугаар боттаныр.

5.Соңгулда мурнунуң суртаалын халас парлаарының графиги муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының

(девискээр соңгулда комиссиязының) муниципалдыг өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгелериниң удуртукчулары-биле кады бүрүткеттирген тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарның азы оларның бүзүреттирген кижилериниң аразынга дугаар тыртканының түңнелдери-биле тургустунар.

6. Соңгулдалар эртип турар девискээрде тараттынып турар, неделяда чаңгыстан эвээш эвес катап үнүп турар күрүнеиң болгаш муниципалдыг өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары соңгулда мурнунуң суртаалын парлаары-биле төлевирлиг парлалга шөлүн курлавырга арттырып алган турар. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарның шуптузунга парлалга шөлүнүң хемчээли болгаш төлевириниң негелделери чаңгыс аай турар ужурлуг. Курлавырлаттынган парлалга шөлүнүң хемчээли халаска парлаар соңгулда мурнунуң суртаал материалдарының хемчээли-биле дең турар ужурлуг азы ооң хемчээли халаска парлаар суртаал материалының хемчээлинден ийиден хөй эвес катап улуг бооп болур. Курлавырлаттынган парлалга шөлүнүң ниити хемчээлин тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарның ниити санынга үлээниниң түңнелинде, бүрүткеттирген кандидат чогуур төлевир-биле бодунуң үлүүнүң деңнелинге парлалга шөлүн алыр эргелиг. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарның немелде парлалга шөлүнүң төлевиринге чарыгдалдарның төлевири чүгле кандидаттың соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизи-биле боттаныр. Парлалга шөлү дээш төлевирни ону үндүрүп бээриниң мурнунда кылыр. Немелде парлалга шөлү дээш төлевирни чорутканын бадыткап турар документилер чокта, кандидатка парлалга шөлүн үндүрүп бербес.

7. Бо Хоойлунуң 44 чүүлүнүң 6 пунктузунуң негелделерин күүсеткен өйлеп үнүп турар күрүнении эвес парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга парлалга шөлүн бээринден ойталап болур эргелиг.

8. Бо чүүлге дүүштүр боттандыртынып турар соңгулда мурнунуң суртаал материалдарының үндүрүлгелеринге редакциялар кандыг-даа хевирге немелде тайылбырны база ол ышкаш эге атты, чурук кааспалгаларын тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттар-биле дугурушпайн кылбас.

9. Өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгелеринде парлаттынып турар бүгү-ле суртаал материалдарынга тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарның соңгулда фондуларының акша-хөреңгизинден чогуур төлевир кылдынган деп медээ кииртинген турар ужурлуг. Бир эвес соңгулда мурнунуң суртаал материалдары халас үндезинге парлаттынган болза, ол парлаан чүүлге ону парлаарыбиле киирген кижиниң дугайында медээ кииртинген турар ужурлуг. Өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары айыттынган негелделерниң күүселдези дээш харыысалгалыг болур.

10. Кандидаттарның азы соңгулда каттыжыышкыннарының тургузукчузу болуп турары редакциялардан аңгыда, өске өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгелериниң редакцияларының парлалга үндүрүлгелериниң үнер чурумун болгаш тиражын өскертип тургаш, кандыг-бир кандидатты дээре деп санап, артык эрге бээр эргези чок.

11. Күрүнеиң болгаш муниципалдыг өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарның төлевир чок болгаш төлевирлиг үндезинге үндүртүнген соңгулда мурнунуң суртаал материалдарының учедун чорудар болгаш соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының бижимел негелдезиниң талазы-биле бердинген парлалга шөлүнүң дугайында дыңнадыгны база ол ышкаш чогуур керээлерниң хоолгаларын чорудар хүлээлгелиг.

12. Өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгелеринге соңгулда мурнунуң суртаалын чорударының чурумунуң өскедаа негелделери хоойлуга үндезилеттинип таарыштыртынар.

47 чүүл. Массалыг хемчеглерни чорудуп тургаш, соңгулда мурнунуң суртаалын чорударының негелделери

1. Федералдыг хоойлуга дүүштүр күрүне органнары, тус черниң бот-башкарылга органнары тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеттирген кандидаттары-биле соңгукчулар-биле ужуражылгаларны, хуралдарны, ажык чугааларны болгаш маргылдаалыг чугааларны, митингилерни, демонстрацияларны болгаш өске-даа чыскаалдарны эрттиреринге дузалажып киржир хүлээлгелиг.

2.Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеттирген кандидаттарның, оларның бүзүреттирген кижилериниң ужуражылгалар эрттиреринге бажың-балгат үндүрүп бээриниң дугайында билдириишкинин күрүне органнары-биле, тус черниң бот-башкарылгазының органнары-биле ону киирген хүнүнден эгелеп үш хонук хуусааның дургузунда сайгарып көөр. Митингилер, демонстрациялар база өске-даа чыскаалдар организакчыларының дыңнадыышкыннары Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр ооң кирген хүнүнден эгелеп, чеди хонуктан орай эвес хуусаада сайгарып көөр.

3. Федералдыг хоойлуга дүүштүр тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеттирген кандидаттарның массалыг хемчеглер эрттиреринге бажың-балгат чагыының талазы-биле, күрүнеиң азы муниципалитеттиң өнчүзүнде турар массалыг хемчеглер эрттиреринге тааржыр бажыңбалгатты ооң ээзи соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының доктаадып тургусканы үеде, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеттирген кандидаттарынга, оларның бүзүреттирген кижилеринге соңгукчулар-биле ужуражылга эрттиреринге халас үндезинге үндүрүп бээр. Ынчаарда айыттынган соңгулда комиссиязы тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеттирген кандидаттарның шуптузунга дең дөмей байдалдарны тургузар хүлээлгелиг.

4. Бир эвес бо чүүлдүң 3 пунктузунда айыттынган бажың-балгат, а тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларын (эрттиреринiң) чарлап дыңнатканының дугайында шиитпирни (чонга дыңнадып) албан езузу-биле парлаан хүнүнде бодунуң уставы езугаар эге капиталында күрүнеиң болгаш (азы) муниципалитеттиң 30 хуу ажып турар үлүү бар организацияның өнчүзүнде турар аңаа дең дөмей бажың-балгат соңгулда мурнунуң суртаалынга массалыг хемчеглер эрттирери-биле айыттынган кижилерниң кайы-бирээзинге бердинген турган болза, ооң ээзи айыттынган өске кижилерге шакла ындыг байдалдарга бажың-балгатты бээринден ойталаар эргези чок.

5. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттар өнчүнүң хевиринден хамаанчокка керээге үндезилеп, хамаатыларга болгаш организацияларга хамааржыр бажың–балгатты соңгукчулар-биле ужуражылгалар, хуралдар, митингилер, хөй-ниити мурнунга ажык чугаалар, маргылдаалыг айтырыглар чорударынга болгаш өске-даа массалыг хемчеглер чорударынга керээге үндезилеп, арендага алыр эргелиг.

6. Күрүне эрге-чагыргазының органнары болгаш тус черниң бот-башкарылгазының органнарының, күрүнеиң болгаш муниципалитет тургузуунуң, бүдүрүлге черлериниң база албан черлериниң акшаландыртынып болгаш бүгү чонга организастап эрттирип турары хемчеглеринге ол соңгулда округунуң талазы-биле тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеттирген кандидаттарның шуптузунга ол хемчеглериң дугайында дыңнаттынган болгаш оларга айыттынган хемчеглерге чүве чугаалаар арга бердинген турган болза, чүгле ынчан тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеттирген кандидаттар соңгулда мурнунуң суртаалын азы чон мурнунга ажык чугаазын кылыр.

7. Шериг кезээниң девискээринге, шериг организацияларынга болгаш албан черлеринге Федералдыг хоойлуга дүүштүр соңгукчулар-биле ужуражылгаларны эрттиреринге тааржыр чаңгыс бажыңбалгат шериг кезээниң девискээринде туруп турар таварылгалардан аңгыда, соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары хоруглуг. Ындыг бажың-балгатты соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының дилег бижиинге үндезилеп, шериг кезээниң командири үндүрүп бээр. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеттирген кандидаттар болгаш оларның бүзүреттирген кижилери-биле шериг хүлээлгезин эрттирип турар соңгукчулар-биле ужуражылгаларны, ужуражылгаларның болур хүнүнден үш хонуктан орайтатпайн, үезиниң болгаш болур черииң дугайында тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеттирген кандидаттарның шуптузунга ыяап-ла дыңнатпышаан, соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязы-биле шериг кезээниң командири хандырар.

8. Соңгулда мурнунуң суртаалын массалыг хемчеглер таварыштыр эрттирип турда, корум-чурум талазы-биле хандырылгазы Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр күрүне органнары хандырар хүлээлгелиг.

48 чүүл. Парлаан, көөр болгаш дыңнаар база өске-даа суртаал материалдарын үндүрериниң база тарадырының негелделери

1. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттар, кандидаттарны депшиткен соңгулда каттыжыышкыннары, соңгулда блоктары суртаалдың парлаан, дыңнаар болгаш көөр база өске-даа материалдарын кандыг-даа шаптараазын чокка Россия Федерациязының хоойлужудулгазының доктаадып тургускан чуруму езугаар тарадыр эргелиг.

2. Парлаан, дыңнаар болгаш көөр суртаал материалдарынга, Федералдыг хоойлунуң 51 болгаш 52 чүүлдеринге дүүштүр тараттынган материалдарындан аңгыда, ук материалдарны кылып белеткээн организацияларның ады болгаш юридиктиг адрези (кижилерниң фамилиязы, ады, адазының адын база чурттап турары Россия Федерациязының субъектизиниң ады, району, хоорайы, ооң чурттап турар черииң аайы-биле өскедаа чуртталга пунктузунуң ады),ындыг материалдарны кылырынга чагыг киирген организацияларның ады оларны чагыткан кижиниң фамилия, ады, адазының ады айыттынган турар ужурлуг, а ол ышкаш ук материалдарның тиражының болгаш оларны үндүргенииң хүнү, айы, чылының дугайында медээни айтыр. Айыттынган информация чок соңгулда мурнунуң парлаан суртаал материалдарын тарадыры хоруглуг.

3.Парлаан суртаал материалдарының экземплярлары азы оларның хоолгалары, дыңнаар база көөр суртаал материалдарының экземплярлары, өске-даа суртаал материалдарының фото-чуруктары оларны тарадып эгелээриниң мурнунда тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидады-биле, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу-биле муниципалитет тургузуунуң (девискээр соңгулда комиссиязынга) соңгулда комиссиязынга кииртинер. Айыттынган материалдар-биле кады ол материалдарны белеткээн болгаш чагыткан организацияларның (кижилерниң) турар черииң (чурттап турар черииң адрезиниң) дугайында медээлер кииртинген турар ужурлуг.

4.Суртаал материалдары коммерциялыг реклама уткалыг болбас ужурлуг.

5.Бо чүүлдүң 2 болгаш 4 пунктуларыбиле доктааттынып тургустунган негелделерни сагывайн болгаш чогуур кандидаттың соңгулда фондузунуң күселибиле баш бурунгаар төлевир кылбайн, суртаал материалдарын белеткеп кылыры хоруглуг.

6.Бо Хоойлунуң 42 чүүлүнүң 9 пунктузубиле, бо чүүлдүң 3 пунктузу-биле доктааттынып тургустунган негелделерни үреп тургаш, суртаал материалдарын тарадыры хоруглуг.

7.Тус черниң бот-башкарылга органы муниципалитет тургузуунуң (девискээр соңгулда комиссиязының) соңгулда комиссиязының саналы-биле парлаан суртаал материалдарын азып делгээр тускай черлерни соңгулда участок бүрүзүнүң девискээринге үндүрүп бээр хүлээлгелиг. Ындыг тускай черлер соңгукчуларның кээп көөрүнге эптиг болгаш ында азып делгеттинген медээлер-биле номчуп, таныжып шыдаар кылдыр кылдынган болур ужурлуг. Үндүртүнген черлерниң шөлү соңгулда комиссияларының медээ-дыңнадыг материалдарын болгаш тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидат кылдыр бүрүткеттирген кандидаттарынга парлаан суртаал материалдарын азып делгээринге дең-дең хемчээлдиг шөл үндүртүнген болур ужурлуг. Айыттынган черлерниң сандаңзызы муниципалитет тургузуунуң (девискээр соңгулда комиссиязы-биле) соңгулда комиссиязы-биле тус черниң бот-башкарылга органының депутадының кандидаттарынга чедиртинген турар.

8. Бо чүүлдүң 7 пунктузу-биле көрдүнген таварылгаларындан аңгыда, Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр соңгулда мурнунуң парлаан суртаал материалдарын оран-саваларга, бажыңбалгаттарга, тудугларга болгаш өске-даа объектилерге чүгле айыттынган объектилерниң өнчү ээлериниң, эдилекчилериниң чөпшээрээни-биле болгаш негелделери-биле азып (хырбалап, чыпшырып, таарыштыр тургузуп каап) болур. Соңгулда мурнунуң суртаал материалдарын күрүне азы муниципалитет өнчүзүнде азы бодунуң эге (чырган) капиталында соңгулдаларның болурун (эрттирерин) чарлаар дугайында шиитпирни албан езузу-биле парлаан (дыңнаткан) хүнүнде 30 хуудан ажып турар үлүг-хуулуг күрүне азы муниципалитет өнчүзүнде азы организацияның өнчүзүнде, объектизинде бүрүткеткен бүгү-ле кандидаттарга дең дөмей негелделер-биле таарыштыр азар, тургузар, ынчаарга күрүне азы муниципалитет өнчүзүнде турар объектиге соңгулда мурнунуң суртаал материалдарын таарыштыр азып тургусканы дээш төлевир тыртпас.

9. Реклама, чарлал ачы-дузазын чедирип турар организациялар кандидаттарга суртаал материалдарын үндүреринге дең дөмей байдалдарны тургузар хүлээлгелиг.

10. Соңгулда мурнунуң парлаан суртаал материалдарын төөгү, культура азы архитектура талазы-биле үнелиг болуп турар тураскаалдарга, обелискилерге, бажың-балгаттарга, тудугларга, а ол ышкаш соңгулда комиссияларының бажыңнарынга азы оларже кирер эжиктер аксынга, 50 метрден чоок хемчээлге азары (хырбалаары, таарыштыр азары) хоруглуг.

49 чүүл. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорудар эргени соора ажыглаарын болдурбазы

1. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорудуп тура, массалыг информацияның хостуун шын эвес ажыглаарын чөпшээревес. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарның, кандидаттарны депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының соңгулда мурнундагы программалары болгаш кандидаттарның, оларның бүзүреттирген кижилериниң, соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының төлээлериниң хуралдарга, митингилерге, массалыг информация чепсектеринге чугааларынга болгаш өске-даа суртаал материалдарынга эрге-чагырганы күшбиле эжелеп алырынче, конституссчу тургузугну күш-биле өскертиринче база Россия Федерациязының бүдүн-бүрүн чоруун үрээринче, дайынны суртаалдаарынче кыйгырыглар турбас ужурлуг. Социал, сөөк-язы, национал, шажынчүдүлге талазы-биле көөр хөөнчок чорукту база өжээннежиишкинни хайнык-

тырар суртаалды, массалыг информацияның хостуун Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле хораан өске-даа хевирлер-биле ажыглаарын хоруур. Социалдыг шынчы чорукту камгалаарынче угланган бодал, социалдыг адаан-өжээнни өөскүткен кылдыр көрдүнмес, санаттынмас ужурлуг.

2.Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарынга, кандидаттарны депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарынга, соңгулда блоктарынга, оларның бүзүреттирген кижилеринге болгаш бүрүн эргелиг төлээлеринге, а ол ышкаш соңгулда мурнунуң суртаалынга дорт азы каксы-даа киржип турар өске-даа кижилерге болгаш организацияларга соңгукчуларны садып алырын: оларга акша-хөреңги, белектер база материал талазы-биле өртек-үнелиг өске-даа чүүлдер бээрин, организастыг ажыл күүседиринге (соңгукчуларның холунуң үжүүн чыырындан, тайылбыр ажылындан аңгыда), айыткан организастыг ажылды бадылаашкынның түңнелдеринден хамаарыштыр кылып турган соңгукчуларны шаңнап азы ынчаар шаңнаарын аазап, бараанарны чиик өртек-биле садып, кандыг-даа бараанарны соңгулда кампаниязына тускай белеткеп парлаан материалдардан (ооң иштинде чуруктарлыг) база демдектерден аңгыда, кандыг-даа бараанарны халаска тарадырын, а ол ышкаш ачы-дузаларны халаска азы чиигелделиг кылдыр бээринден аңгыда, оларга акша-хөреңгилерни, белектерни болгаш материал талазы-биле өртек-үнелиг өске-даа чүүлдерни тыпсып, оларга акша-хөреңгилерни болгаш материалдыг өске-даа чаагай чоруктарны (ооң иштинде бадылаашкынның түңнелдери-биле) берип болбас, федералдыг хоойлулар-биле дүүштүр күрүне эрге-чагыргазының органнарының, тус черниң бот-башкарылга органнарының хүлээп ап турары шиитпирлеринге үндезилээш дээрден башка, өске ачы-дуза чедирер эргези чок.

3. Соңгулда кампаниязының чоруп турар үеде соңгулдалар болгаш оларның түңнелдери лотереяларның, акша оюннарының (удур-дедир адаан-мөөрей) болгаш өске-даа бащ мунгаш, айыылга үндезилеттинген оюннар чорударынга үндезин чүүл бооп болбас.

4. Кандидаттарның, оларның бүзүреттирген кижилериниң, соңгулда каттыжыышкыннарының болгаш оларның бүрүн эргелиг төлээлериниң, соңгулда блоктарынче кирип турар хөй-ниити каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының депшиткени кандидаттарның бүрүн эргелиг төлээлериниң соңгулдалар-биле харылзаа чок реклама-чарлал болгаш өске-даа ажыл-чорудулгазының төлевирин база ол ышкаш айыттынган кижилерниң дүрзү-хевирин база фамилиязын ажыглаанындан реклама-чарлал төлевирин, айыттынган кижилерниң болгаш организацияларның тургузукчулары, ээлекчилери, өнчү ээлери болгаш (азы) удуртуп-башкарар органнарының кежигүннери болуп турар организацияларының реклама-чарлал төлевирин соңгулда кампаниязы чоруп турар үеде чогуур кандидаттың соңгулда фондузунда акша-хөреңгизи-биле бот-тандырар. Бадылаашкын хүнүнде база бадылаашкын болур хүннүң мурнунда хүнде ындыг реклама кылбас.

5. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттар, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкыннары, соңгулда блоктары оларның бүзүреттирген кижилери болгаш бүрүн эргелиг төлээлери, соңгулда блоктарынче кирип турар хөй-ниити каттыжыышкыннары база ол ышкаш соңгулда кампанизының эгелээнииң соонда бүрүткеттинген организациялар, айыттынган кижилерниң болгаш организацияларның тургузукчулары, ээлекчилери, өнчү ээлери, болгаш (азы) удуртуп-башкарар органнарының кежигүннери болуп турар организациялар соңгулда кампаниязының үезинде ачы-буян чедирилгези кылыр ажыл-чорудулга боттандырар эргези чок. Өске-даа хуу эргелиг болгаш юридиктиг эргелиг кижилер соңгулда кампаниязы чоруп турар үеде айыттынган кандидаттарның, оларның бүзүреттирген кижилериниң, соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының, оларның бүрүн эргелиг төлээлериниң, соңгулда блоктарынче кирип турар хөй-ниити каттыжыышкыннарының дилээ азы даалгазы-биле, чок болза оларның адының мурнундан ачы-буян чедирилгези кылыр ажыл-чорудулга боттандырар база ол ышкаш ачы-буян чедирер ажыл-чорудулга кылып тургаш, соңгулда мурнунуң суртаалын чорудар эргези чок. Айыттынган тус черниң бот-башкарылга органнарының депутадының кандидаттарынга, оларның бүзүреттирген кижилеринге, соңгулда каттыжыышкыннарынга, соңгулда блоктарынга, оларның бүрүн эргелиг төлээлеринге, соңгулда блоктарынче кирип турар хөй-ниити каттыжыышкыннарынга өске хуу эргелиг болгаш юридиктиг эргелиг кижилер таварыштыр соңгулда округунуң девискээринде туруп турар организацияларга болгаш соңгукчуларга ачы-дуза азы акша болгаш материалдыг дуза чедирерин дилээри хоруглуг.

6. Массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгезин боттандырып турар организациялар тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидатка соңгулда мурнунуң суртаалы төнгүжеге чедир хуусаада олар бодунуң (боттарының) алдар-хүндүзүн, төлептиг чоруун азы ажыл-агыйжы шынарын камгалаары-биле меге медээни халаска сойгалап, чонга чарлаар (парладыр) азы өске-даа тайылбыр бээр арганы берип шыдавас болза, тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидаттың алдар-хүндүзүнге, төлептиг чоруунга азы ажыл-ишчи шынарынга хора чедирип болур медээни чонга чарлап дыңнадырындан (парлаарындан) ойталаар хүлээлгелиг. Ынчаарга эфир үезин айыткан ол медээни хонуктуң ол-ла үезинде база ол-ла дамчыдылгага, ооң мурнунда бердинген ол медээниң эфирге үезиниң хемчээлинден эвээш эвес үени, ынчалза-даа ийи минутадан эвээш эвес үени бээр ужурлуг. Парлалга шөлүнге материал парлаар шөлдү бээрде, буруу шавар материалга азы өске-даа тайылбырны ол-ла үжүктүң хемчээли-биле солуннуң арнының ол-ла кезээнге парлаар ужурлуг, ынчаарга ооң мурнунда аңаа удур парлаттынган материалдан ооң хемчээли эвээш болбас ужурлуг. Тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидаттың алдар-хүндүзүнге, төлептиг чоруунга азы ажыл-ишчи бүдүжүнге хора чедирер медээни чонга чарлап дыңнаткан (парлаан), тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидатка ол бодунуң алдар-хүндүзүн, төлептиг чоруун азы ажыл-ишчи бүдүжүн камгалаары-биле меге материалдың шын эвезин буруу шаап, чонга чарлап дыңнадыр (парладыр) азы өске-даа тайылбыр кылыр арганы бербээни Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле айтып доктааткан харыысалганы ол организацияларга онаарының үндезини болур. Бо пунктунуң доктаадып тургусканы дүрүм күрүнеге хамаарышпас өй-өйлеп үнүп турар, кандидаттарның, соңгулда каттыжыышкыннарының тургузукчулары болуп турары парлалга үндүрүлгелериниң редакцияларынга хамаарышпас.

7. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга доктааттынып тургустунган чурумнуң сагыттынып турарын соңгулда комиссиялары хыналдага алыр.

8. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорударының бо Хоойлу-биле доктаадып айыткан чурумун телерадио дамчыдылганың организациязы, өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгезиниң редакциязы үрээн таварылгада, чогуур соңгулда комиссиязы хоойлу-дүрүм камгалаар органнарже, судче, массалыг информация чепсектериниң талазы-биле күрүне политиказын чорудуп турар күрүне эргечагыргазының күүсекчи органнарынга хоойлу-дүрүмге удур ажыл-чорудулганы соксадыры-биле Россия Федерациязының хоойлужудулгазының доктаадып айытканы харыысалганы телерадио дамчыдылгазының организацияларынга, өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгелериниң редакциязынга онаар дугайында бижикти киирер.

9. Хоойлу-дүрүм камгалаар болгаш өске-даа органнар хоойлу-дүрүмге удур суртаал ажыл-чорудулгазын соксадыр, соңгулда мурнунуң меге болгаш хоойлу езугаар эвес парлаттынган, аудиовизуалдыг (дыңнаар, көөр) база суртаалдың өске-даа материалдарын белеткээрин болдурбас, айыткан материалдарның белеткекчилерин база оларны төлеп турарының талазы-биле хемчеглерни алыр дөстерин илередир, а ол ышкаш илередип тыпканы фактыларның база ап чоруткан хемчеглерниң дугайында чогуур соңгулда комиссиязынга дораан дыңнадыр ужурлуг.

VII эге. СОҢГУЛДАЛАРНЫ АКШАЛАНДЫРАРЫ

50 чүүл. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының белеткелин болгаш эрттирерин саң-хөө талазы-биле хандырары

1.Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларынга автоматчыттынган чепсек-херекселдерни сайзырадырының болгаш ажыглаарының база соңгулдаларның организастакчыларының болгаш соңгукчуларны өөредириниң, соңгулдаларны белеткээр болгаш эрттирер талазы-биле соңгулда комиссияларының чарыгдалдарын тус чер бюджединиң акша-хөреңгизиниң күселибиле боттандырар.

2. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге акшаландырыышкыны хамаарышкан муниципалитет тургузуунуң бюджединге ээлчеглиг саң-хөө чылында аңгы одуругбиле көрдүнер. Муниципалитет тургузуунуң бюджеттеринде тус черниң бот-башкарылгазында төлээлекчи органның депутаттарының соңгулдаларынга көрдүнген акша-хөреңгиниң кол башкарыкчызы муниципалитет тургузуунуң (девискээр соңгулда комиссиязы) соңгулда комиссиялары болур, оларның акшаландырыышкынын тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларын (эрттиреринии) чарлап дыңнадырының дугайында шиитпирни чонга дыңнадып, албан езузу-биле парлаан хүнүнден эгелеп, он хонуктуң дургузунда боттандырар.

3. Бир эвес соңгулдаларның акшаландырыышкыны чогуур муниципалитет тургузуунуң бюджединиң акша-хөреңгизиниң күсели-биле боттандыртынмайн турар болза, база ол ышкаш муниципалитет тургузуунуң акша-хөреңгизи үезинде шилчиттинмээн таварылгада, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутаттарының соңгулдаларының белеткээрин болгаш эрттирерин банкыларның мөөрей үндезинининге бергени чээлилериниң күселибиле азы бир эвес тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутаттарының соңгулдаларын организастап турар муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) юридиктиг эрге чок болза, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы-биле боттаныр. Ынчаарга берип болгу дег саң-хөө акша-хөреңгилериниң хемчээли ооң мурнунда ындыг чергелиг соңгулдаларны белеткээринге база эрттиреринге чарыгдаан акша-хөреңгилер дугайында муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының отчедунда айыттынган түңнү, федералдыг хоойлу-биле доктааттынып тургустунган шалың төлевириниң эң кудуку деңнелиниң өскерилгенин санап көргени-биле ашпас ужурлуг. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) дилег киирген хүнүнден эгелеп, он хонук хуусааның дургузунда тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органы чээлиге алдынган акша-хөреңгини эгидериниң күүселдезиниң магадылалын катай санаттынар хуулары-биле кады муниципалитеттиң мурнундан аңаа бээр.

4.Чээлиге алдынган акша-хөреңгилерни эгидери болгаш айыттынган чээлиге алдынган акша-хөреңгилерни ажыглааны дээш санаттынып турар хууларны төлевири чогуур муниципалитет тургузуунуң тус чер бюджединиң акша-хөреңгизиниң күсели-биле боттаныр. Айыттынган өре талазы-биле хүлээлгелерни төлээринге акша-хөреңгилер тус чер бот-башкарылгазының чогуур бюджединиң дугайында нормативтиг эрге-хоойлу актылары-биле дараазында саң-хөө чылында тускай сорулгалыг кылдыр бадылаттынар.

5. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларынга бюджет акша-хөреңгилериниң чарыгдаттынып турарының дугайында соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязы отчедун тус черниң чогуур төлээлекчи органынга киирер. Соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының даргазы соңгулдаларны белеткээринге болгаш эрттиреринге үндүртүнген акша-хөреңгини уштап-баштаар, саң-хөө айтырыгларының талазы-биле айтырыгларының соңгулда комиссиязының шиитпирлеринге саң-хөө документилериниң дүгжүп турары дээш база айыттынган акша-хөреңгилерни чарыгдаанының дугайында отчетту хоойлунуң доктаадып тургусканы чурум-биле болгаш хуусааларында киирери дээш харыысалгалыг болур.

6. Соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссияларынга тус чер бюджединден үндүртүнген акша-хөреңгиниң шилчидилгезин болгаш отчеттуг болурунуң, санаашкыннарын база учедун чорударының чуруму Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязыбиле Россия Федерациязының Төп банкызының Тыва Республикада Национал банкызының дугуржулгазы-биле доктааттынып тургустунар.

7. Муниципалитет тургузуунуң (девискээр соңгулда комиссиязының) соңгулда комиссиязының агар санын ажыдарынга болгаш ол агар саннар талазы-биле операциялар чорударынга банк ачы-дузазы дээш төлевирлер тыртпас. Айыттынган агар саннарда турар акша-хөреңгини ажыглааны дээш банк хуулар төлевес.

8.Бюджеттерниң аңгы-аңгы деңнелдеринден акша-хөреңги ап турар соңгулда комиссиялары ол айыттынган бюджеттер аайы-биле аңгы отчеттуг болур болгаш аңгы бухгалтерия учедун чорудар.

51 чүүл. Соңгулда фондузунуң тургустунар чуруму

1.Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттар боттарының соңгулда кампаниязын саң-хөө талазы-биле хандырарынга муниципалитет тургузуунуң (девискээр соңгулда комиссиязының) соңгулда комиссиязынга оларны депшиткенииң азы бодун боду депшиткенииң дугайында бижимел дыңнадыышкынны кылганының соонда, ол соңгулда комиссиязының бүрүткээринге чедир үеде бодунуң соңгулда фондузун тургузар хүлээлгелиг.

2. Бир эвес соңгулда округунда соңгукчуларның саны үш мундан көвүдеп турар болза, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидат бодунуң соңгулда кампаниязын саң-хөө талазы-биле хандырбайн турар байдалда тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидат бодунуң соңгулда фондузун тургузары албан эвес. Бо таварылгада кандидат айыттынган байдалдар дугайында муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязынга (девискээр соңгулда комиссиязынга) дыңнадып каар.

3. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидат саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бодунуң бүрүн эргелиг төлээзин томуйлаар эргелиг. Саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээлерниң бүрүткелин муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) оларның бүрүн эргелери, фамилиязы, ады, адазының ады, төрүттүнген хүнү, айы, чылы, паспортунуң азы ону солуп турар документизиниң дугаары болгаш сериязы, ону тывыскан хүнү, айы, чылы, чурттап турар черииң адрези,кол ажылдап азы албан хаап турар чери, ээлеп турар албан-дужаалы (кол ажылы чок таварылгада – кылып турар чүүлү) айыттынган чогуур бижикти киирерге, саадатпайн дораан кылыр.

4.Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидадының соңгулда фондузу даргазында айыттынган акша-хөреңгилерниң күсели-биле тургустунуп болур:

а) кандидаттың бодунуң хууда акша-хөреңгизи;

б)кандидатты депшидип үндүрген соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң оларга тускайлап үндүрүп берген акша-хөреңгизи;

в) хамаатыларның эки тура-биле ачы-дуза салыышкыннары;

г) юридиктиг эргелиг кижилерниң эки тура-биле ачы-дуза салыышкыннары;

д) соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссияларының акша-хөреңгилери.

Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидат кылдыр бүрүткеткен кандидаттың соңгулда фондузунче ачы-дуза салыышкынңар кылыры хоруглуг

таварылгалар:

а) даштыкы чурттуң юридиктиг эргелиг кижилеринге;

б) даштыкы чурттуң хамаатыларынга бо Хоойлунуң 4-кү үүлүнүң 7-ги пунктузубиле көрдүнген таварылгалардан аңгыда;

в) хамааты болбайн турар кижилерге

г) бадылаашкын болур хүнде Россия Федерациязының 18 хар назы четпээн хамаатыларынга;

д) бир эвес киржилгениң даштыкы үлүг-хуузу оларның эге (каттыштырган) капиталында соңгулдаларның болурунуң (эрттиреринiң) дугайында шиитпирни албан езузу-биле хүлээп алган (парлаан) хүнүнде 30 хуудан ажа бээр болза, (ажык акционерлиг ниитилелдерниң-ооң мурнунда чылда акционерлерниң даңзызын тургузуп турган хүнде) Россияның даштыкы киржилгелиг, юридиктиг эргелиг албан черлеринге;

е) делегей организацияларынга болгаш делегейниң хөй-ниити шимчээшкиннеринге;

ж) күрүне эрге-чагыргазының органнарынга база тус черниң бот-башкарылга органнарынга;

з) күрүне база муниципалитет албан черлеринге болгаш организацияларынга;

и) соңгулдаларның болурунуң (эрттиреринiң) дугайында шиитпирни албан езузу-биле хүлээп алган (парлаан) хүнүнде оларның эге (каттыштырган) капиталында күрүнениң азы муниципалитеттиң үлүг-хуузу 30 хуудан ажып турар юридиктиг эргелиг албан черлеринге;

к) күрүнениң болгаш муниципалитет органнарының тургусканы организацияларга база ол ышкаш бо пунктунуң «д» болгаш «и» дугаар иштики пунктуларының айтып турары юридиктиг албан черлериниң тургусканы организацияларга;

л) шериг кезектеринге, шериг албан черлеринге база организацияларынга, эрге-хоойлу камгалаар органнарга;

м) ачы-буян чедирер организацияларга, шажын-чүдүлге каттыжыышкыннарынга, ол ышкаш оларның эгелеп тургусканы организацияларынга;

н) адын биживээн өргүл ээлеринге (хамаатыга) – дараазында медээлерниң кайы-бирээзи: фамилиязын, адын, адазының адын, чурттап турар черiниң адрезин база төрүттүнген хүнүн, айын, чылын айытпаан, чок болза бодунуң дугайында шынныг эвес сан-медээлер киргенде, юридиктиг эргелиг албан черлеринге – дараазында медээлерниң кайы-бирээзин: үндүрүг төлекчизиниң чажыт дугаарын, банкының реквизиттериниң адын айытпаан азы шынныг эвес сан-медээлер киргенде;

о) бадылаашкын хүнүнге чедир бир чылдан эвээш хуусаада бүрүткеткен юридиктиг эргелиг албан черинге.

5. Эки тура-биле өргүл киирген хамааты төлевир документизинге бодунуң дугайында сан-медээлерни: төрүттүнген хүнүн, айын, чылын, паспортунуң азы ону солуп турар документизиниң дугаарын болгаш сериязын, кайы күрүнениң хамаатызы болуп турарының дугайында медээни киирер.

6. Эки тура-биле өргүл киирген юридиктиг албан черiниң төлевир документизинге дараазында сан-медээлерни: үндүрүг төлекчизиниң чажыт дугаарын, адын, бүрүткеткен хүнүн, айын, чылын, банк реквизиттерин, устав езугаар эге капиталында күрүнениң болгаш муниципалитеттиң үлүү чогун демдеглээнин азы ындыг үлүг бар болза, ооң үлүүнүң хемчээлин айытпышаан, устав езугаар эге капиталында даштыкы күрүнелерниң киржилгезиниң чогун демдеглээнин азы ындыг киржилге бар болза, ооң үлүүнүң хемчээлин айытпышаан, тургузукчуларының санында күрүнениң болгаш муниципалитет органнарының база ол ышкаш бо чүүлдүң 4 пунктузунуң «д» болгаш «и» дугаар иштики пунктуларында айыттынган юридиктиг албан черлериниң чогунуң дугайында медээлер киирер.

7. Бо чүүлдүң 4 пунктузунда айыттынган акша-хөреңги өргүлдели, бо чүүлдүң 5 болгаш 6 пунктуларының негелдерин үревишаан эки тура-биле киргени акша-хөреңги өргүлдели, хоойлу-биле доктааттынып тургустунганы хемчээлди ажып турар акша-хөреңги өргүлдерiниң кезии, акша-хөреңги өргүкчүлеринге эгиттинер ужурлуг, а ады билдинмес акша-хөреңги өргүкчүлериниң киргени өргүлдели чогуур муниципалитет тургузуунуң тус чер бюджединче шилчиттинер ужурлуг.

8.Тус чер бот-башкарылга органының депутадынга кандидаттың соңгулда фондузунче шилчидер акша-хөреңгилерниң түңү дараазында деңнелден көвүдевес ужурлуг:

— кандидаттың бодунуң хууда акша-хөреңгизиниң күсели-биле — 25000 рубль;

кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының акша-хөреңгизиниң күсели-биле — 25000 рубль;

чаңгыс юридиктиг эргелиг кижиниң акша-хөреңгизиниң күсели-биле — 5000 рубль;

чаңгыс хамаатының акша-хөреңгизиниң күсели-биле – 5000 рубль.

9.Тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидаттың соңгулда фондузунда акша-хөреңгизиниң күсели-биле чарыгдалдарының эң үстүкү түңү 200000 рубльден көвүдевес ужурлуг.

10. Дагын катап бадылаашкын болганда, соңгулда бюллетенинче кииртинген тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидат кылдыр бүрүткеттирген кандидаттың соңгулда фондузунуң чарыгдалдарының эң кыдыкы хемчээлин 20 хууга чедир улгаттырарын чөпшээрээр. Чаңгыс үеде элээн каш соңгулда округтарынга аңгы-аңгы соңгулдаларга депшиттирген кандидат, бир эвес ол соңгулдалар чаңгыс ол-ла девискээрде азы девискээрлерде, кайы-бирээзи өске девискээрже кииртингенде, соңгулда фондуларын бо чүүлдүң 1 пунктузунга дүүштүр тургузар, ынчалза-даа ол соңгулда фондуларының акша-хөреңги чарыгдаарының кыдыкы хемчээлдери ниитизи-биле айыттынган кыдыкы хемчээлдериң эң улуг хемчээли-биле санаттынар.

11.Соңгулда фондузун тургузуп турар бүгү акша-хөреңгилер тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидаттың муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) чөпшээрели-биле кандидаттың азы ооң саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзиниң Россия Федерациязының Ажаалга банкызының салбыларында ажыттынган тускай соңгулда агар санынче шилчиттинер, а бир эвес ындыг салбырлар чок таварылгада, муниципалитет тургузуунуң девискээринде туруп турар өске чээли организацияларынга агар сан ажыттынар. Муниципалитет тургузуунуң девискээринде чээли организациялары чок болган таварылгада, тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидат, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкыны, соңгулда блогу муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) чөпшээрешкени-биле тускай соңгулда агар санын ажыдар чээли организациязын тодарадып алыр.

12. Айыттынган агар саннарны ажыдарының болгаш ажыглап чорударының, соңгулда фондуларының акша-хөреңгилериниң учедун болгаш ол акша-хөреңгилер талазы-биле отчеттуг болурунуң чурумун Тыва Республиканың Национал банкызының чөпшээрешкени-биле Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы доктаадып тургузар.

52 чүүл. Соңгулда фондуларында акша-хөреңгилерни чарыгдаарының чуруму. Соңгулда долаазы

1.Соңгулда фондуларының акша-хөреңгизин ушкарып-башкарар эрге оларны тургускан тус чер бот-башкарылга органының депутадының кандидадынга турар.

2.Соңгулда фондуларының акша-хөреңгизи тускай сорулгалыг чарыгдаттынар ужурлуг. Соңгулда фондуларының акша-хөреңгизин тус чер бот-башкарылга органының депутадынга кандидат чүгле бодунуң соңгулда кампаниязын чорудары-биле холбашкан чарыгдалдарны дуглаарынга ажыглаар.

3.Соңгулда фондуларының акша-хөреңгизи дараазында чүүлдерге ажыглаттынып болур:

а) соңгукчуларның хол үжүүнүң чыылдазынче угланган организас-техниктиг хемчеглерни саң-хөө талазы-биле хандырарынга, ооң иштинде соңгукчуларның хол үжүүнүң чыылдазынга киришкен кижилерниң ажылының төлевирин кылырынга;

б) соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга база ол ышкаш медээ болгаш консультация (ачы-дуза) хевирлиг ажылдарның төлевиринге;

в) өске (ачы-дузаның) ажылдарның, хамаатыларның азы юридиктиг албан черлериниң (көргүскени) күүсеткени, база ол ышкаш кандидаттарның соңгулда кампаниязы-биле дорт холбашкан өскедаа чарыгдалдарын дуглаарынга;

г) соңгулда долаазын кииреринге.

4. Хамаатылар болгаш юридиктиг албан черлери-биле кандидаттың соңгулда кампаниязы-биле холбашкан (ачы-дуза чедиреринiң дугайында) тодаргай ажылдарын күүседири-биле керээлер (чөпшээрежилгелер) кандидаттың бодубиле азы ооң саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзи-биле чардынар. Айыттынган ажылдарның күүселдези (ачы-дуза чедирилгези) дээш кандидаттың болгаш юридиктиг албан черлериниң аразында санажылгалар чүгле туда акша чок чурум-биле боттанып.

5. Хамаатылар болгаш юридиктиг албан черлери кандидатты деткиири-биле саң-хөө талазы-биле (материалдыг) дузаны чүгле тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидаттың чогуур соңгулда фондуларын таварыштыр чедирер эргелиг. Тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидаттың азы ооң саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзиниң бижимел хевирге чөпшээрели чокта болгаш чогуур соңгулда фондузунуң төлевири чокта төлевирлиг ажылдар күүседири, барааннар тарадып саарары, төлевирлиг ачы-дуза чедирери, соңгулдалар-биле дорт азы доора-даа болза, холбашкан болгаш соңгулдаларга тодаргай түңнелдер чедип алырынче угланган ажылдарны чорудары хоруглуг. Төлевир чокка, халаска болгаш азы юридиктиг эргелиг кижилер-биле, оларның салбырлары-биле, төлээ черибиле болгаш өске-даа адаанда турар ажыл черлери-биле үндезин чокка чиигеткен өртек, хөлези-биле ажылдар күүседири ачы-дуза чедирери, барааннар тарадып саарары, соңгулдалар-биле дорт азы доора-даа болза холбашкан болгаш соңгулдаларга тодаргай түңнелдер чедип алырынче угланган ажылдарны чорудары хоруглуг. Соңгулдаларның белеткелиниң болгаш эрттиреринiң талазы-биле хамаатыларның өске кижилерниң киржилгези чокка эки тура-биле халаска ажылдар кылырын база ачы-дуза чедирерин чөпшээрээр.

6. Тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидат соңгулда фондуларынче кирген акша-хөреңгиден аңгыда өске акша-хөреңгилерни соңгукчуларның хол үжүүнүң чыылдазын чоруткан улустарның ажыл төлевиринге, соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга, соңгулдаларга тодаргай түңнелдер чедип алырынче угланган өске-даа ажылдарны чорударынга ажыглаары хоруглуг.

7. Тускай соңгулда агар санын тудуп турар чээли организациязы тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидаттың соңгулдаларын организастап турар соңгулда комиссиязының негелдези-биле айыттынган кандидаттың соңгулда фондузунда туруп турар акша-хөреңгиниң кирип болгаш чарыгдаттынып турарының дугайында медээни өй-өйлеп киирер хүлээлгелиг. Тускай соңгулда агар санын тудуп турар чээли организациязы соңгулдаларын организастап турар соңгулда комиссиязының, а ол ышкаш тус черниң бот-башкарылга органының депутадынга кандидаттың негелдези-биле үш хонук хуусааның дургузунда, а бадылаашкын хүнүнге чедир үш хонук артканда — ол дораан, соңгулда фондуларының акша-хөреңгилериниң кирип болгаш чарыгдаттынып турарын бадыткап турар эге саң-хөө документилериниң бадыткаттынган хоолгаларын киирер.

8.Соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязы тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдалары болур хүнге чедир кандидаттарның фондуларының акша-хөреңгилериниң кирип болгаш чарыгдаттынып турарының дугайында медээлерни парлап үндүрерибиле массалыг информация чепсектеринче өй-өйлеп чорудар. Федералдыг хоойлуларга дүүштүр күрүнениң болгаш муниципалитеттиң өй-өйлеп үнүп турар парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары айыттынган сан-медээлерни бо чүүлдүң 9-ку пунктузунда доктааттынган хемчээлге үш хонуктуң дургузунда парлап үндүрер хүлээлгелиг.

9.Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадының кандидады соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязынга ийиден эвээш эвес саң-хөө отчедун киирер ужурлуг (ооң иштинде оларның бирээзин соңгулдаларга бадылаашкыннар болур хүнге чедир он хонуктан орайтатпайн, а түңнел отчедун – тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларының түңнелдерин чарлап дыңнатканының соонда бодунуң соңгулда фондузунуң хемчээлиниң дугайында, ооң тургустунган бүгү-ле үндезиннериниң дугайында, а ол ышкаш айыттынган фондунуң күсели-биле чарыгдаттынган бүгү-ле чарыгдалдар дугайында отчеттарны киирер ужурлуг.Түңнел саң-хөө отчедунга соңгулда фондузунче кирип турган болгаш чарыгдаттынып турган акша-хөреңгини бадыткап турар баштайгы саң-хөө документилери коштунар. Соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязы-биле айыттынган отчеттарның хоолгалары, оларны киирген хүнден эгелеп, беш хонуктан орайтатпайн, массалыг информация чепсектеринче дамчыттынар.

10.Бадылаашкыннар хүнүнүң соонда, соңгулданың тускай агар санында чарыгдаттынмаан акша-хөреңгилерни тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидат ооң соңгулда фондузунга өргүлгелер азы шилчидилгелер, акша-хөреңгини дорт киирген хамаатыларга, юридиктиг эргелиг кижилерге шилчидер хүлээлгелиг. Бадылаашкыннар болган хүнден эгелеп, 30 хонук эрткенде, соңгулда фондузунуң тускай агар санында арткан акша-хөреңгиниң чарыгдаттынмаан артыкшылын чээли организациязы, соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының бижимел айтыышкыны-биле акша-хөреңги бээр ужурлуг комиссияның агар санынче кандыг-даа маргылдаа чокка шилчидер, а арткан акша-хөреңгини чогуур муниципалитет тургузуунуң тус чер бюджединiң орулгаларынче шилчидер.

11. Соңгулда фондуларының акша-хөреңгилеринге, айыттынган фондуже эки тура өргүлделерге болгаш шилчидиишкиннерге үндүрүг онаар чуруму база ол ышкаш айыттынган фондуларның акша-хөреңгилерин чарыгдаар чуруму федералдыг хоойлуларга доктааттынып тургустунар.

12. Соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязы соңгулда фондуларының акша-хөреңгилериниң тургустунуп база чарыгдаттынып турарының чурумун хыналдага алыр. Федералдыг хоойлуга дүүштүр юридиктиг эргелиг кижилерниң күрүне бүрүткелин боттандырып турар күрүне органнары болгаш бүрүн эргелиг органнар база организациялар, соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының киирген негелде бижии-биле соңгулда фондуларынче өргүлде киирген юридиктиг эргелиг кижилерниң — өргүлде ээлериниң айытканы сан-медээлерниң ылап шынныының хыналдазын беш хонук хуусааның дургузунда боттандырар болгаш хыналдаларның түңнелдериниң дугайында соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязынга дыңнадыр хүлээлгелиг.

13.Соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязы соңгулдаларны эрттиреринiң дугайында шиитпирни албан езузу-биле чарлап дыңнаткан хүнден эгелеп, он хонук хуусаадан орайтатпайн, Россия Федерациязының Ажаалга банкызының филиалдарынче (ол чокта — өске-даа чээли организацияларынче) кандидаттарның соңгулда долаазын кииреринге тускай агар саннарны ажыдарының дугайында дилег бижикти киирер. Россия Федерациязының Ажаалга банкызының филиалы азы чээли организациязы соңгулда комиссиязының дилег киирген хүнүнүң соонда, чогуур соңгулда комиссиязынга соңгулда долаазын киирери-биле тускай агар санны беш хонук хуусаа дургузунда ажыдып бээр хүлээлгелиг. Айыттынган агар саннарны ажытканы база ол агар саннар талазы-биле операциялар чорутканы дээш банк ачы-дузазының төлевирин тыртпас. Айыттынган агар саннарда бар акша-хөреңгини ажыглап турары дээш банк хуулар төлевес.

14.Кандидат соңгулдаларга киржиринге чөпшээрешкенiниң дугайында билдириишкинин киирип турда, соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязы кандидатка Россия Федерациязының Ажаалга банкызының филиалының азы чээли организациязының реквизиттерин соңгулда долаазын киирери-биле дыңнадыр, а бир эвес ол үеде ындыг агар сан ажыттынмаан болза – ындыг агар сан ажыттынган соонда дораан дыңнадыр.

15.Кандидат соңгулда долаазын чүгле бодунуң соңгулда фондузундан чаңгыс үеде болгаш долу хемчээлге чогуур соңгулда комиссиязының соңгулда долаазы киирер тускай агар санынче бадылаашкыннар болур хүнге чедир 75 хонуктан эрте эвес хуусаада, ынчалза-даа 55 хонуктан орайтатпайн киирер. Кандидат соңгулда долаазын киирип тура, төлевирниң сорулгазын, бодунуң фамилиязын, адын, адазының адын, төрүттүнген хүнүн, айын, чылын, соңгулда округунуң дугаарын айтыр.

16. Кандидаттың соңгулда фондузунче акша-хөреңги чоруткан хамаатылар болгаш юридиктиг эргелиг кижилер ол акша-хөреңги азы ол акша-хөреңгиниң демдектеттинген кезии соңгулда долаазын киирерінге бердинген деп айтыр эргелиг. Ол таварылгада кандидат, бүрүткеттирген кандидат чогуур акша-хөреңгилерни соңгулда долаазын киирерінден аңгыда, өске сорулгаларга ажыглаар эргези чок. Ол акша-хөреңгилерни азы ол акша-хөреңгилериниң демдектеттинген кезиин кандидат соңгулда долаазын киирерінге ажыглаваан болза, кандидат кандидаттарны бүрүткээринге документилер киирер хуусааның төнген хүнүнден эгелеп 10 хонуктан орайтатпайн ол акша-хөреңгилерни киирген (шилчиткен) хамаатыларга болгаш юридиктиг эргелиг кижилерге (аай-дедир чоруткан чарыгдалдарын тырткаңы-биле) оларны эгидер хүлээлгелиг.

17. Чогуур соңгулда комиссиязының тускай агар санынче кандидат бо Хоойлунуң 33-кү үүлүнүң 24-кү пунктузубиле доктааттынып тургустунган хемчээлинден көвей хемчээлге соңгулда долаазын киирген болза, акша-хөреңгиниң артыкшылын соңгулда долаазының тускай агар санче кииртинген хүнүнден эгелеп, он хонук хуусааның дургузунда кандидаттың соңгулда фондузунче соңгулда комиссиязы эгидер. Соңгулда комиссиязының тускай агар санынче кандидат бо Хоойлунуң 33 үүлүнүң 24 пунктузу-биле доктааттынып тургустунган хемчээлинден эвээш кылдыр, чок болза кандидаттарны бүрүткээринге документилер киирер хуусаазы төне бергенде соңгулда долаазын киирген болза, айыттынган акша-хөреңги оларны тускай агар санче шилчиткен хүнүнден 20 хонуктан орайтатпайн, кандидаттың соңгулда комиссиязынче соңгулда комиссиязы-биле эгиттинер.

18.Бир эвес кандидаттың бүрүткели соңгукчуларның киргени хол үжүктеринге үндезилеттинип боттанган таварылгада, комиссияның тускай агар санынче ол кандидаттан бүрүткеткен кандидаттан кирген соңгулда долаазы, кандидатты бүрүткээн хүнден бээр 10 хонук хуусаадан орайтатпайн, кандидаттың соңгулда фондузунче эгиттинер.

19. Бир эвес бүрүткеттирген кандидат бадылаашкыннарның түңнелдери-биле чаңгыс мандаттыг соңгулда округунуң талазы-биле бадылаашкыннарга киришкен соңгукчуларның ниити санындан соңгукчуларның бадылаашкыннарының 5 хуудан эвээш эвезин алганда, азы соңгуттурганда, кандидаттың киирген соңгулда долаазы соңгулдаларның түңнелдерин албан езузу-биле парлаан хүнден эгелеп 5 хонуктан орайтатпайн, бүрүткеттирген кандидаттың соңгулда фондузунче соңгулда комиссиязы-биле эгиттинер.

20. Бир эвес бо Хоойлунуң 33 үүлүнүң 23-кү пунктузунга дүүштүр соңгулда долаазын эгитпес апарган болза, ол акша-хөреңгилер бадылаашкыннар болган хүнден эгелеп 60 хонуктан орайтатпайн, чогуур соңгулда комиссиязы-биле тус чер бюджединиң орулгаларынче шилчиттинер.

21. Чогуур комиссиязы-биле соңгулда долаазы тускай агар саннарынче эгиттинген кандидат, бүрүткеттирген кандидат ол акша-хөреңгилерниң соңгулда комиссиязындан кирген хүнүнден эгелеп 10 ажыл хүнүнүң дургузунда (аай-дедир чорутканының чарыгдалдарын тырткаңы-биле) ол акша-хөреңгилерни чүгле соңгулда долаазындан киирерибиле шилчиткен хамаатыларга юридиктиг эргелиг кижилерге эгидер. Соңгулда комиссиязы-биле эгиттинген соңгулда фондузунуң артыкшылдыг кезээ, бир эвес ындыг акша-хөреңги бар болза, кандидаттың, бүрүткеттирген кандидаттың соңгулда фондузунуң чарыгдаттынмаан кезиинче кииртинер.

22. Соңгулда долаазы кылдыр кииртинген акша-хөреңгилерниң тус чер бюджединиң орулгаларынче азы соңгулда фондуларынче оларны эгидип шилчидери Россия Федерациязының Ажаалга банкызының салбырлары-биле азы чээли организациялары-биле чогуур соңгулда комиссиязының шиитпири езугаар боттаныр. Соңгулда комиссиязы соңгулда долаазынга кииртинген акша-хөреңгилерни бо үүл-биле доктааттынып тургустунган чурумдан аңгыда, өске чурумбиле уштап-баштаар эргези чок.

53 үүл. Контроль-ревизия ажыл-албаны

Соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының тус черниң төлээлекчилер органының депутаттарының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге үндүргени акша-хөреңгилерниң тускай сорулгалыг чарыгдаттынып турарын база оларның кииртинип турар дөстерин, соңгулда фондуларының акша-хөреңгини шын ажыглап турарын болгаш ооң учедун шын кылып турарын, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарның саң-хөө отчеттарын хынаары-биле, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга кандидаттарның бо Хоойлунуң 28 үүлүнүң 3 пунктузунга дүүштүр кииргени өнчү-хөреңгизиниң, орулгаларының дугайында болгаш оларның дөстериниң дугайында, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутадынга бүрүткеттирген кандидаттарның соңгулда фондуларынче муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының үндүрүп бергени бюджет акша-хөреңгилерин эгидип турарының талазы-биле хыналданы чорудары-биле соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының чанынга Федералдыг хоойлу-биле доктаттынып тургустунган чурум-биле контроль-ревизия ажыл-албаны тургустунуп болур.

VIII эге. БАДЫЛААШКЫННЫ ОРГАНИЗАСТАП БОЛГАШ БОТТАНДЫРЫП, СОҢГУКЧУЛАРНЫҢ БАДЫЛААШКЫННАРЫН САНАП, СОҢГУЛДАЛАРНЫҢ ТҮҢНЕЛДЕРИН ТОДАРАДЫП БАЗА ПАРЛАДЫП ТУРГАШ, ХАМААТЫЛАРНЫҢ ЭРГЕЛЕРИН МАГАДЫЛААРЫ

54 үүл. Бадылаашкын чорудар оран-бажың

1. Бадылаашкын болур оран-бажыңны хамаарышкан муниципалдыг тургузугнуң даргазы (бир эвес муниципалдыг тургузугнуң уставында ындыг албан-дужаал көрдүнмээн болза, төлээлекчи органның тус чер бот-башкарылгазының төлээлеткени албан-дужаалдыг кижизи) участок комиссиязының эргезинге халаска үндүрүп бээр.

2. Бадылаашкын болур оран-бажыңга кабиналарны азы чажыт бадылаашкын чорударынга таарыштырган чырыдар системалыг, карандаштардан өске бижиир үүлдер-биле хандыртынган тускай черлерни дерип тургускан зал турар ужурлуг.

3. Бадылаашкын болур оран-бажыңга азы ооң мырыңай чанынга участок комиссиязы информация стендизин дерип кылыр, аңаа бюллетеньде киир бижиттинген тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга шупту кандидаттарның дугайында дараазында медээлерни азар:

а) кандидаттарның намдарының көргүзүглерин, муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) тодаратканы хемчээлге, ынчалза-даа бюллетеньде кииргенинден эвээш эвес хемчээл-биле;

б) бир эвес кандидат соңгулда каттыжыышкынындан, соңгулда блогундан депшиттирген болза, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынын, соңгулда блогун айытпышаан, «Соңгулда каттыжыышкынындан, соңгулда блогундан депшиттирген» дээн бижикти;

в) бир эвес кандидат кандидатуразын боду идип үндүрген болза, «Хамаарышпас кандидат» дээн сөстерни;

г) кандидаттарны бүрүткээниниң үндезиннериниң (соңгукчуларның хол үжүктериниң, соңгулда долаазының, өскедаа үндезиннерниң) дугайында медээлерни, а бо хоойлунуң 33 үүлүнүң 26 пунктузу көрген таварылгада, ындыг медээлерни айтыры негеттинмес;

д) кандидаттарның тывыжының болгаш өнчүзүнүң дугайында медээлерни, муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) тодаратканы хемчээлге;

е) бо хоойлунуң 28 үүлүнүң 2 болгаш 3 пунктуларында көрдүнген медээлерни кандидаттар шын эвес бергенииң фактыларының дугайында медээлерни (бир эвес ындыг медээ бар болза).

4. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеткен кандидаттың күш чок болдунмаан болгаш хуусаазы эртпээн шиитkели бар таварылгада, информация стендизинге кандидаттың шиитгирип чораанының дугайында медээлерни азар.

5. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеткен кандидаттың кадагааты күрүнеиң хамааты эргези бар таварылгада, ол медээлерни информация стендизинге хамаарышкан кадагааты күрүнеиң адын айытпышаан азар.

6. Информация стендизинге астынар материалдар соңгулда мурнунуң суртаалы хевирлиг болбас ужурлуг.

7. Информация стендизинге ук соңгулда округунга бүрүткеткен тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга кандидаттарның, айыткан кандидаттарны депшидип үндүрген соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының аттары турбас ужурлуг, долдуруп каан соңгулда бюллетеньнериниң үлегер-майыын азар.

8. Бадылаашкын оран-бажыңынга бадылаашкыннның түңнелдериниң дугайында протоколдуң улгаттырган үлегер-майыын аскан турар, аңаа бадылаашкыннның түңнелдерин, оларның билдинип кээп турарының хире-чергези-биле киир бижип турар ужурлуг. Бадылаашкыннның түңнелдериниң дугайында протоколдуң улгаттырган үлегер-майыы бадылаашкын эгелевээнде участок комиссиязының кежигүннеринге, хайгааракчыларга көскү черге, ында бар медээлер иле көстүп турар ыракка астынган турар.

9. Бадылаашкын оран-бажыңынга бадылаашкын хааржактарын тургускулаар. Турум турар хааржактар орнунга бадылаашкын санаарының техниктиг хережелдерин, ооң санында бюллетеньнер сайгарар программа-техниктиг комплекстерни ажыглап болур.

10.Бадылаашкын оран-бажыңынга бюллетеньнерни берип турар черлерни, бадылаашкын кабиналарын болгаш бадылаашкын хааржактарын, бадылаашкын санаарынга ажыглаттынар техниктиг хережелдерни участок комиссиязының кежигүннеринге, хайгааракчыларга хары угда шуптузу көстүп турар кылдыр дерээн турар ужурлуг.

55 үүл. Соңгулда бюллетени

1.Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарын соңгууру-биле бадылаашкын бюллетенин соңгукчу алыр.

2. Бюллетеньнер чүгле муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) айтыышкыны-биле белеткеттинер болгаш шыңгыы отчеттуг документилер бооп турар. Бюллетеньнерни дугаарлап болбас. Белеткээн бюллетеньнерниң саны бүрүткеткен соңгукчуларның санының 3 хуузундан ашпас болур ужурлуг.

3. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарын бадылаарының (соңгукчуларының саны беш муң кижиден ашпас соңгулда округтарынга тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарын соңгуурундан аңгыда) бюллетеньнерин белеткээрде:

өңнүг саазынны азы тускай будукту, азы саазынынга типография аргазы-биле өңнүг дөжекти киирген саазынны ажыглаар;

бюллетень майыынга типограф аргазы-биле хензиг үжүктерлиг бижикти азы камгалал четкизин киирер.

4. Бадылаашкын бюллетенииниң үлегер-майыын болгаш сөзүглелин, санын, ол ышкаш бюллетеньнерни белеткээриниң контролюн боттандырарының чурумун муниципалитеттиң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) бадылаашкын хүнүнге чедир 25 хонуктан орай эвесте бадылаар. Бюллетеньниң сөзүглели ооң үүлге чаңгыс талазынга турар ужурлуг. Катап бадылаашкын чорудар таварылгада бюллетенниң сөзүглелин, бюллетеньнерниң санын муниципалитеттиң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) катап бадылаашкын чорударының дугайында шиитпир хүлээп-алыры-биле катай бадылаар.

5. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеткен кандидаттарның фамилиялары бадылаашкын бюллетенинге алфавит аайы-биле кииртинер, ынчан тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеткен кандидат бүрүзүнүң дугайында дараазында медээлерни бюллетеньге киирген турар:

а) фамилиязы, ады, адазының ады;

б) төрүттүнген чылы;

в) чурттап турар чери (Россия Федерациязының субъектизиниң, кожуунуң, хоорайның, өске чурттакчылыг черниң ады);

г) кол ажылдап азы албан хаап турар чери болгаш албан-дужаалы (кол ажылдап азы албан хаап турар чери чок таварылгада — ажыл-чорудулгазының хевири);

д) бир эвес кандидат соңгулда каттыжыышкынындан, соңгулда блогундан депшиттирген болза, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынын, соңгулда блогун айытпышаан, «Соңгулда каттыжыышкынындан, соңгулда блогундан депшиттирген» дээн бижикти;

е) бир эвес кандидат кандидатуразын боду идип үндүрген болза, «Хамаарышпас кандидат» дээн сөстерни;

ж) кандидаттарны бүрүткээниниң үндезиннериниң (соңгукчуларның хол үжүктериниң, соңгулда долаазының, өскедаа үндезиннерниң) дугайында медээлерни, а бо хоойлунуң 33 үүлүнүң 26 пунктузу көрген таварылгада, ындыг медээлерни айтыры негеттинмес.

Бир эвес тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеткен кандидат бо Хоойлунуң 28 үүлүнүң 2 пунктузун езугаар хөй-ниити каттыжыышкынынга хамаарышкан болза, бюллетеньге ол хөй-ниити каттыжыышкынының кыска адын болгаш ол хөй-ниити каттыжыышкында тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеткен кандидаттың статузун айтыр.

Бир эвес бүрүткеткен кандидат хамаарышкан соңгулда комиссиязынга бүрүткеткен кандидаттар даңзызының иштинге база депшиткен болза, ол дугайында медээ бюллетеньге кирген турар.

6. Бюллетеньче киирген, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеткен кандидаттың күш чок болдунмаан болгаш хуусаазы эртпээн шиитkели бар таварылгада, бюллетеньге кандидаттың шиитгирип чораанының дугайында медээлерни киирер. Бюллетеньче киирген, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеткен кандидаттың кадагааты күрүнеиң хамааты эргези бар таварылгада, ол фактыны бюллетеньге хамаарышкан кадагааты күрүнеиң адын айытпышаан көргүзер.

7. Бо үүлдүң 5 пунктузунда айыттынган тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеткен кандидат бүрүзүнүң дугайында медээлерниң оң талазынга ишти хос дөрбелчин шыйыг турар. Бүрүткеттирген тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга кандидаттарның даңзызының соонга "Шупту кандидаттарга удур" деп бижээн одуругнуң оң талазынга ишти хос дөрбелчин шыйыг турар.

8. Бюллетеньнерни орус дылга парлаар, Муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) шиитпири-биле бюллетеньнерни орус болгаш тыва дылдарга парлаар.

9. Полиграфия организациязы белеткээн бюллетеньнерниң багайларын ооң ажылдакчылары хоойлу езугаар оларны парлаарын чагаан муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының)

шиитпирлээр эргелиг кежигүннери көрүп турда брактаар, ооң соонда акт-биле ол комиссияга дамчыдып бээр. Боодалдар кылдыр ораап шараан, чагыгга дүгжүп турар санныг соңгулда бюллетеньнерин дамчыдып бергенииң соон дарый, полиграфия организациязының ажылдакчылары брактаан болгаш артык соңгулда бюллетеньнерин (олар илерээнде) акт езугаар узуткаар. Бюллетеньнерни брактаан черииң болгаш үезииң, муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязынга (девискээр соңгулда комиссиязынга) дамчыдып бергенииң, бюллетеньнерни узуткаанының дугайында соңгулданы организастап турар соңгулда комиссиязы ук комиссияның кежигүннеринге, хамаарышкан тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеткен кандидаттарга, кандидаттарны депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарынга, соңгулда блоктарынга дыңнадыр ужурлуг. Айыттынган кылдыныгларны чорудуп турда полиграфия организациязы хамаарышкан тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга кандидат бүрүзүнүң, соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң бирден эвээш эвес төлээлекчизи бар турарының аргазын хандырар ужурлуг, айыттынган кижи бүрүзү бо пунктуда айыткан актыга ат салыр эргелиг.

10. Полиграфия организациязындан соңгулда бюллетеньнерин алган муниципалитеттиң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы), оларны участок соңгулда комиссияларынга акт езугаар дамчыдып бээр.

11. Бюллетеньнерни шын дамчыдып бээри дээш харыысалга соңгулда бюллетеньнерин дамчыдарын болгаш хүлээп аарын боттандырып турар соңгулда комиссияларының даргаларынга хамааржыр.

12. Соңгулда бюллетеньнерин участок комиссияларынга дамчыдарын бадылаашкын хүнүнге чедир 3 хонуктан орайтатпайн боттандырар.

13. Участок комиссияларынга акт езугаар дамчыдып берип турар бадылаашкын бюллетеньнериниң санын муниципалитеттиг тургузугнуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) шиитпири-биле тодарадыр. Бо таварылгада участок комиссияларынга дамчыдып берип турар бадылаашкын бюллетеньнериниң саны бюллетеньнерни дамчыдып берип турар хүнде соңгулда участогунда соңгукчулар даңзызында киир бижиттинген соңгукчуларның санының 0,5 хуузундан ашпас болгаш 90 хуузундан эвээш эвес турар ужурлуг. Бир эвес соңгукчулар даңзызында киир бижиттинген соңгукчуларның саны 200-тен эвээш болза, участок комиссиязынче 2 бюллетеньни немештир чоргузар.

14. Участок комиссиязының алганы бюллетеньнерниң арын талазынга, оң талакы үстүү булуңунга участок комиссиязының ийи кежигүнү хол үжүүн салыр, оларны участок комиссиязының таңмазы шынзыдар.

15. Бадылаашкын бюллетеньнерин парлап белеткээниниң соонда тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеткен кандидат казыттынган азы ону бүрүткээнин күш чок болдурган таварылгада, участок комиссиялары, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеткен кандидатты бүрүткээн муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) айтыышкыны-биле, бадылаашкын бюллетеньнеринден ук кандидаттың дугайында медээлерни шыйып кааптар.

16. Аргажок таварылгада ырак болгаш чедери берге черлерде тургускан соңгулда участоктарынга соңгулда документилерин, бюллетеньнерни киириштир, участок комиссиязы белеткеп болур. Бюллетеньнерниң чогуур тиражын болгаш белеткээр хуусааларын айтпышаан соңгулда документилерин белеткээриниң дугайында шиитпирни участок комиссиязы муниципалитеттиг тургузугнуң соңгулда комиссиязы-биле (девискээр соңгулда комиссиязы-биле) чөпшээрежилге езугаар үндүрер.

17. Бадылаашкын хүнүнде бадылаашкынның үези доозулган соонда соңгулда комиссияларында ажыглаттынмайн арткан бюллетеньнер санаттынар болгаш үрей демдеглеттинер. Участок комиссияларынга ол кылдыныгны бо Хоойлунуң 60 чүүлүнүң 3 пунктузун езугаар боттандырар. Муниципалитеттиң соңгулда комиссиязынга (девискээр соңгулда комиссиязынга) ажыглаттынмаан бюллетеньнерни үрей демдеглеп тургаш, үрей демдеглээн бюллетеньнерниң санын айыткан акт тургузар. Бюллетеньнерни үрей демдеглеп турда, бо хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыткан кижилер көрүп турар эргелиг. Ол бюллетеньнерни соңгулда комиссиязының өске документациязы-биле кады соңгулда комиссиязының секретары шыгжаар.

56 чүүл. Бадылаарының чуруму

1.Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларынга бадылаашкынны календарьлыг дыштанылга хүнүнде 8.00 шактан 22.00 шакка чедир чорудар.

Соңгукчуларның түр туруп турары черлерге тургускан соңгулда участоктарынга (эмнелгелерге, санаторийлерге, дыштанылга бажыңнарынга болгаш өскедаа түр турумчулга черлеринге), ырак болгаш чедери берге черлерге, шериг кезектеринге соңгукчулар даңзызынга кирген шупту соңгукчулар бадылап каапкан болза, участок комиссиязы бадылаашкын доозулганын бо пунктунуң бирги абзазында айыткан хуусаадан эрте чарлап болур.

2.Муниципалитеттиг тургузугнуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) болгаш участок комиссиялары бадылаашкын хүнүнге чедир 20 хонуктан орайтатпайн бадылаашкынның болур үезиниң база черииң дугайында соңгукчуларга массалыг информация чепсектерин дамчыштыр азы өске-даа арга-биле дыңнадып чарлаар хүлээлгелиг.

3. Соңгулдалар хүнүнде бадылаашкынны эгелээр мурнунда участок комиссиязының даргазы соңгулда комиссиязының кежигүннеринге, бар турган соңгукчуларга, бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыттынган кижилерге бадылаашкынның турум турар болгаш дажыглаар хааржактарын (бадылаашкын санаарының техниктиг херекселдериниң чогуур кезектерин – оларны ажыглааңда) көргүзер, ооң соонда оларны участок комиссиязының таңмазы-биле дуглап (диизелеп) каар. Участок комиссиязының даргазы 8 шакта бадылаашкын болур черниң ажыттынганын чарлаар.

4. Соңгукчу бүрүзү боду бадылаар, өске соңгукчулар дээш бадылап болбас.

5. Бюллетеньни соңгукчуларның даңзызында кирген соңгукчуларга паспортун азы хамаатының паспортун солуп турар документини көргүскенде бээр.

6. Соңгукчу бюллетень алырда, соңгукчуларның даңзызынга бодунуң паспортунуң азы хамаатының паспортун, солуп турар документиниң сериязын болгаш дугаарын киир бижиир база соңгулда бюллетенин алганын шынзыдып, хол үжүүн салыр. Соңгукчунуң чөпшээрешкени-биле азы дилээ-биле ооң көргүскен паспортун азы хамаатының паспортун солуп турар документиниң сериязын болгаш дугаарын соңгукчуларның даңзызынга участок комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү бижип болур. Соңгукчу бижээн чүүлдүң шынын хынап көргеш, соңгукчуяар даңзызының чогуур одуруунга бюллетеньни алганының дугайында хол үжүүн салыр. Бадылаашкынны хары угда элээн каш соңгулда бюллетеньнери-биле чорудуп турар таварылгада соңгукчу бюллетень бүрүзү дээш ат салыр. Соңгукчуга бюллетень (бюллетеньнер) берген участок комиссиязының кежигүнү база-ла ынчаар соңгукчуларның даңзызының чогуур одуруунга ат салыр.

7. Бадылаашкынны соңгукчу кижи бадылаашкын бюллетенинде ону дээш шилилге кылганы кандидатка хамаарышкан дөрбелчинге, азы "Бүгү кандидаттарга удур" дээн одуругга хамаарышкан дөрбелчинге кандыг-бир демдекти салырының аргазы-биле бот-соңгулда блогунуң бүзүреттирген кижизи болбайн, хайгааракчы болбайн турар өске соңгукчунуң дузазын ажыглаар эргелиг. Ындыг таварылгада соңгукчу бюллетень долдурарынга дуза хереглээриниң дугайында комиссияга аас-биле дыңнадыр. Ынчан соңгукчуларның даңзызының чогуур одуруунга (одуругларынга) соңгукчуга дуза чедирип турар кижиниң фамилиязын, адын, адазының адын, паспортунуң азы паспортту солуп турар документиниң сериязын болгаш дугаарын айтыр.

11. Долдурган бюллетеньнерни соңгукчулар таңмалап дуглаан (диизелээн) бадылаашкын кылыр хааржакче азы, ажыглаттынган таварылгада, бадылаашкын санаарының техниктиг херекселинче суп киирер.

12. Соңгулда дугайында хоойлуну үреп турган болза, участок комиссиязының кежигүнү ооң ажылындан дораан чайлаттырар, а хайгааракчы болгаш өске кижилер бадылаашкын болган оран-бажыңындан ыраттырар. Ол дугайында чылдагаанын айыткан шиитпирни участок комиссиязы бижимел хевирлиг хүлээп алыр. Федералдыг хоойлу езугаар эргехоойлу камгалалының органнары айыттынган шиитпириниң күүселдезин хандырар болгаш чайлаттырган комиссия кежигүнүн, база ол ышкаш ыраттырган хайгааракчыны болгаш өске кижилерни федералдыг хоойлуда көрдүнген харыысалгага онаарының хемчээн алыр.

13. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарынга бүрүткеткен кандидаттарының, соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының, соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының бүзүреттирген кижилериниң болгаш долу эргелиг төлээлекчилериниң, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарынга бүрүткеткен кандидаттарның бүзүреттирген кижилериниң база ол ышкаш айыткан кижилер болгаш организациялар тургузукчулары, өнчү ээлекчилери болгаш (азы) башкарылгазының органнарының ийикпе контролюнуң органнарының кежигүннери бооп турар организацияларның, айыткан кижилерниң болгаш организацияларның дилээ-биле азы даалгазы-биле хөделип турар өске-даа кижилерниң болгаш организацияларның, соңгукчуларны бадылаашкынга киириштирери-биле эккээринче угландырган хөделиишкиннер кылыры хоруглуг.

57 чүүл. Хуусаа бетинде бадылаарының чуруму

1. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдалары бооп турда, бадылаашкын хүнүнде чурттап турар черинге турбас болгаш соңгукчулар даңзызында киргени соңгулда участогунда бадылаашкын бооп турар черге чөптүг чылдагаан-биле (шөлээ, сургакчылаашкын, күш-ажылының, өөредилгезиниң режими, күрүнеиң болгаш хөй-ниитиниң хүлээлгелериниң күүселдези, кадыының байдалы) кээп шыдавас соңгукчу кижиге муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) (бадылаашкын болур хүнге 15 - 4 хонук чедир) азы участок соңгулда комиссиязы (бадылаашкын болур хүнге 3 хонук чедир) хуусаа бетинде соңгулда комиссияларының турар черлеринге соңгулда бюллетенин долдургаш, бадылаар арганы бээр. Хуусаа бетинде бадылап турар соңгукчу хуусаа бетинде бадылаар апарган чылдагаанын билдириишкинге айыткаш, хамаарышкан соңгулда комиссиязынга киирер. Ол билдириишкин хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның даңзызынга коштунар. Ынчан комиссия бадылаашкынның чажыт байдалын хандырар, соңгукчунуң күзелсоруунуң илередиишкинин хажыдарын болдурбас, бюллетеньниң кадагалалын болгаш соңгукчунуң бадылаашкынының санга алдынганын бадылаашкын түңнелдерин үндүрүп турда, хандырар хүлээлгелиг.

2. Бир эвес соңгукчу муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) турар черинге бадылап турар болза, аңаа бээр бадылаашкын бюллетеньниң арын талазының оң талазында үстүкү булуңунга девискээр соңгулда комиссиязының ийи кежигүнү хол үжүүн салыр, оларны соңгулда комиссиязының таңмазы-биле шынзыдар. Муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның даңзызын тургузар. Участок комиссиязы хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязындан (девискээр соңгулда комиссиязындан) келген даңзызын кылырын хамаарышкан участок аайы-биле уламчылаар.

3. Хуусаа бетинде бадылаан соңгукчу долдурган бюллетенин чагаа хавынга суккаш, хырбалап каар. Чагаа хавының хырбалаан черинге бадылаашкынны организастап турар хамаарышкан соңгулда комиссиязының азы участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг ийи кежигүнүнүң база ол ышкаш комиссияның чөвүлежир эргелиг кежигүннериниң, хайгааракчыларның (оларның күзелибиле) хол үжүүн салыр. Оларны чогуур соңгулда комиссиязының таңмазы-биле, а ол ышкаш хуусаа бетинде бадылаан соңгукчунуң хол үжүү-биле шынзыдар.

4. Бюллетеньнерни суккаш таңмалаан чагаа хавы хамаарышкан соңгулда комиссиязының секретарынга шыгжаттынар: соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының турар черинге — бүгү бюллетеньнерни участок комиссиязынга дамчыдып бээр үеге чедир, а участок комиссиязының турар черинге — бадылаашкын хүнүнге чедир.

5. Бадылаашкын хүнүнде участок комиссиязының даргазы участок комиссиязының кежигүннери, хайгааракчылар, бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыткан өске кижилер бар турда, бадылаашкын санаарының техниктиг херекселдерин ажыглаанда оларны бадылаашкын режиминче кииргенииң болгаш бадылаашкын эрттирер черни албан езузу-биле ажытканының соонда, бадылаашкын эгелээр мурнунда хуусаа бетинде бадылаан, ооң санында соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының оран-бажыңынга бадылаан соңгукчуларның санын дыңнадыр, бюллетеньнерлиг таңмалап, хырбалаан чагаа хаптарын болгаш хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның даңзызын таныжары-биле көргүзер. Ооң соонда участок комиссиязының даргазы ол чагаа хаптарын чаңгыстап ажыдар.

6. Бир эвес хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның саны соңгулда участогунда соңгукчулар даңзызында киирген соңгукчуларның (ынчалза-даа ондан эвээш эвес соңгукчуларның) санының бир хуузундан ажып турар болза, хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның чагаа хаптарындан ужулган бюллетеньнерниң артыы талазынга бюллетеньнерни чагаа хаптарындан ужулган соон дарый участок комиссиязының таңмазын салыр.

7. Бо чүүлдүң 5 болгаш 6 пунктуларында айыткан чүүлдер кылдынган соонда участок комиссиязының даргазы соңгукчунуң үзел-туразының чажыдын сагывышаан, бюллетеньнерни бадылаашкынның турум хааржактарынче азы ажыглаан таварылгада бадылаашкын санаарының техниктиг херекселинче сугар. Бир эвес чагаа хавында бо чүүлдүң 3 пунктузунда көрдүнген реквизиттер чок бооп турар, азы чагаа хавындан хамаарышкан округтуң доктаатканы хевирниң бирден хөй бюллетени ужулдунган болза, ол чагаа хавындан ужулдунган бюллетеньнерниң шуптузу күш чок деп санаттынар, ол дугайында акт тургузар. Ол бюллетеньнер бүрүзүнүң арын талазынга, бадылаттырып турар кандидаттарның көргүзүглериниң оң талазында дөрбелчин шыйыгларның «Бүгү кандидаттарга удур» дээнинге, бюллетеньни күш чок болдурганының чылдагаанының дугайында бижиир. Ону участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг ийи кежигүнү ат салып бадыткаар болгаш участок комиссиязының таңмазыбиле шынзыдар.

8. Соңгукчулар даңзызынга хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның фамилияларының дужунга «Хуусаа бетинде бадылаан» деп демдеглел кылыр.

9. Хамаарышкан соңгулда комиссиязы соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязының турар черинге бадылаашкынны, ынчалза-даа бадылаашкын хүнүнге чедир 20 хонуктан орай эвесте, эрттирерин шиитпирлээр эргелиг. Бо таварылгада хуусаа бетинде бадылаашкынны бо Хоойлунуң 56 чүүлү-биле доктааткан дүрүмнер езугаар эрттирер, база ооң доостуру билек, соңгукчуларның бадылаашкынын санаар болгаш бо Хоойлунуң 61 база 62 чүүлдериниң негелделеринге дүүштүр бадылаашкынның түңнелдерин үндүрер.

10. Бир эвес хамаарышкан соңгулда участогунда соңгукчуларның даңзызынга киирген соңгукчуларның чамдык бөлүктери бадылаашкын бооп турар оран-бажың-биле транспорт аргыжылгазы чок азы берге болуп турар (ырак азы чедери берге болгаш ындыг хевирлиг) черлерде туруп турар болза, ооң-биле холбаштыр бо чүүлдүң 9 пунктузунга дүүштүр соңгулда участогунга ниитизи-биле хуусаа бетинде бадылаашкын эрттирери болдунмас болза, хамаарышкан соңгулда комиссиязы

муниципалитеттиг тургузугнуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) чөпшээрежилгези-биле соңгукчуларның ол бөлүктериниң бадылаашкынын хуусаа бетинде, ынчалза-даа бадылаашкын хүнүнге чедир 15 хонуктан эрте эвесте, бо чүүлдүң 11–20 пунктулары доктаатканы чурум езугаар элээн каш хүннерниң дургузунда эрттирерин чөпшээрээр эргелиг.

11. Бо чүүлдүң 10 пунктузунда айыткан хуусаа бетинде бадылаашкынны эрттирерде, санын муниципалитеттиг тургузугнуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) тодараткан бадылаашкынның дажыглаар хааржактарын ажыглаар. Хуусаа бетиниң бадылаашкынын эрттиреринiң мурнунда бадылаашкынның куруг дажыглаар хааржактарын участок соңгулда комиссиязының кежигүннериниң хөй кезиинге, а ол ышкаш бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыткан кижилерге көргүскеш, ол дугайында актыны тургузар. Ооң соонда бадылаашкынның дажыглаар куруг хааржактарын таңмалап (диизелеп) каар.

12. Хуусаа бетинде соңгуп турар соңгукчуга берип турар бюллетень бүрүзүнүң арын талазынга, оң талакы үстүкү азыынга участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг ийи кежигүнү адын салыр, оларны участок комиссиязының таңмазы-биле шынзыдар.

13. Бадылаашкын болур оран-бажыңдан дашкаар хуусаа бетиниң бадылаашкынын участок комиссиязынга баш удур таңмалап (диизелеп) каан дажыглаар бадылаашкын хааржактарын, доктааткан хевирниң эргежок санныг бадылаашкын бюллетеньнерин, хуусаа бетинде бадылаашкын эрттирер дээш оларның чеде бээри соңгукчулар дугайында медээлерлиг соңгукчулар даңзызындан ушта бижилгени, азы соңгукчуларның даңзызын база ол ышкаш соңгукчулар бадылаашкын бюллетеньнерин долдурарынга херек бижимел херекселдерин (карандаштардан өскеде) боттарынга ап чоруур участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг ийиден эвээш эвес кежигүннери эрттирер.

14. Хуусаа бетинде бадылап турар соңгукчу аңаа берип турар бадылаашкын бюллетенин алганының дугайында соңгукчулар даңзызындан ушта бижилгеге азы соңгукчулар даңзызынга адын салыр. Ол соңгукчулар даңзызындан ушта бижилгеге азы соңгукчулар даңзызынга хуусаа бетиниң бадылаашкынын чорудуп турар соңгулда комиссиязының кежигүннери, соңгукчу хуусаа бетинде бадылаанының, бадылаашкынның хүнүнүң болгаш шагының дугайында демдеглелди кылыр. Бир эвес соңгукчу соңгукчулар даңзызындан ушта бижилгеге адын салып каан болза, айыткан демдеглелдер база ол ышкаш паспорттуң азы ону солуп турар документиниң сериязы болгаш дугаары хуусаа бетинде бадылаашкын доозулган соонда соңгукчулар даңзызынга киир бижиттинер.

15. Соңгукчу бадылаашкын бюллетенин долдургаш, бо Хоойлунуң 56 чүүлүнде көрдүнген чурум езугаар бадылаашкынның дажыглаар хааржаанче сугар.

16. Хуусаа бетинде бадылаашкынны эрттирген дугайында, бадылаашкынның болган хүнүн база үе-шагын, хуусаа бетинде бадылаашкынга киржири-биле соңгулда бюллетеньнерин алган соңгукчуларның санын, бадылаашкын үезинде бар турган соңгулда комиссиязының кежигүннериниң болгаш өске-даа улустуң фамилияларын айтып каан актыны тургузар. Айыткан ол акт бадылаашкынның дажыглаар хааржаа-биле кады шыгжаттынар.

17. Хуусаа бетинде бадылаашкын доостуру билек, бадылаашкынны дажыглаар хааржактарының соңгулда бюллетеньнери сугар тиин участок соңгулда комиссиязының даргазы дуглааш, таңмалап каар. Бадылаашкынны дажыглаар хааржактарының кадагалалын участок соңгулда комиссиязының секретары хандырар. Бадылаашкынны дажыглаар хааржактарын соңгулда участогунга соңгукчуларның бадылаашкыннарын санап эгелээринге чедир ажыдып болбас. Хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның сукканы бадылаашкын бюллетеньнерлиг бадылаашкынны дажыглаар хааржактарын бадылаашкын хүнүнде бадылаашкын эрттиреринге ажыглаары хоруглуг.

18. Хуусаа бетиниң бадылаашкынын эрттирип турда, бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыткан кижилер киржир эргелиг. Участок комиссиязы хуусаа бетиниң бадылаашкынын бадылаашкынны дажыглаар хааржактарын ажыглап тургаш эртиргенде, соңгулда комиссиязының чөвүлежир эргелиг кежигүннериниң санындан ийиден эвээш эвес кижиге, бүрүткеткен аңгы-аңгы канди-даттарның томуйлааны хайгааракчыларга, оларның хуусаа бетиниң бадылаашкыны болур черге чедип аарының талазы-биле, участок комиссиязының хуусаа бетиниң бадылаашкынын эрттирери-биле аътталып турар шиитпирлээр эргелиг кежигүннери-биле дең арга-байдалдарны хандырар ужурлуг.

19. Хуусаа бетинде бадылаашкынны чүгле хамаарышкан участок комиссиязының шиитпири-биле доктаадып айыткан, ол дугайын соңгукчуларга болгаш бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыткан кижилерге массалыг информация чепсектерин таварыштыр болгаш (азы) өске-даа арга-биле дыңнадып чедирген үеде эрттирер ужурлуг.

20. Хуусаа бетинде бадылаашкынны эрттирип тура, соңгулда комиссиязы бадылаашкынның чажыдын хандырар, соңгукчуларның үзел-бодалының илерединн хажыдар арганы болдурбас, бадылаашкын бюллетеньнериниң кадагалалын, соңгукчуларның бадылаашкыннарының учедун база бадылаашкынның болгаш соңгулдаларның соңгулда округунуң талазы-биле түңнелдерин, муниципалдыг соңгулдаларның ниити түңнелдерин үндүрүп тургаш, хандырар ужурлуг.

58 чүүл. Соңгукчуларның бадылаашкыннар болур бажың-бажыңындан дашкаар бадылаарының чуруму

1. Участок комиссиязы хамаарышкан соңгулда участогунда соңгукчуларның даңзызында кирген болгаш чөптүг чылдагааннар-биле (кадыының байдалыбиле, инвалид болганы-биле) бадылаашкын болур черге боттары чедип шыдавас соңгукчуларга бадылаашкынга киржир эргени хандырар хүлээлгелиг.

2. Бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаашкынны, бо Хоойлунуң 57 чүүлүнүң 9 тан-20 пунктуларында көрдүнген таварылгалардан аңгыда, чүгле бадылаашкын болур хүнде болгаш чүгле бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаар арганы аңаа бээриниң дугайында соңгукчу кижиниң бижимел билдириишкинин азы аас-биле дилээн (өске кижилерни таварыштыр дамчытканын) база барымдаалап чорудар. Бүгү кирген билдириишкиннерни (аас-биле дилеглерни) участок комиссиязы бадылаашкын соонда соңгукчулар даңзызы-биле кады шыгжаттынар тускай даңзыга бүрүткеп турар.

3. Аас-биле дилеглерни бо чүүлдүң 2 пунктузунда айыткан даңзыга бүрүткээрде, ол дилегниң кирген шагын, бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаар арганы аңаа бээриниң дилээн соңгукчунуң фамилиязын. адын, адазының адын, ооң чурттап турар черин айтыр база ол ышкаш дилегни хүлээп алган участок комиссиязының кежигүнү аңаа холунуң үжүүн салыр. Бир эвес дилег өске кижи-биле дамчыттынган болза, даңзыга база ынчалдыр ол кижиниң фамилиязын, адын, адазының адын айтыр. Участок комиссиязының кежигүннери соңгукчуга чеде бергенде, соңгукчунуң дилээн ооң бижимел билдириишкини-биле бадыткаар.

4. Бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаар арганы бээр дугайында бижимел билдириишкинге (аас-биле дилегге) соңгукчу кижиниң бадылаашкын оран-бажыңынга барып шыдаваэының чылдагаанын айыткан турар болгаш аңаа соңгукчунуң дугайында соңгулда даңзызында кирген ол-ла медээлер турар ужурлуг.

5. Бо чүүлдүң 4 пунктузунда айыткан билдириишкиннер (аас-биле дилеглер) участок комиссиязынче бадылаашкын үези төнеринге чедир дөрт шактан орайтавайн кирген турар ужурлуг.

6. Участок комиссиязының даргазы, участок комиссиязының кежигүннери бадылаашкын оран-бажыңыдан дашкаар черге бадылаашкыннар чорударының дугайында, ындыг бадылаашкынны чорудары-биле үнүүшкүнден 30 минута буруңгаар чарлаар хүлээлгелиг.

7. Участок комиссиязы соңгукчу кижиниң бадылаашкын оран-бажыңынга боду кээп шыдаваэының чылдагаанын чөптүг эвес деп санаар база ол барымдаабиле соңгукчуга бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаарын чөпшээревес эргелиг.

8. Участок комиссиязы, чогуур санныг (ынчалза-даа үштен хөй эвес) бадылаашкынны дажыглаар хааржактарлыг турар ужурлуг, оларның санын бодунуң шиитпири-биле тодарадыр.

9. Билдириишкиннер (аас-биле дилеглер) езугаар үнүп турар участок комиссиязының кежигүннери чоруурда соңгулда бюллетеньнерин алыр, оларны алганының дугайында хол үжүүн салыр. Бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаашкынны участок комиссиязының ийиден эвээш эвес бадылаар эргелиг кежигүннери чорудар, олар боттарынга участок комиссиязынга баш удур таңмалап дуглаан (диизелээн) бадылаашкынның дажыглаар хааржаан, доктааттынган үлегер-майыктың четчир санныг соңгулда бюллетеньнерин, бо чүүлдүң 2-ги пунктузунда айыттынган даңзыны азы оон шынзыткан ушта бижилгени ап чоруур, ында бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаар дугайында билдириишкин (аас-биле дилег) киирген соңгукчулар дугайында медээлер кирген турар ужурлуг, бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаар арганы бээр дугайында соңгукчуларның бижимел билдириишкиннерин, а ол ышкаш соңгулда бюллетенин долдурарынга соңгукчу кижиге херек эргежок чугула бижиир хереселдерни база ап чоруур ужурлуг. Бир эвес бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаашкын чорудуп турда, бо чүүлдүң 14 пунктузунда айыттынган ийиден эвээш эвес кижилер бар турар болэа, бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаашкынны участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг чаңгыс кежигүнү эрттирип болур.

10. Бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаашкынны бо Хоойлунуң 56 чүүлде көрдүнген негелделерни сагып тургаш чорудар.

11. Бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаар арганы бээр дугайында билдириишкинге соңгукчу бодунуң паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документиниң сериязын болгаш дугаарын айтыр болгаш бадылаашкын бюллетенин алганын хол үжүү-биле шынзыдар. Соңгукчунуң чөпшээрешкени-биле азы ооң дилээ-биле ооң көргүскени паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документиниң сериязын болгаш дугаарын айыттынган билдириишкинче участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг кежигүнү киир бижип болур. Участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг кежигүннери билдириишкинге соңгулда бюллетенин бергенин шынзыдып, хол үжүүн салыр. Билдириишкинге үрелген соңгулда бюллетенииң орнунга чаа бюллетеньни соңгукчунуң алганының дугайында, а соңгукчу ийиден болгаш ооң хөй бюллетеньнерни (соңгулдаларның хевирлерин болгаш соңгулдаларны, референдумнарны каттыштырганын барымдаалап) алган таварылгада – алган бюллетеньнерниң ниити санының дугайында демдеглелди база кылыр.

12. Билдириишкиннер (аас-биле дилеглер) езугаар аътганып турар участок комиссиязының кежигүннери бюллетеньнерни чүгле бо чүүлдүң 2 пунктузунга дүүштүр даңзыга билдириишкиннерин (аас-биле дилеглерин) бүрүткеткен соңгукчуларга бээр эргелиг.

13. Бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаан соңгукчунуң паспортунуң азы ону солуп турар документиниң сериязын болгаш дугаарын соңгукчулар даңзызынче соңгукчуларның билдириишкиннери-биле (аас-биле дилеглери-биле) бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаашкын чорудуп турган участок комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери киир бижиир. Ооң-биле кады соңгукчулар даңзызының чогуур одуруунга (одуругларынга) "Бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаан" деп тускай демдеглелди кылыр база комиссияның ол кежигүннери адын салыр.

14. Бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаашкын чорудуп турда, соңгулда комиссиязының чөвүлежир эргелиг кежигүннери, хайгааракчылар туруп болур. Участок комиссиязы комиссияның чөвүлежир эргелиг кежигүннериниң аразындан ийиден эвээш эвес кижиге, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарынга аңгы-аңгы кандидаттарның, соңгулда каттыжыышкынарының, соңгулда блоктарының, хөйниити каттыжыышкыннарының томуйлааны хайгааракчыларга, бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаашкын чорудуп турар участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери-биле бир дөмей бадылаашкын болур черге өй-шаанда чедип алыр арганы хандырар ужурлуг.

15. Бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаашкынны организастаары соңгукчуларның соңгулда эргелерин, а ол ышкаш соңгукчу кижиниң күзел-туразының илерединн хажыдарын болдурбас ужурлуг.

16. Бир эвес бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаар арганы бээр дугайында билдириишкин (аас-биле дилег) киирген соңгукчу бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаашкын чорудары-биле комиссия кежигүннерин олче чорудупкан соонда, соңгулда комиссиязының оран-бажыңынга чедип келген болза, ук соңгукчунуң билдириишкинин (аас-биле дилээн) езугаар бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаашкын организастаары-биле чорупкан участок комиссиязының кежигүннери ээп келбээн шаанда, айыттынган соңгукчу бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаваан деп чүве тодаратгыже участок комиссиязының хамаарылгалыг кежигүнү ол соңгукчуга комиссияның турар черинге соңгулда бюллетенин бээр эрге чок.

17. Соңгукчуларның билдириишкиннериниң санын, а ол ышкаш тывыскан, ажыглаттынган болгаш дедир эгиткен бадылаашкын бюллетеньнериниң санын аңгы актыга демдеглээр, ол актыга бадылаашкын болур черден өске черге бадылаашкынны чорудуп турда, аңаа турган участок комиссиязының чөвүлежир эргелиг кежигүннериниң болгаш хайгааракчыларның дугайында медээлерни айтыр.

59 чүүл. Бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында участок комиссиязының протоколу

1. Участок комиссиязы ук соңгулда участогунга бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколду тургузар.

2. Бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протокол чаңгыс ама саазынга бижиттинип тургустунар ужурлуг. Онзагай таварылгаларда протоколду чаңгыс амадан хөй кылдыр тургузуп болур. Ынчан участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг бүгү кежигүннери ама бүрүзүнге ат салыр .

Бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколга кирер чүүлдер:

а) хоолганың дугаары;

б) соңгулдаларның ады: тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының, бадылаашкынның болган хүнү;

в) "Протокол" деп сөс;

г) соңгулда участогунуң дугаарын айытпышаан, комиссияның ады;

д) протоколдуң дараазында ээлчеглиг одуруглары:

1-ги одуруг: бадылаашкын дооступ турарынга чедир соңгукчулар даңзызынга кирген соңгукчуларның саны;

2-ги одуруг: участок комиссиязының алганы соңгулда бюллетеньнериниң саны;

3-кү одуруг: хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларга берген бюллетеньнериниң саны, ооң иштинде аңгы 4 одуругга– муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) турар черинге, аңгы 4а одуругга — бо Хоойлунуң 57 чүүлүнүң 10 пунктузу-биле дүүштүр ырак болгаш барып чедери берге черлерге бадылаан соңгукчуларга берген бюллетеньнерниң саны;

5-ки одуруг: бадылаашкын хүнүнде соңгукчуларга бадылаашкын оран-бажыңынга берген бюллетеньнерниң саны;

6-гы одуруг: бадылаашкын хүнүнде бадылаашкын болур оран-бажыңдан дашкаар черге бадылаан соңгукчуларга берген бюллетеньнерниң саны;

7-ги одуруг: үрей демдеглээн бюллетеньнериниң саны;

8-ки одуруг: бадылаашкынны дажыглаар хааржактарында бюллетеньнерниң саны;

9-ку одуруг: бадылаашкынны турум турар хааржактарында бюллетеньнерниң саны;

10-гу одуруг: күш чок болган бюллетеньнерниң саны, ооң иштинде аңгы 10а одуруг — бо Хоойлунуң 60 чүүлүнүң 12 пунктузун езугаар күш чок деп санаттынган, база 10б одуруг — чаңгысдаа черинге демдеглелдер чок болган бюллетеньнерниң саны;

11-гу одуруг: күштүг болган бюллетеннерниң саны;

12-ги одуруг болгаш ооң соон дарый одуруглар: шупту бадылаашкын бюллетеньнеринде кирген туруш бүрүзүнүң аайы-биле, «Шупту кандидаттарга удур» деп туруш-биле кады соңгукчуларның бадылаашкыннарының саны;

е) участок комиссиязынга бадылаашкын хүнүнде болгаш соңгукчуларның бадылаашкыннарының санаашкыны дооступ турарынга чедир кирген хомудалдарның (билдириишкиннерниң), актыларның болгаш өске-даа протоколга коштунар документилерниң санының дугайында медээлер;

ж) соңгулда комиссиязының даргазының, даргазының оралакчызының, секретарының болгаш өске-даа кежигүннериниң фамилиялары болгаш инициалдары база оларның холунуң үжүү;

з) протоколга хол үжүү салгылаа-

ныың хүнү болгаш үези;

и) соңгулда комиссиязының таңмазы.

3. Бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга бо Хоойлунуң 60 чүүлүнүң 21 пунктуда көрдүнген таварылгада алдынар медээлерни айтырынга херек тускай 12-ги болгаш 13-кү одуруглар турар ужурлуг.

4. Бо чүүлдүң 2, 3 пунктуларында айыттынган саннарны бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга сан-биле болгаш бижимел-биле айтыр. Протоколдуң одуругларының дугаарлаашкынын бо Хоойлу езугаар тургузар.

60 чүүл. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаарының болгаш бадылаашкың түңнелдериниң дугайында протоколду участок комиссиязы тургузарының чуруму

1. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаарын ажык болгаш чарлыг, бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң улгаттырган хевирин чогууру-биле долдуруп аспышаан, участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг кежигүннериниң бюллетеньнерни болгаш соңгукчуларның бадылаашкынын санаар талазы-биле кылган чүүлдериниң доозазын дес-дараалай чарлавышаан бот-тандырар.

2. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын бадылаашкын үези доозулган соон дарый дораан санап эгелээр болгаш бадылаашкынның түңнелдери тодарадыже чедир чапсар чокка чорудар, ол дугайын участок комиссиязының шупту кежигүннеринге, а ол ышкаш хайгааракчыларга дыңнаткан турар ужурлуг. Аңгы деңнелдиң соңгулдаларын каттыштырган таварылгада бир дугаарында күрүне чагыргазының федералдыг органнарынче соңгулдалар талазы-биле бадылаашкыннарның санаашкынын боттандырар, ооң соонда – Тыва Республиканың күрүне чагыргазының органнарынче, ооң соонда – тус черниң бот-башкарылга органнарынче.

3. Бадылаашкын үези доозулган соонда участок комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери, хайгааракчылар болгаш өске-даа бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыттынган кижилер туруп турда, ажыглаттынмаан бадылаашкын бюллетеньнерин санааш, солагай талакы адаккы булуңун үзе кезип тургаш үреп демдеглээр (ынчан тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарынга бүрүткеткен кандидаттарның дугайында медээлерниң болгаш «Шупту кандидаттарга удур» дээн одуругнуң оң талазында турар дөрбелчиннерни үреп болбас), ооң соонда ажыглаттынмаан бюллетеньнериниң санын чарлааш, бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң база бадылаашкын оран-бажыңында аскан ооң улгаттырган хевириниң 7-ги одуруунга киир бижиир. Бадылаашкын санаарының техниктиг херекселдерин ажыглаанда алдынган көргүзүглерни оларны чарлаан соонда, протоколдуң улгаттырган хевириниң 7-ги одуруунга киир бижиир.

4. Участок комиссиязының даргазы, даргазының оралакчызы азы секретары участок комиссиязының алганы бюллетеньнерниң санын (муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязының оран-бажыңынга хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның чагаа хаптарындан ужулгулаан бюллетеньнерниң дугайында көргүзүглер ол санче кирбес) ылавылаар, чарлаар болгаш бадылаашкыннар түңнелиниң дугайында протоколдуң 2-ги одуруунга база ооң улгаттырган хевиринге киир бижиир. Бадылаашкын санаарының техниктиг херекселдерин ажыглаанда алдынган көргүзүглерни оларны чарлаан соонда, протоколдуң улгаттырган хевириниң 2-ги одуруунга киир бижиир.

5. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын санап кириптериниң мурнунда участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг кежигүннери соңгукчулар даңзызының арын бүрүзүнге ол арын талазы-биле дараазында түңнел көргүзүглерни киир бижир:

а) бадылаашкын дооступ турган үезинге чедир соңгукчуларның даңзызынче киирген соңгукчуларның санын (өске чылдагааннар-биле казыттына берген соңгукчуларны санга албайн);

б) бадылаашкын оран-бажыңынга бадылаан соңгукчуларга бадылаашкын хүнүнде берген бюллетеньнерниң санын (соңгукчулар даңзызында соңгукчуларның хол үжүктериниң саны-биле тодарадыр);

в) бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаан соңгукчуларга бадылаашкын хүнүнде берген бюллетеньнерниң санын (соңгукчулар даңзызында чогуур демдеглелдерниң саны-биле тодарадыр);

г) хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларга берген бюллетеньнерниң санын (соңгукчулар даңзызында чогуур демдеглелдерниң саны-биле тодарадыр болгаш хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның даңзызы-биле хынаар);

6. Бо чүүлдүң 5 пунктузунда айыткан көргүзүглерни киир бижигилээн соонда, соңгукчулар даңзызының арын бүрүзүнге ол көрзүглерни киир бижээн участок комиссиязының кежигүнү адын салыр, оон оларны түңнээш, участок комиссиязының даргазынга, даргазының оралакчызынга азы секретарынга база бадылаашкыннарны санап турда бар турган кижилерге дыңнадыр. Бо чүүлдүң 5 пунктузун езугаар доктааткан көргүзүглерниң түңү кылдыр тодараткан төнчү көргүзүглерни участок комиссиязының даргазы, даргазының оралакчызы азы секретары чарлаар, соңгукчулар даңзызының сөөлгү арнынга киир бижиир, бодунуң холунуң үжүү-биле бадыткаар болгаш участок комиссиязының таңмазы-биле шынзыдар. Чарлаан көргүзүглерни бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң болгаш ооң улгаттырган хевириниң чогуур одуругларынга киир бижиир, а бадылаашкын санаарының техниктиг херекселдерин ажыглаан таварылгада – чүгле протоколдуң улгаттырган хевириниң чогуур одуругларынга:

а) 1-ги одуругга – бадылаашкынның дооступ турар үезинге чедир соңгукчулар даңзызынга киир бижээн соңгукчулар санын;

б) 3-кү болгаш 4-кү одуругларга – хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларга берген бюллетеньнер санын;

в) 5-ки одуругга — бадылаашкын оран-бажыңынга бадылаан соңгукчуларга бадылаашкын хүнүнде берген бюллетеньнерниң санын;

г) 6-гы одуругга — бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаан соңгукчуларга бадылаашкын хүнүнде берген бюллетеньнерниң санын.

Ооң соонда хайгааракчылар болгаш өске-даа бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыткан кижилер соңгукчулар даңзызы-биле таныжар эргелиг, а участок комиссиязының чөвүлежир эргелиг кежигүннери кылган санаашкыннарны шынзыгып көөр эргелиг.

7. Соңгукчулар даңзызы-биле ажыл оон соңгаар бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга бо чүүлдүң 21 пунктузу езугаар киирген көргүзүглерниң контроль деңзигүүрүн ылавылаваан шаанда чоргустунмас. Ол үеге чедир соңгукчулар даңзызын сейфче азы документилер шыгжаарынга таарыштынган өске черже суп шыгжаар. Соңгукчулар даңзызын бадылаашкын оран-бажыңында туруп турар кижилер четпес черге шыгжаарын участок комиссиязының даргазы азы секретары хандырар.

8. Соңгукчуларның бадылаашкыннарының дорт санаашкыннарын бадылаашкын хааржактарында бар соңгулда бюллетеньнерин барымдаалап участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери боттандырар.

9. Соңгукчуларның бадылаашкыннарының дорт санаашкынының үезинде участок комиссиязының чөвүлежир эргелиг кежигүннери, а ол ышкаш бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыттынган кижилер туруп болур эргелиг.

10. Соңгукчуларның бадылаашкыннарының дорт санаашкынын участок комиссиязының бадылаар-даа, чөвүлежир-даа эргелиг кежигүннери чыглып кээп болур кылдыр дерээн, тускай аңгылаан черлерге чорудар. Участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг кежигүннериниң, ооң даргазындан (даргазының оралакчызындан) болгаш секретарындан аңгыда, санаашкын чорудуп турар үеде бо чүүлдүң 15 болгаш 16 пунктуларында көрдүнген таварылгалардан аңгыда, бижимел херекселдерин ажыглаары хоруглуг. Бадылаашкыннарның дорт санаашкынының үезинде бар туруп турар кижилерге комиссия кежигүннериниң чүнү кылып турарын долузу-биле көөр арганы хандырган турар ужурлуг.

11. Бюллетеньнерниң сорттаашкынының үезинде участок комиссиязы доктааттынмаан хевир-майыктыг бюллетеньнерни аңгылаар. Доктааттынмаан хевир-майыктыг бюллетеньнерни бадылаашкыннар санап турда херекке албас.

12. Бирги ээлчегде бадылаашкынның дажыглаар хааржактарында соңгулда бюллетеньнерин санаар. Бадылаашкынны дажыглаар хааржак бүрүзүн ажыдар бетинде, ында таңмаларның (диизелерниң) үреттинмээнин хынаар. Санаашкынны бадылаашкынның чажыды хажыттынмас кылдыр чорудар. Ужулдурган доктааттынган хевир-майыктыг бюллетеньнерниң санын чарлап дыңнадыр болгаш бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколдуң 8 одуруунга база ооң улгаттырган хевиринге киир бижиир. Бир эвес бадылаашкынны дажыглаар хааржаанда бар болган доктааттынган хевир-майыктыг бюллетеньнерниң саны соңгукчуларның бюллетеньни алганының дугайында демдеглелдиг билдириишкиннериниң санындан ажып турар болза, участок комиссиязының шиитпири-биле ол дажыглаар хааржакта бар шупту бюллетеньнерни күш чок деп санаар, ол дугайында бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга кожар актыны тургузар, ук актыга бадылаашкынны дажыглаар хааржаан ажыглап бадылаашкын оран-бажыңындан дашкаар черге бадылаашкынны чорудуп турган участок комиссиязының кежигүннериниң фамилияларын, инициалдарын айтыр. Ол таварылгада күш чок деп санаан бюллетеньнерниң санын чарлаар, айыттынган актыга киир бижиир болгаш сөөлүнде бюллетеньнерниң сорттаашкынының үезинде илереттинер күш чок болган бюллетеньнерниң саны-биле түңнештирер. Ол таварылгада күш чок деп санаан бюллетеньнерниң санын бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколдуң 10а одуруунга болгаш ооң улгаттырган хевиринге киир бижиир. Ол бюллетеньнер бүрүзүнүң арын талазынга тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарынга бүрүткеткен кандидаттарның дугайында медээлерниң болгаш «Шупту кандидаттарга удур» дээн одуругнуң оң талазында турар дөрбелчиннерге бюллетеньни күш чок болдурганының чылдагааның дугайында бижимелди киир бижиир, участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг ийи кежигүннериниң холунуң үжүү-биле бадыткаар болгаш участок комиссиязының таңмазы-биле шынзыдар, а бюллетеньнерниң боттарын бадылаашкыннарны дорт санап турда, аңгы ораап шарыыр болгаш улаштыр санаашкынга херекке албас.

13. Бадылаашкынның турум турар хааржактарын оларның таңмаларының (диизелериниң) үреттинмээнин хынаанының соонда ажыдар.

14. Участок комиссиязының кежигүннери бадылаашкынны дажыглаар болгаш турум турар хааржактарындан ужулган соңгулда бюллетеньнерин тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарынга кандидат бүрүзү дээш берген бадылаашкыннарның аайы-биле, ол ышкаш бүгү кандидаттарга удур бадылаашкыннарның аайы-биле, хары угда доктааттынмаан хевирниң бюллетеньнерин болгаш күш чок бюллетеньнерни аңгылап сорттаар. Бюллетеньнерни сорттап тургаш, участок комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери бюллетень бүрүзүнде соңгукчунуң демдеглелдерин чарлаар болгаш дорт санаашкын үезинде бар турар бүгү кижилерге көргүзүп хынадыр. Ийи болгаш оон хөй соңгулда бюллетеньнериниң демдеглелдерин хары угда чарлаарын болдурбас.

15. Бир эвес муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) болгаш участок комиссиязының оран-бажыңынга хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның саны соңгулда участогунда соңгукчулар даңзызында киргеи соңгукчуларның санының (ынчалза-даа ондан эвээш эвес соңгукчуларның) бир хуузундан ажып турар болза, кайы-даа комиссия кежигүнүнүң, хайгааракчының негелдези-биле бо хоойлунуң 57 чүүлүнүң 6 пунктузун езугаар артыы талазында соңгулда комиссиязының таңмазын салган бюллетеньнер аайы-биле аңгы санаашкынны соңгулда комиссиязы чорудар. Айыткан санаашкыннарның түңнели-биле соңгулда комиссиязы бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга коштунар акт тургузар. Ынчан ындыг бюллетеньнерни аңгы ораап шарааш, таңмалаар.

16. Күш чок болган бюллетеньнерни аңгы санаар болгаш кадып түңнээр. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарынга бүрүткеткен кандидаттарның дугайында медээлерниң болгаш «Шупту кандидаттарга удур» дээн одуругнуң оң талазында турар дөрбелчиннерде демдеглел чок болган бюллетеньнер, азы демдеглелдер чаңгыстан хөй дөрбелчиннерде салдынган бюллетеньнер күш чок деп санаттынар. Соңгукчунуң үзел-бодалының илерээшкинин тодарадырынга чигзиниишкин тыптып келген таварылгада, ол бюллетеньни аңгы боодалче салыр. Сорттаашкын доостурга, участок комиссиязы шупту чигзинчиг бюллетеньнерниң күштүүнүң дугайында айтырыгны бадылаашкын-биле шиитпирлээр, ынчан бюллетеньниң артыы талазынга ону күштүг азы күш чок деп санаанының чылдагааннарын айтыр. Ол бижимелди участок комиссиязының бадылаар эргелиг ийи азы оон хөй кежигүннериниң хол үжүү-биле бадыткаар болгаш комиссияның таңмазы-биле шынзыдар. Күштүг азы күш чок деп санаан бюллетеньни хамааржыры боодалга кадар. Күш чок болган бюллетеньнерниң санын (бо чүүлдүң 12 пунктузунга база бо Хоойлунуң 57 чүүлүнүң 7 пунктузунга дүүштүр күш чок деп санаан бюллетеньнерниң санын каттыштыр) бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң 10, 10а болгаш 10б дугаар одуругларынга болгаш ооң улгаттырган хевиринге бижип киирер.

17. Ооң соонда доктааттынган хевирниң сорттап каан бюллетеньнерниң кандидат бүрүзүнүң аайы-биле, «Шупту кандидаттарга удур» деп туруштуң аайы-биле боодал бүрүзүнге санаашкын чорудар. Ынчан бюллетеньнерни боодалдың бир кезээнден өске кезээнче санаашкын бооп турда бар турган кижилер бюллетень бүрүзүнде соңгукчунуң демдеглелин көөр аргалыг кылдыр чаңгыстап каап тургаш, санаар. Аңгы-аңгы боодалдарда бюллетеньнерниң хары угда санаашкынын болдурбас. Алдынган көргүзүглер бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң 12-ги болгаш дараазындагы одуругларынга база ол ышкаш ооң улгаттырган хевиринге киириер.

18. Участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг кежигүннери күштүг болган бюллетеньнерни санааш, бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң 11-ги одуруунга база ол ышкаш ооң улгаттырган хевиринге киир бижиир.

19. Участок комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери бадылаашкынның турум турар хааржактарында доктааттынган хевирниң бюллетеньнерин санааш, бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң 9-ку одуруунга, база ол ышкаш ооң улгаттырган хевиринге киир бижиир.

20. Ооң соонда сорттап аңгылаан бадылаашкын бюллетеньнери-биле, участок комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери контрольдап турда, хайгааракчылар көрүп таныжар эргелиг, а участок комиссиязының чөвүлежир эргелиг кежигүннери кылдынган санаашкынның шынын көрүп бүзүрээр эргелиг.

21. Участок комиссиязының чөвүлежир эргелиг кежигүннериниң болгаш хайгааракчыларның сорттап каан бюллетеньнер-биле танышканының соонда бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга киир бижээн көргүзүглерниң контроль деңзигүүрүн хынаар. Бир эвес айыткан контроль деңзигүүрлер дүүшпээн болза, участок комиссиязы бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң шупту азы тус-тус одуругларының аайы-биле немелде санаашкынны кылырының, ол ышкаш бюллетеньнерниң немелде санаашкынының дугайында шиитпир үндүрер. Бир эвес бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң 2. 3, 5, 6 болгаш 7 дугаар одуругларының талазы-биле немелде санаашкынның түңнелинде деңзигүүр катап дүүшпес болза, соңгулда комиссиязы бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга коштунар чогуур шиитпирни хүлээп алгаш, карышкактар дугайында көргүзүглерни бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң тускай одуругларынга, «Читкен бюллетеньнерниң саны» деп 12-ги одуругга болгаш «Ап турда санга алдынмаан бюллетеньнерниң саны» деп 13-кү одуругга киир бижиир. Бир эвес бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң 2-ги одуруунда айыткан сан бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң 2, 3, 5, 6 болгаш 7 дугаар одуругларын айыткан саннарның түңүнден хөй болза, 2-ги одуругда айыткан сан-биле 2, 3, 5, 6 болгаш 7 дугаар одуругларда айыткан саннарның аразында ылгалын 12-ги одуругга айтыр, ынчан 13-кү одуругга «0» деп санны салыр. Бир эвес бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң 2, 3, 5, 6 болгаш 7 дугаар одуругларда айыткан саннарның түңү бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң 2-ги одуруунда айыткан сандан хөй болза, 2, 3, 5, 6 болгаш 7 дугаар одуругларда айыткан саннарның түңүбиле 2-ги одуругда айыткан санның аразында ылгалын 13 дугаар одуругга айтыр, ынчан 12-ги одуругга «0» деп санны салыр. Бир эвес немелде санаашкынның түңнелинде бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга өскерилгелер киирер апарза, протоколдуң чаа майын долдурар, а ооң улгаттырган хевиринге чогуур өскерилгелерни киирер. Бир эвес

контроль деңзигүүр күүсеттинип турар болза, 12 болгаш 13 дугаар одуругларга «0» деп саннарны салыр.

22. Санаашкын доозулган соонда сорттап каан бюллетеньнер аңгы-аңгы боодалдарга дүрүп шарыттынар. Ынчалдыр чыып каан бюллетеньнер соңгулда участогунуң дугаарын, бюллетеньнерниң санын айыткан шоодайларже азы хааржактарже савалаттынар. Шоодайларны азы хааржактарны таңмалап, диизелээр, оларны чүгле үстүнде турар соңгулда комиссиязының азы судтуң шиитпири-биле ажыдып болур. Айыткан шоодайларга азы хааржактарга соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг-даа, чөвүлээр эргелиг-даа кежигүннери ат салыр эргелиг. Савалаашкынны бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыткан кижилер бар турда кылыр болгаш оларга шоодайларга азы хааржактарга ат салыр арганы бээр.

23. Соңгукчулар даңзызы-биле ажыл доозулган соонда бадылаашкын санаарының техниктиг хереселдерин ажыглааңда участок комиссиязының чөвүлежир эргелиг кежигүннери, хайгааракчылар, бо Хоойлунуң 25-ки чүүлүнүң 3-кү пунктузунда айыткан өске-даа кижилер бар турда :

а) бир эвес кандыг-бир чылдагаан-биле бадылаашкын оран-бажыңынга бадылаашкынга түр када бадылаашкын санаарының техниктиг хереселдери ажыглаттынмайн турган болза, участок комиссиязы бадылаашкын санаар ол техниктиг хереселдиң тускай кезээнде азы бадылаашкынның курлавыр турум хааржаанда таңмаларның (диизелерниң) үрелбээнин хынаар, ындыг хааржакты ажыдар болгаш ооң иштинде бюллетеньнерниң шуптузун бадылаашкын санаарының техниктиг хереселинче бадылаашкын чажыды үрелбес арга-биле сугар;

б) участок комиссиязы бадылаашкынның дажыглаар хааржактарынга чораан бюллетеньнерниң бо чүүлдүң 12-ги пунктузунда көрдүнген чурум аайы-биле санаашкынын кылыр, оон шупту бюллетеньнерни бадылаашкынның дажыглаар хааржактарындан бадылаашкын санаарының режиминче кииртинген бадылаашкын санаарының техниктиг хереселинче бадылаашкын чажыды үрелбес арга-биле сугар;

в) участок комиссиязы бадылаашкын санаарының техниктиг хереселинче соңгукчулар даңзызы-биле ажылдың үезинде алдынган көргүзүглерни, өскээр чугаалааргa, бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң улгаттырган хевириниң 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 дугаар одуругларында кирген көргүзүглерни киирер;

г) участок комиссиязы бадылаашкын санаарының техниктиг хереселинден бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколду тарады парладыр, чогуур көргүзүглерин чарлаар болгаш бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң улгаттырган хевириниң 8, 9, 10, 10а, 10б, 11, 12 дугаар болгаш дараазындагы одуругларынга киир бижиир;

д) участок комиссиязы бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга киирген көргүзүглерниң контроль деңзигүүрүн хынаар. Бир эвес айыткан контроль деңзигүүрлер күүсеттинмейн турар болза, участок комиссиязы бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң шупту азы тус-тус одуругларының аайы-биле немелде санаашкынны кылырының, ол ышкаш бюллетеньнерниң хол-биле немелде санаашкынының дугайында шиитпир үндүрер. Бир эвес немелде санаашкынның түңнелинде контроль деңзигүүрлер катап күүсеттинмейн турар болза, участок комиссиязы бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга коштунар чогуур шиитпирни хүлээп алгаш, каржыышкын дугайында көргүзүглерни бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң тускай одуругларынга киирер;

е) бо чүүлдүң 15-ки пунктузунда көрдүнген таварылгада, участок комиссиязы бюллетеньнерниң сорттаашкынын, хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның чагаа хаптарындан ужулгулаан болгаш артыы талазында участок комиссиязының таңмазын салган бюллетеньнерни аңгылавышаан, кылыр. Айыткан бюллетеньнер талазы-биле бадылаашкыннарның аңгы санаашкынын хол-биле азы бадылаашкын санаарының техниктиг хереселин ажыглап кылыр. Айыткан санаашкынның түңнелдери-биле бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга коштунар актыны участок комиссиязы тургузар.

24. Участок комиссиязы бадылаашкын хүнүнде соңгукчуларның бадылаашкынының санаашкыны доозулгуже, бадылаашкыннарның санаашкыны боп турда бар турган кижилерниң хомудалдарын (билдириишкиннерин) сайгарар болгаш бадылаашкын түңнелдериниң дугайында участок комиссиязының протоколунуң бирги хоолгазынга коштунар, чогуур шиитпирлерни хүлээп алыр ужурлуг. Бадылаашкыннарның дорт санаашкыны боп турда бар турган кижилерниң барымдаалыг хомудалдары (билдириишкиннери) кирген таварылгада, бадылаашкын санаарының техниктиг хереселин ажыглап турган участок комиссиязы бадылаашкыннарны ол бадылаашкын санаарының техниктиг хереселин ажыглавайн дорт (хол-биле) санаашкынны саат чокка чорудар дугайында шиитпир хүлээп алыр эргелиг. Бир эвес айыткан санаашкынның түңнелдери-биле бадылаашкын түңнелдериниң дугайында участок комиссиязының протоколунуң 10, 11, 12 дугаар болгаш дараазындагы одуругларының бирээзинге-даа бир хуудан ажыг (эвээш санны көвей санга үлээнинден тодараттынар), ынчалза-даа бадылаашкыннарны хол-биле санаанының көргүзүглери-биле бадылаашкын санаарының техниктиг хереселин ажыглап санаанының көргүзүглериниң аразында үш сандан эвээш эвес ылгал үнер болза, хол-биле санаашкынның түңнелдери-биле бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протокол тургузар. Ындыг ылгал илеревес болза, бадылаашкын санаарының техниктиг хереселиниң дузазы-биле алдынган эге көргүзүглерлиг протоколга аттар салдынар, ол протоколду бадылаашкын түңнелдериниң дугайында участок комиссиязының протоколу-биле кады соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязынче чорудар.

25. Эргежок чугула бүгү кылдыныгларны болгаш санаашкыннарны чоруткан соонда, участок комиссиязы соңгукчуларның бадылаашкыннарын санап турган үеде болдунган хажыдыышкыннар дугайында хомудалдарны (билдириишкиннерни) сайгарар түңнел хуралды ыяапла эрттиргеш, бадылаашкын түңнелдериниң дугайында участок комиссиязының протоколунга аттарны салыр, бо Хоойлунуң 25-ки чүүлүнүң 3-кү пунктузунда айыткан кижилерге протоколдуң хоолгаларын бээр. Бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколду ийи хоолгалыг кылдыр долдурар болгаш участок комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери хол үжүүн салыр, аңаа хол үжүү салганының ай, хүнүн болгаш үезин (шагын, минутазын) айтыр. Бадылаашкын санаарының техниктиг хереселиниң дузазы-биле алдынган бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протокол аңаа аттар салганының соонда юридиктиг күш кирер. Бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколду карандаш-биле долдурарын болгаш аңаа кандыг-даа өскерилгелер киирерин болдуруп болбас. Протоколду ол чурумну хажыдыышкынның ат салганы ол протоколду күш чок деп санаарының болгаш бадылаашкыннарны катап санаарының барымдаазы болур .

26. Бир эвес бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколду тургузуп турда, участок комиссиязының бадылаар эргелиг чамдык кежигүннери чок турар болза, протоколга ол дугайында, оларның чүге чогунуң чылдагаанын айтып, бижилге кылыр. Протоколга участок комиссиязының доктааткан санныг бадылаар эргелиг кежигүннериниң хөй кезии хол үжүүн салганда, ол күштүг болур. Бир эвес бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга ат салып турда, участок комиссиязының бадылаар эргелиг чаңгыс-даа кежигүнүнүң орнунга участок комиссиязының өске кежигүнү азы өске кижи ат салыпкан болза, ол чорук протоколду күш деп санаарының болгаш бадылаашкыннарны катап санаарының барымдаазы болур .

27. Протоколга хол үжүү салыр үеде протоколдуң утказы-биле чөпшээрешпейн турар участок комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери протоколга боттарының онзагай санал-бодалын капсырып кожар эргелиг, ол дугайында протоколга чогуур бижилгени кылыр.

28. Участок комиссиязының кежигүнүнүң, хайгааракчының болгаш бо Хоойлунуң 25-ки чүүлүнүң 3-кү пунктузунда айыттынган өске-даа кижилерниң негелдезин езугаар участок комиссиязы бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколга хол үжүү салганының соон дарый доп-дораан айыттынган кижилерге бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң хоолгазын бээр азы ооң хоолгазын кылып алырының аргазын бээр, а ол ышкаш ону шынзыдып бээр хүлээлгелиг. Участок комиссиязы хоолга бергениниң фактызын чогуур даңзыга демдеглээр. Хоолганы алган кижи айыткан даңзыга адын салыр. Бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң хоолгазын шынзыдып берип турар кижи ооң долузу болгаш ында көргүзүглерниң ылаптыы дээш харыысалгалыг болур.

29. Бадылаашкын түңнелдериниң дугайында участок комиссиязының протоколунуң бир дугаар экземплярын, аңаа участок комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери хол үжүүн салганының база ооң шынзыткан хоолгаларын ол хоолгаларны алыр эргелиг кижилерге бергениниң азы ол хоолгаларны шынзытканының соонда, саадал чокка муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязынче (девискээр соңгулда комиссиязынче) чорудар, ону участок соңгулда комиссиязынче дедир эгитпес ужурлуг. Бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколдуң бирги экземплярынга участок комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннериниң онзагай санал-бодалдарын база айыттынган комиссияже бадылаашкын хүнүнде болгаш соңгукчуларның бадылаашкынының санаашкыны доозулгуже кирген Федералдыг хоойлуну болгаш бо Хоойлуну хажытканынга хомудалдарны (билдириишкиннерни), айыткан хомудалдар (билдириишкинер) талазы-биле соңгулда комиссиязының хүлээп алган шиитпирлерин болгаш участок комиссиязының тургусканы актыларны кожар. Айыттынган документилерниң болгаш соңгулда комиссиязының шиитпирлериниң шынзыткан хоолгаларын протоколдуң ийиги экземплярынга кожар. Бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң бир дугаар экземплярын, аңаа кошкан документилери-биле кады, муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязынга (девискээр соңгулда комиссиязынга) участок комиссиязының даргазы азы участок комиссиязының секретары ийикпе азы участок комиссиязының даргазының даалгазы-биле участок комиссиязының шиитпирлээр эргелиг өске кежигүнү чедирер. Участок комиссиязының протоколунуң айыткан дамчыдылгазы боop турда, участок комиссиязының өске кежигүннери база ол ышкаш ол участок комиссиязынче чоруткан турган хайгааракчылар бар турар эргелиг.

30. Бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң ийи дугаар экземплярын хайгааракчыларга, бо Хоойлунуң 25-ки чүүлүнүң 3-кү пунктузунда айыткан өске-даа кижилерге таныштырып көргүзер, а ооң шынзыткан хоолгазын бүгүде таныжып көөр кылдыр, участок комиссиязының доктааткаңы черге азар. Ооң соонда протоколдуң ийи дугаар экземплярын хоойлуда көрдүнген соңгулда документилери-биле, бюллетеньнерни кииришгир кады, база ол ышкаш комиссиязының таңмазын муниципалдыг тургузугнуң соңгулда комиссиязынга (девискээр соңгулда комиссиязынга) дамчыдып бээр.

31. Федералдыг хоойлу езугаар Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязының шиитпири-биле азы ооң даалгазынга үндезилээш Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпири-биле участок комиссиялары тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депудаттарының соңгулдаларынга бадылаашкыннарга бадылаашкынның турум турар хааржактарының орнунга бадылаашкын санаарының техниктиг хереселдерин ажыглаар, ынчан аңгы-аңгы деңнелдерниң каттыштырган соңгулдаларын эртирер таварылгада ол техниктиг хереселдерни бүгү деңнелдерниң соңгулдаларынга бадылаашкын санаарынга ажыглаары албан. Бадылаашкын санаарының техниктиг хереселдери ажыглаттынып турар соңгулда участоктарының даңзызын Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязы азы ооң даалгазы-биле Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы тодарадыр. Участок соңгулда комиссиялары соңгулдалар бадылаашкыннарын санаарда техниктиг хереселдерни бо чүүлдүң 23 пунктузунга дүүштүр ажыглаар.

32. Бадылаашкыннар санаар техниктиг хереселдерни ажыглап тура соңгулда округунга бадылаашкыннар доозулгуже чедир бадылаашкыннарның санаашкынының дугайында медээни, бадылаан соңгукчуларның ниити санының дугайында медээден аңгыда, чарлап, дыннадыры хоруглуг.

33. Бадылаашкынның түңнелдериниң ооң иштинде техниктиг хереселдер ажыглап санаан бадылаашкыннарының дугайында протоколдуң көргүзүглерин муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязынче (девискээр соңгулда комисиязынче) харылзааның техниктиг каналдарын (үннүг харылзаа чепсектеринден аңгыда) автоматчыткан информация системазының кызыгаарының иштинден дамчыштыр азы өске-даа техниктиг информация дамчыдылгазын таварыштыр чорудар, а бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколдуң бирги экземплярын, а ол ышкаш, соңгулда бюллетеньнерин, шупту соңгулда документациязын ону чедирер арга тыптып кээрге-ле, муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязынга (девискээр соңгулда комиссиязынга) шуут дорт чедирер азы соңгулда документациязының бүдүн-бүрүн болурун хандырып база ону чогуур черинге чедирип болур аргабиле ыяап-ла дамчыдып бээр.

34. Федералдыг хоойлуга үндезилеп соңгулдалар дугайында информацияны дамчыдар техниктиг системаны ажыглаарының чурумун, айыттынган информацияны дамчыдарының, ажылдап кылырының база ажыглаарының чурумун болгаш хуусааларын, ооң иштинде электроннуг хевир-биле харылзааның техниктиг каналдарын дамчыштыр чоруткан бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколдуң көргүзүглерин федералдыг хоойлуда бадылап кааныбиле чорудар, а Федералдыг хоойлуда көрдүнмээн кезээн Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязы тургузар.

61 чүүл. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларның түңнелдерин соңгулда организастап эрттирип турар соңгулда комиссиязының аайлаары болгаш тодарадыры

1. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) участок соңгулда комиссияларындан алганы бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколдарның бирги экземплярларын участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннериниң ат салган соонда ооң шынзыдып каан хоолгаларын ол хоолгаларны ап болур эргелиг кижилерге бээр, чок болза ол шынзыттынган хоолгаларны муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязынче (девискээр соңгулда комиссиязынче) чогуур соңгулда округтарынга тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдалаарының түңнелдерин илередири-биле киирер.

2. Соңгулдалар организастап турар соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколдарның көргүзүглеринге үндезилээш, оларны тургусканының шын, шын эвезин баш удур хынааш, оларның көргүзүглерин кадып тургаш, бадылаашкынның болгаш тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының соңгулдаларының түңнелдерин тодарадыр.

Участок комиссияларының протоколдарын хүлээп алыры, протоколдарның көргүзүглериниң түңүн болгаш соңгулда округтарының бүрүзүнге бадылаашкынның түңнелиниң дугайында протокол тургузары болгаш тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының түңнелин илередири чаңгыс черге болур ужурлуг, ынчаарда муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) кежигүннериниң участок комиссияларының протоколдарын хүлээп алыры, протоколдарның көргүзүглерин кадып түңнээри болгаш бадылаашкын түңнелиниң дугайында протокол тургузары комиссия кежигүннериниң болгаш хайгааракчыларның, өске кижилерниң карааңга көстүп турар черге бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3-кү пунктузунда доктааткаңы езугаар болур. Ол-ла черге чогуур девискээрниң түңнел таблицазын улгаттырган хевиринге аскаш, участок комиссиязының даргазының, секретарының болгаш өске кежигүнүнүң бадылаашкынның түңнелин бижээн протоколунуң бирги экземплярын эккээри билек, ол протоколдуң көргүзүглерин бижээн үезин айыткаш, таблицаже киир бижиир.

Участок комиссиязының даргазы, секретары азы участок комиссиязының бадылаар эргелиг өске-бир кежигүнү участок комиссиязының протоколунуң бирги экземплярын аңаа коштунган өске документилер-биле катай соңгулда организастап турар комиссияның кежигүнүнге дамчыдып бээрге, ол протоколдуң долдурганының шынныын, коштунган документилерниң долузун болгаш хыналда деңзигүүрүн кылганын хынаар.

Бир эвес участок комиссиязының бадылаашкын түңнелиниң дугайында протоколун хоойлунуң протокол тургузар негелдезинге дүүшпес кылдыр долдурган болза, ук участок соңгулда комиссиязы катап протоколду бо чүүлдүң 9 пунктузунга дүүштүр тургузар ужурлуг, а баштайгы киирген протокол соңгулда

организастап турар соңгулда комиссиязынга артып каар.

Бир эвес участок соңгулда комиссиязының бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколу хоойлунуң негелделери езугаар тургустунган болза, соңгулда организастап турар соңгулда комиссиязының кежигүнү протоколдуң көргүзүглерин муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) ниити таблицазынче киир бижиир. Соңгулда организастап турар соңгулда комиссиязының кежигүнүнге бадылаашкын түңнелиниң дугайында протоколун дамчыдыпкан участок комиссиязының даргазы, секретары азы участок комиссиязының бадылаар эргелиг өскебир кежигүнү ниити таблицаның улгаттырган хевиринге чогуур соңгулда комиссиязының бадылаашкын түңнелиниң дугайында протоколунуң көргүзүглериниң адаанга холунуң үжүүн салыр.

Участок комиссияларының бадылаашкын түңнелиниң дугайында протоколунуң көргүзүглерин муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) бадылаар эргелиг кежигүннери боттары дорт түңнеп кылыр.

3.Участок комиссияларының протоколдарының көргүзүглерин чыггаш, муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) ниити таблицаны болгаш соңгулда округтарының бүрүзүнге бадылаашкын түңнелиниң дугайында протоколду тургузар, аңаа ук девискээрге тургускан участок соңгулда комиссияларының санының дугайында, участок соңгулда комиссияларындан келген протоколдарның санының дугайында көргүзүглерни кииргеш, бо Хоойлунуң 59 чүүлүнүң 2-ги пунктузунуң доктаатканыбиле бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссияларының протоколдарының бүгү одуруглар аайы-биле көргүзүглерниң түңүн киирер. Соңгулда организастаар соңгулда комиссиязы протоколга хол үжүү салдырарда түңнел хуралды албан эрттиргеш, аңаа бадылаашкын эрттиргенииң, бадылаашкын санаарының участок комиссияларының протокол тургузарының дугайында комиссияже киирген хомудалдарны (билдириишкиннерни) сайгарып көөр. Ооң соонда муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) бадылаашкынның түңнелиниң болгаш тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының түңнелиниң дугайында протоколга хол үжүү салгаш, бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыттынган кижилерге протоколдуң хоолгазын бээр. Бадылаашкынның түңнелиниң болгаш тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының түңнелиниң дугайында протоколду ийи экземплярга долдургаш, аңаа муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) ында бар турар бадылаар эргелиг кежигүннери хол үжүүн салыр. Ону тургусканының хүнүн болгаш үезин (шагын болгаш минуталарын) айтыр. Протоколга хол үжүү салырда бо чурумну хажыдар болза, протоколду күш чок деп санаарының үндезини болур.

4.Соңгулдалар организастаар соңгулда комиссиязының бадылаашкыннар түңнелдериниң болгаш соңгулда түңнелдериниң дугайында протоколдарынга ийи экземплярдан тургустунган чогуур девискээрге бадылаашкыннар түңнелдериниң ниити таблицазын кожар, аңаа бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссияларындан муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязынче (девискээр соңгулда комиссиязынче) келген бүгү протоколдарның долу көргүзүглери кирер. Девискээр соңгулда комиссиязының протоколдуң бүгү боду-биле азы ооң кезик-чамдыызы-биле чөпшээрешпейн турар бадылаар эргелиг кежигүнү протоколга бодунуң онзагай санал-бодалдарын кожар эргелиг, протоколга ол дугайында чогуур бижимелди кылыр.

5.Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) протоколунуң бир дугаар экземплярынга протокол тургузуп турган соңгулда комиссиязының кежигүннериниң онзагай санал-бодалдарын, а ол ышкаш бадылаашкын хүнүнден эгелээш, бадылаашкынның түңнелин болгаш соңгулдаларның түңнелиниң дугайында протоколду долдурган хүнү-биле катай үеде Федералдыг хоойлунуң болгаш бо Хоойлунуң хажыдыышкыннарының дугайында айыткан комиссияже кирген хомудалдарны (билдириишкиннерни) база оларга хамаарыштыр үндүрген шиитпирлерин кожар.

6.Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) бадылаашкын түңнелиниң тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында протоколдуң бирги экземплярын аңаа бар турган айыткан соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери хол үжүүн салган соонда, соңгулдаларның түңнелдериниң дугайында ниити таблицаның бирги экземпляры-биле катай Тыва Республиканың Төп соңгулда комиссиязынга божуу-далаш дамчыдып бээр.

7. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) бадылаашкын түңнелиниң тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында протоколдуң ийиги экземплярын бадылаашкыннарның түңнелдериниң дугайында ниити таблицаның ийиги экземпляры-биле катай бадылаашкыннарның санаашкынын болгаш соңгулдаларның түңнелин үндүрүп, протоколдар долдуруп турда, аңаа турган муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) чөвүлээр эргелиг кежигүннериниң, хайгааракчыларның, бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3-кү пунктузунда айыттынган өске-даа кижилерниң даңзызы-биле, а ол ышкаш өске-даа соңгулда документациязы-биле кады муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) секретары камгалал таңныылдыг черге шыгжап кадагалаар.

8. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) бадылаашкын түңнелиниң болгаш тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында протоколдуң ийиги экземплярын бадылаашкыннарның түңнелдериниң дугайында ниити таблицаның ийиги экземпляры-биле катай муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) кежигүннеринге, хайгааракчыларга, бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3-кү пунктузунда айыттынган өске-даа кижилерге танышсын, хоолгалап алзын дээш бээр, а протоколдуң шынзыткан хоолгазын бүгү-ниитиге таныштырарыбиле азар.

9. Бир эвес муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) бадылаашкын түңнелиниң болгаш тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында протоколга болгаш (азы) ниити таблицага хол үжүү салгаш, бирги экземплярларын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче чорудупкан соонда, муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) чок болза Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы баш бурунгаар хыналда үезинде оларда шын эвес чүүл (соора бижээн, парлаан азы участок соңгулда комиссияларының протоколдарының көргүзүглерин кадып түңнээни чазыглыг болганын) эскерип каан болза, бо таварылгада муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) бодунуң хуралынга протоколга болгаш (азы) ниити таблицага эдилгелер киирер дугайында айтырыгны чугаалажып көөр хүлээлгелиг. Хүлээп алган шиитпириниң дугайында муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) бодунуң бадылаар эргелиг кежигүннеринге, хайгааракчыларга болгаш баштайгы протокол долдуруп турда турган өске-даа кижилерге, а ол ышкаш массалыг информация чепсектериниң төлээлеринге дыңнадыр ужурлуг. Бо таварылгада муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) бадылаашкын түңнелиниң дугайында протоколду тургускаш, аңаа "Дагын катап" деп демдеглелди кылыр. Айыттынган протоколду Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче саадал чокка доп-дораан чорудар. Протоколду катап тургузуп тургаш, айыттынган чурумну хажыдар болза, ол протоколду күш чок деп санаарынга барымдаа болур.

10. Участок соңгулда комиссияларының бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколдарында болгаш (азы) ниити таблицаларында чазыглар, дүүшпес чүүлдер илереп келгенде азы соңгулда комиссияларындан келген протоколдарны болгаш (азы) ниити таблицаларны тургусканының шын эвезинге чигзиниг тыптып келгенде, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы соңгулдаларның түңнелдерин илередиринге чедир хоойлу езугаар доктааткан хуусаадан төнеринге чедир чаңгыс хүнден орайтатпайн соңгукчуларның бадылаашкыннарын адаанда турар соңгулда комиссиязы катап саназын деп азы чогуур девискээрниң чогуур соңгулда участогунга соңгукчуларның бадылаашкыннарының катап санаашкынын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы боду чорудар деп шиитпирни үндүрер эргелиг. Соңгукчуларның бадылаашкынын катап санаарда соңгукчуларның бадылаашкынын катап санаарынга киржир эргелиг чөвүлээр эргелиг чогуур комиссияның кежигүннеринге, хайгааракчыларга, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарынга кандидаттарга, бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3-кү пунктузунда айыткан өске-даа кижилерге албан дыңнаткаш, кырында соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү (кежигүннери) олуржуп турда, хынадыр ужурлуг протоколду долдурган болгаш бадылаан соңгулда комиссиязы азы соңгукчуларның бадылаашкынын катап санаар деп шиитпир хүлээп алган соңгулда комиссиязы эрттирер. Санаашкын кылган комиссия соңгукчуларның бадылаашкынын катап санааш, түңүн үндүргеш, бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында протокол тургускаш, протоколга «Бадылаашкынның катап санаашкыны» деп демдеглелди кылыр. Протоколдуң шынзыткан хоолгаларын (белеткеп каан хоолгаларны шынзыдар) хайгааракчыларга, бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3-кү пунктузунда айыткан өске-даа кижилерге тыпсыр. Протоколду доп-дораан үстүнде турар комиссияже чорудар.

11. Соңгулдалар үезинде бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның эң-не хөй санын алган, өске кандидатка (кандидаттарга) деңнээрге ол кандидат дээш соңгукчуларның бадылааны шупту кандидаттарга удур бадылаан үннерден хөй болган таварылгада, айыттынган соңгулда округунуң депутатка кандидады тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга соңгуттурган деп санаттынар.

Бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның санын тыварда, доктаамал болгаш ап чоруур бадылаашкын хааржактарының иштинде тывылган доктааттынган хевирниң соңгулда бюллетеньнериниң санындан илередир.

12. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) дараазында байдалдарда чогуур соңгулда округунга соңгулдаларны болбаан деп санаар:

а) соңгукчуларның даңзызында киргеи соңгукчуларның 20 хуузундан эвээжи соңгулдаларга киришкенде. Соңгулдаларга киришкен соңгукчуларның санын соңгулда бюллетеньнерин алган соңгукчуларның даңзызында соңгукчуларның салганы хол үжүүнүң саны-биле тодарадыр;

б) соңгулда округунда өске кандидатка (кандидаттарга) көөрде хөй бадылаашкын алган кандидат дээш бадылаашкыннарның саны шупту кандидаттарга удур бадылаашкыннарның санындан эвээш боор болза;

в) катап бадылаашкын үезинде шупту кандидаттар үне берген таварылгада.

Федералдыг хоойлуга дүүштүр соңгулдалар болдунмаан деп немелде барымдаалар айыттынмас ужурлуг.

13. Бир эвес ол соңгулдаларның ниити түңүн албан езузу-биле парлаан соонда чеди хонуктан орай эвес үеде соңгулдалар организастап турар соңгулда комиссиязынче депутатка соңгуткан кандидат тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадының эрге-байдалынга дүүшпес ажыл-чорудулгазын соксатканының дугайында дужаалының хоолгазын, чок болза доктааттынган үе иштинде айыттынган албан-дужаалындан хостазын деп киирген билдириишкинииниң дугайында шынзыдып турар документилерни киирбээн болза, муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) соңгуттурарынга эргежок чугула соңгукчуларның бадылаашкынын алган кандидаттың соңгуттурган дугайында шиитпирин өскертир.

14. Бир эвес чогуур соңгулда округундан соңгуттурган тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга бүрүткеттирген кандидат бо Хоойлунуң 33 чүүлүнүң 39-ку пунктузунда көрдүнген ону албадаан байдалдар чокка тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадының эрге-байдалынга дүүшпес албан-дужаалындан халашпаан болгаш ооң түңнелинде катап соңгулдалар доктааттынган болза, ол кандидат соңгулдалар организастап турар соңгулда комиссиязының катап соңгулдалар эрттиреринге үндүрген шүүделин долузубиле орнун тургузар ужурлуг.

15.Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) дараазында байдалдарда соңгулда округунга болган соңгулдаларны:

а)бир эвес бадылаашкынны чорудуп азы бадылаашкынның түңнелдерин тодарадып турар үеде кылдынган хажыдыышкыннар соңгукчуларның тураСоруунуң илередиишкинииниң түңнелдерин долузу-биле тодарадыр арганы бербейн турар таварылгада;

б) бир эвес чогуур соңгулда округунга бадылаашкыннар төнүп турар үеде соңгулда участогунуң кезиинде соңгукчуларның ниити санының дөрттүң бир кезии күш чок кылдыр санаттынган таварылгада;

в) судтуң шиитпири-биле күш чок деп санаанда күш чок деп санаар.

62 чүүл. Катап бадылаашкын

1.Бир эвес чогуур соңгулда округунга соңгулда бюллетенинче ийи болгаш ийиден хөй тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга кандидат кирген болгаш ниити соңгулдаларның түңнелдери-биле оларның ийизи болгаш ийиден хөйү өскелеринге бодаарга соңгукчуларның хөй, ынчалзадаа оларның кайызы-даа соңгукчуларның бадылаашкынының дең санын алган таварылгада, соңгулдалар организастап турар соңгулда комиссиязы соңгукчуларның дең санныг бадылаашкыннарын алган ийи болгаш оон хөй кандидаттарның аразынга, бир эвес ол кандидаттар дээш соңгукчуларның бадылаан саны шупту кандидаттарга удур бадылаан соңгукчуларның санындан хөй болган таварылгада, катап соңгулдаларны эрттирер.

2.Катап бадылаашкынны ниити соңгулдаларга бадылаашкынны эрттирген хүнден ийи неделядан орай эвес хуусаа эрткенде бо Хоойлунуң негелделерин сагывышаан чорудар. Ынчаарга катап соңгулдалар эрттирип турар тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга кандидаттарның фамилияларын бюллетеньге алфавит аайы-биле тургузар. Соңгулдалар организастап турар соңгулда комиссиязының катап бадылаашкыннар эрттиреринiң дугайында шиитпири ону хүлээп алганындан үш хонуктан орай эвес хуусаада массалыг информация чепсектеринге парлаттынар (чонга чарлаттынар).

3. Катап бадылаашкыннарның түңнелибиле тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга кандидаттарның катап бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның өске кандидатка (кандидаттарга) бодаарга, эң хөй бадылаашкынын алган кандидатты, кажан ооң бадылаашкынга алган саны шупту кандидаттарга удур бадылаан соңгукчуларның санындан хөй болган таварылгада, соңгуткан деп санаар.

4.Бир эвес катап бадылаашкынның эртер хүнүнге чедир катап бадылаашкынга киржип турар кандидаттарның кайы-бирээзи бодунуң кандидатуразын ужулган, чок болза кандыг-бир чылдагааннар-биле үне берген таварылгада, муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) үндүрген шиитпирин езугаар ниити соңгулдаларга бо кандидаттарның соон дарый хөй бадылаашкынны алган кандидатты катап бадылаашкынның ийиги кандидатуразы кылдыр санаар. Бир эвес дараазында кандидаттар шупту үнүп чораан соонда чүгле чаңгыс кандидат арткан болза, ол таварылгада катап бадылаашкынны чаңгыс кандидатураның талазы-биле чорудар. Бо таварылгада кандидат катап бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның 50 хуудан хөй бадылаашкынын алган болза, ону соңгуттурган деп санаар.

5.Катап бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның саны хамаанчокка соңгулдаларны болган деп санаар.

6.Бир эвес катап соңгулдалар эрттирер ужурлуг чогуур соңгулда округунда тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадынга кандидаттар шупту үне берген таварылгада, бо соңгулда округунга немей кандидаттар депшидип үндүрери-биле болгаш соңгулдаларга эргежок чугула ажылчорудулга кылыры-биле катап соңгулдаларны алды айдан хөй эвес хуусааже соңгаарладыр. Ынчангаш соңгулдаларга эргежок чугула ажыл-чорудулга кылыр хуусааның үштүң биринден хөй эвес кезээн кызырып болур.

63 чүүл. Катап соңгулдалар

1. Чогуур соңгулда округунуң соңгулдалары болбаан, күш чок деп санаттынган азы чогуур соңгулда округундан соңгуттурган кандидат тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадының эрге-байдалынга дүүшпес албан-дужаалындан халашпаан таварылгада, катап соңгулдаларны чарлаар. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының катап соңгулдалары тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының составы бүрүн эргелиг эвес апарган таварылгада, соңгулдаларны болбаан, күш чок деп санаан хүнден эгелээш, дөрт айдан орай эвес хуусаада эрттирер. Оон өске таварылгаларда катап соңгулдаларны соңгулдалар болбаан, күш чок деп санаан хүннүң соонда бир чылдан орай эвес хуусаада эрттирер. Соңгулда ажылдарының талазы-биле хуусааларны соңгулда организастап турар соңгулда комиссиязының үндүрген шиитпирин езугаар үштүң бир кезээнге кызырып болур. Соңгулдаларны катап эрттиреринiң дугайында шиитпирни ол шиитпирни хүлээп алганындан үш хонуктан орай эвес хуусаада массалыг информация чепсектеринге парлаар (чонга чарлаар).

2.Катап соңгулдаларны соңгулдалар организастап эрттирер соңгулда комиссиязы тодарадыр. Чогуур соңгулда округунга тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарынга кандидаттарны депшидип үндүрери болгаш бүрүткээри, катап соңгулда эрттирери-биле холбашкан өске-даа соңгулда ажылдары Федералдыг хоойлунуң болгаш бо Хоойлунуң доктааткан чуруму-биле болуп эртер.

3.Күштүг бооп ажылдап турар тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга хостуг мандат дээш катап соңгулдалар эрттирерде, ол органда депутат бооп санаттынып турар кижи кандидат кылдыр бүрүткедип болбас.

4.Бир эвес бо соңгулдаларның түңнелинде тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадының соңгуттурар хуусаазы бир чылдан хөй эвес болза, катап соңгулдалар чарлавас болгаш эрттирбес.

5. Бир эвес хоойлуда доктааткан хуусаазында эрттирген катап соңгулдаларны бо Хоойлунуң 61 чүүлүнүң 12 пунктузунуң «а» болгаш «б» иштики пунктуларынга үндезилээш, болбаан деп санаар болза, дараазында катап соңгулдаларны ийи чылдан хөй эвес хуусааже соңгаарладып болур.

6.Катап соңгулдалар чарлаттынганда муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы, (девискээр соңгулда комиссиязы) чок болза участок соңгулда комиссияларының эргелериниң хуусаазын узадыр, чок болза участок комиссияларының чаа составын хевирлеп тургузар эргелиг.

64 чүүл. Немелде соңгулдалар

1.Чогуур соңгулда округундан соңгуттурган тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадының бүрүн эргелерин хуусаа бетинде соксаткан таварылгада, айыткан соңгулда округунга тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органы немелде соңгулдаларны чарлаар. Немелде соңгулдаларга бадылаашкынны депутаттың бүрүн эргелерин хуусаа бетинде соксаткан хүнүнден эгелээш, бир чылдан орай эвес хуусаа иштинде эрттирер.

2. Бир эвес бо соңгулдаларның түңнелинде тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутадының соңгуттурар хуусаазы бир чылдан хөй эвес болза, немелде соңгулдалар чарлавас болгаш эрттирбес.

3.Бо чүүлдүң 2-ги пунктузунга дүүштүр немелде соңгулдалар эрттирери көрдүнмээн турар үеде, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының элээн каш депутаттары үне бээрге, ооң түңнелинде тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органы ажылдаар күш чок апарган таварылгада, муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) чаа кол соңгулдаларны эрттирер.

4. Күштүг бооп ажылдап турар тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарынга хостуг мандат дээш немелде соңгулдалар эрттирерде, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органында депутат бооп санаттынып турар кижи кандидат кылдыр бүрүткедип болбас.

65 чүүл. Бадылаашкыннарның түңнелдерин болгаш соңгулдаларның түңнелдерин парлап база чонга чарлап дыңнадыры

1. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) соңгулда участогу бүрүзүнге бадылаашкынның түңнелдерин база соңгулда округунуң бүрүзүнге тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының түңнелдерин протоколдарының көргүзүглериниң хемчээлинге дүүштүр болгаш участок соңгулда комиссияларының бадылаашкыннарының түңнелдериниң дугайында протоколдарны таныштырары-биле соңгукчуларга, бүрүткеткен кандидаттарга, кандидаттарның, соңгулда каттыжыышкыннарының, соңгулда блоктарының бүзүреттирген кижилеринге, хайгаракчыларга, кадагааты (чурттар аразының) хайгаракчыларга, массалыг информация чепсектериниң төлээлеринге оларның негелдези-биле бээр ужурлуг.

2. Муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) соңгулда округунуң аайы-биле тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында ниити медээлерни массалыг информация чепсектеринче соңгулдаларның түңнелдерин тодараткан соонда чаңгыс хонуктуң дургузунда чорудар.

3. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының ниити соңгулдаларының түңнелдерин, а ол ышкаш кандидат бүрүзүнүң алганы бадылаашкыннарның санының, шупту кандидаттарга удур бадылаан саннарның дугайында сан-медээни муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) бадылаашкын хүнүнден бир айдан орай эвес үеде албан езузу-биле парлаар.

4. Соңгулдалар организастап турар соңгулда комиссиязы бадылаашкынның түңнелдериниң болгаш соңгулдаларның түңнелдериниң дугайында соңгулда комиссияларының протоколдарында айыттынган сан-медээлерни база бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссияларының протоколдарында база бадылаашкыннар түңнелдеринге үндезилээн соңгулда комиссиязының тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдарының түңнелдериниң дугайында айыттынган сан-медээлерни бүгү-ниитиге парладып дыңнадыр. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдарының түңнелдериниң дугайында долу сан-медээни соңгулдалар хүнүнден ийи айның дургузунда албан езузу-биле парлаар (чонга дыңнадыр).

66 чүүл. Күрүнениң **автоматчыткан** информация системазын тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдарынга ажыглаары

1.Федералдыг хоойлуга дүүштүр тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдарының белеткээрде болгаш эрттирерде, а ол ышкаш соңгулда комиссияларының Россия Федерациязының хамаатыларының соңгуур эргелерин магадылаарының талазы-биле өске-даа ажыл-херээн кылырда Федералдыг хоойлуга, өске-даа федералдыг хоойлуларда көрүп каан чуруму-биле чүгле күрүнениң автоматчыткан информация системазын ажыглап турар. Күрүнениң автоматчыткан информация системазынга, ону ажыглаарының болгаш сайзырадырының негелделерин Федералдыг хоойлуда айыттынган аайы-биле күүседир, а федералдыг хоойлуда көрдүнмээн кезээн Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязы тодарадыр.

2.Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдарын эрттирерде, ооң иштинде соңгукчуларны бүрүткээрде (учеттаарда), соңгукчуларның даңзызын тургузарда, бадылаашкыннарны санаарда, бадылаашкынның түңнелдерин илередирде база соңгулдаларның түңнелдерин тодарадырда, күрүнениң автоматчыткан информация системазын бүдүн-бүрүнүбиле азы ооң чамдык техниктиг херекселдерин хоойлуга дүүштүр ажыглап тура, соңгулда организастап турар соңгулда комиссиязы соңгулда комиссиязының бадылаар-даа, чөвүлээр-даа кежигүннериниң иштинден күрүнениң автоматчыткан информация системазының (ооң чамдык техниктиг херекселдериниң) ажыглалын контрольдаар бөлүктү тургузар. Соңгулда комиссиязының бүгү кежигүннери, хайгааракчылар күрүнениң автоматчыткан информация системазында кирип турар кандыг-даа информация-биле таныжар эргелиг.

3.Бадылаашкынның эгелээни үеден бадылаашкынның түңнелдерин болгаш соңгулдалар түңнелдериниң дугайында протоколга муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) ат салган үеге чедир күрүнениң автоматчыткан информация системазын бадылаашкын чорудулгазының болгаш ооң түңнелдериниң санмедээзин адаанда турар соңгулда комиссиязы үстүнде турар соңгулда комиссиязынга дамчыдып бээриниң аргазы-биле хайгааараарынга болгаш ооң чамдык техниктиг херекселдерин соңгукчуларның бадылаашкынын санаарда ажыглаар. Күрүнениң автоматчыткан информация системазын дамчыштыр алган бадылаашкынның чорудулгазының болгаш түңнелдериниң дугайында санмедээ Федералдыг болгаш оон-даа өске хоойлуларда өскээр айыттынмаан болза, юридиктиг ужур-дуза чок, баш бурунгааргы медээлер деп санаттынар.

4.Соңгулдаларны эрттирип турар үеде күрүнениң автоматчыткан информация системазын ажыглап турар таварылгада, соңгулдаларга соңгукчуларның киржилгезиниң дугайында, бадылаашкынның баштайгы болгаш төнчү түңнелдериниң дугайында сан-медээ Интернет ниити ажыглалдың информас-харылзаа четкизиниң ажыглакчыларынга чедингир («чүгле номчулга» режиминге) болур ужурлуг. Ындыг сан-медээни бээриниң чуруму болгаш хуусаазы соңгулдалар дугайында хоойлужудулганың негелделеринге чөрүшпес болур ужурлуг.

67 чүүл. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнының документилерин шыгжаарының хуусаалары

1. Соңгукчуларның хол үжүү салган хуудустары, соңгулда бюллетеньнери болгаш соңгукчуларның даңзылары, тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларының болгаш бадылаашкыннарының түңнелдери ону парлаан хүнден эгелээш бир чылдан эвээш эвес хуусаада шыгжаттынар. Бадылаашкыннарның түңнелдериниң протоколдары болгаш бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында соңгулда комиссияларының түңнел таблицалары тус черниң бот -башкарылгазының төлээлекчи органының дараазында соңгулдаларының чарлап дыңнаткан хүнүнден эгелээш, бир чылдан эвээш эвес хуусаада шыгжаттынар. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында, соңгулдалар түңнелдериниң дугайында чогуур соңгулда комиссиязының шиитпиринге хамаарыштыр судка хомудалдарны сайгарып көрген таварылгада, Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелерин хажытканы-биле холбаштыр кеземче херектерин оттурган таварылгада, чогуур соңгулда комиссиязының документациязының шыгжаар хуусаазы судтуң шиитпири хоойлу езугаар күштүг болуп эгелээринге чедир (хоойлуга дүүштүр херекти соксатканыбиле) эгелээринге чедир узаттынар. Тус черниң бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларының белеткелиниң болгаш эрттиреринiң талазы-биле соңгулда документацияларының бүдүн-бүрүн камгалалдыг болуру дээш харыысалга үстүнде турар комиссияже азы архивче дамчыдарынга чедир, чогуур соңгулда комиссиязының даргазынга болгаш секретарынга онааттынар.

2.Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарының соңгулдаларын белеткээриниң болгаш эрттиреринiң талазы-биле холбашкан соңгулда документацияларының шыгжаарының, архивче дамчыдарының, болгаш узуткаарының талазы-биле чуруму Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының күрүнениң чогуур архив органнары-биле чөпшээрежилгези-биле бадылаттынар.

IX Эге. РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНЫҢ ХАМААТЫЛАРЫНЫҢ СОҢГУЛДА ЭРГЕЛЕРИН ХАЖЫТКАНЫН ХОМУДАП БИЛДИРЕРИ БОЛГАШ ТУС ЧЕР БОТ-БАШКАРЫЛГАЗЫНЫҢ ТӨЛЭЭЛЕКЧИ ОРГАННАРЫНЫҢ ХООЙЛУЖУДУЛГАЗЫН ХАЖЫТКАНЫ ДЭЭШ ХАРЫЫСАЛГА

68 чүүл. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларын эрттирип турда, Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелерин хажыдып турар шиитпирлерни болгаш кылган чүүлдерни (кылбаан чүүлдерни) хомудап билдирери.

1.Хамаатыларның соңгулда эргелерин хажыдып турар күрүне эрге-чагыргазының органнарының, тус чер бот-башкарылга органнарының, хөй-ниити каттыжыышкыннарының болгаш албан-дужаалдыг кижилерниң шиитпирлерин болгаш кылган чүүлдерни (кылбаан чүүлдерни) а ол ышкаш хамаатыларның соңгулда эргелерин соңгулда комиссияларының болгаш оларның албан-дужаалдыг кижилериниң шиитпирлерин болгаш кылган чүүлдерни (кылбаан чүүлдерни) судка хомудап билдирген туруп болур.

2. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпирлерин болгаш кылган чүүлдерни (кылбаан чүүлдерни) Тыва Республиканың Дээди судунга хомудап билдирген туруп болур, муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының, девискээр соңгулда комиссиязының болгаш участок соңгулда комиссияларының шиитпирлерин болгаш кылган чүүлдерни (кылбаан чүүлдерни) район судунче хомудап билдирген туруп болур.

3. Судтуң шиитпирлерин чогуур соңгулда комиссиялары албан күүседир ужурлуг.

4. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының бадылаашкыннарының түңнелдериниң дугайында, соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында комиссияларның шиитпирин Федералдыг хоойлу езугаар район судунче хомудап билдирген туруп болур. Ынчан Федералдыг хоойлу езугаар район суду чүгле муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының, девискээр соңгулда комиссиязының шиитпирлерин болгаш кылган чүүлдерни (кылбаан чүүлдерни) алыс утказы-биле сайгарып көөр эвес, а чаңгыс угда хоойлу езугаар тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларын организастаарынга болгаш эрттиреринге киришкен шупту участок комиссияларының шиитпирлерин болгаш хөделиишкиннерин (хөделиишкин кылбаанын) сайгарып көөр ужурлуг, бир эвес оларның чедирген хажыдыышкыннары тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органнарының депутаттарының соңгулдаларының түңнелдеринге салдар чедирип болур турган болза.

5. Федералдыг хоойлу-биле, өске хоойлулар-биле көрдүнген таварылгаларда бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында, соңгулдалар түңнелдериниң дугайында чогуур соңгулда комиссиязының шиитпирин азы соңгулда комиссиязының өске-даа шиитпирин суд күш чок болдуруп болур.

6. Хамаатыларның соңгулда эргелерин хажыдып турар соңгулда комиссияларының болгаш оларның албан-дужаалдыг кижилериниң шиитпирлерин болгаш кылган чүүлдерни (кылбаан чүүлдерни) кырында турар соңгулда комиссиязынче дорту-биле хомудап билдирип болур ол комиссия, кажан хомудалда айыткан байдалдар, адаанда турар комиссияның сайгарып көөр чүүлү турбаан таварылгада, хомудалды адаанда турар комиссияже чоргуспайн,хомудалды сайгарып көөр болгаш дараазында шиитпирлерниң кайыбирээзин хүлээп алыр ужурлуг:

а) хомудалды хандырбайн арттырар;

б) хомудап турар шиитпирни бүрүнүбиле азы чамдык кезээ-биле солуур кылган чүүлдерни (кылбаан чүүлдерни) хоойлуга удур деп санаар) болгаш шиитпирни алыс утказы-биле хүлээп алыр;

в) хомудап турар шиитпирни бүрүнүбиле азы чамдык кезээ-биле солуур хөделиишкинни (хөделиишкин кылбаанын) хоойлуга удур деп санаар, адаанда турар комиссияны айтырыгны катап көөр

кылдыр база шиитпирни алыс утказы-биле хүлээп алырын (тодаргай хөделиишкинни чоргузарын) хүлээдир;

7. Хамаатыларның соңгулда эргелерин хажыдып турар муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының, девискээр соңгулда комиссиязының азы оларның албан-дужаалдыг кижилериниң шиитпирлерин азы хөделиишкиннерин (хөделиишкин кылбаанын) Федералдыг хоойлу езугаар Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче хомудап билдирип болур, а хамаатыларның соңгулда эргелерин хажыткан Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпирлерин азы хөделиишкиннерин (хөделиишкин кылбаанын) азы ооң эргедужаалдыг кижилерни — Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязынче хомудаар. Федералдыг хоойлунуң 75 чүүлүнүң 6 пунктузун езугаар Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы; Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязы шиитпирни хүлээп алыр хүлээлгелиг.

8. Баштай муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязынче, девискээр соңгулда комиссиязынче, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче, Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязынче хомудал киирери судка хомудап билдиреринiң албан негелдези эвес болур.

9. Бир эвес суд хомудал билдириишкинни сайгарып көөр кылдыр хүлээп алган болза, а хомудакчы шак-ла ындыг хомудалды чогуур соңгулда комиссиязынче киирген болза, ук соңгулда комиссиязы судтуң шиитпири хоойлу езугаар күштүг болуп киргиже чедир хомудалды көөрүн түр соксадыр. Суд хомудалга хамаарыштыр шиитпирни алыс утказы-биле хүлээп алган таварылгада соңгулда комиссиязы ону көөрүн соксадыр.

10. Хамаатыларның соңгулда эргелерин хажыдып турар шиитпирлерни болгаш хөделиишкиннерни (хөделиишкин кылбаанын) хомудап билдирери-биле соңгукчулар, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидаттар, оларның бүзүреттирген кижилери, соңгулда каттыжыышкыннары, соңгулда блоктары болгаш оларның бүзүреттирген кижилери, өске-даа хөй-ниити каттыжыышкыннары, хайгааракчылар, ол ышкаш чогуур соңгулда комиссиялары айтырыгны тургузуп болурлар.

11. Федералдыг хоойлу езугаар судтар болгаш прокуратура органнары боттарының ажылын (оон иштинде дыштаныр хүннерде база) хомудалдарны чогуур үезинде сайгарып көөрүнге дүүштүр кандырган турар кылдыр организастаар хүлээлгелиг.

12. Хомудалдарны (билдириишкиннерни) сайгарып турар үеде, ол ышкаш өске-даа таварылгаларда, кажан хамаатыларның соңгулда эргелерин хажыткан дугайында айтырыг көрдүнүп турда, соңгулда комиссиязының хуралынче соңуургалдыг талалар (хомудалдарның, билдириишкиннерниң) ээлери, сайгартынып турар хөделиишкиннерниң (хөделиишкин кылбаанының) кижилери чалаттырган турар.

69 чүүл. Кандидатты, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидатты бүрүткээрин күш чок болдурарының, өскертириниң үндезин барымдаазы

1. Бо хоойлунуң 33 чүүлүнүң 28 пунктузун хажыткан таварылгада соңгулда комиссиязының тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидатты бүрүткээн дугайында шиитпирин кырында турар соңгулда комиссиязы күш чок болдурар. Ынчан бир дугаарындан аңгыда кандидатты бүрүткээн дугайында шупту шиитпирлер күш чок болдунар ужурлуг.

2. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидаттың бодунуң кандидатуразын дүжүрер дугайында билдириишкинге, бо Хоойлунуң 33 чүүлүнүң 33, 34, 35 пунктулары езугаар муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязынче (девискээр соңгулда комиссиязынче) соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидатты дедир кыйгырткан дугайында шиитпирингe үндезилээш, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандитаттың бүрүткелин муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязының (девискээр соңгулда комиссиязының) шиитпири-биле күш чок болдурар.

3. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидат идепкей чок соңгуур эргезин чидирген таварылгада оон бүрүткелин муниципалитет тургузуунуң соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиязы) күш чок болдурар.

4. Соңгулда организастап турар соңгулда комиссиязының билдириишкинибиле тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидаттың бүрүткелин суд дараазында таварылгаларда өскертип болур:

а) бо Хоойлунуң 33 чүүлүнүң 30 пунктузунда көрдүнген бүрүткээринден ойталаарының барымдаазынга хамааржыр чаа ажыттынган байдалдар;

б) тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынга кандидат-биле азы оон бүрүн эргелиг төлээзи-биле соңгулдаларга тодаргай түңнелди чедип алыры-биле соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизинден аңгыда акша-хөреңгини ажыглаарда , бир эвес бо Хоойлунуң доктаадып тургусканы соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизиниң чарыгдаар ужурлуг деңнелинден 5 хуу ажып турар болза, азы бо Хоойлу-биле доктааттынып тургустунган соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизин чарыгдаар деңнелинден 5 хуу хөй ажып турар болза;

в) тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидат, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң удуртукчулары албан-дужаал болгаш албан-ажыл байдалының артыкшылдыын ажыглап турган болза;

г) тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органнарының депутадынче кандидаттың, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң, оларның бүзүреттирген кижилериниң болгаш бүрүн эргелиг төлээлекчилериниң, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органнарының депутадынче кандидадының , кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң, оларның бүзүреттирген кижилериниң болгаш долу эргелиг төлээлериниң соңгукчуларны садыпхээлилээнииң барымдаазы илерээн болза;

д) бо Хоойлунуң 49 чүүлүнүң 1 пунктузун тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органнарының депутадынче кандидаттың, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының, соңгулда блогунуң хажытканында ;

е)тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидаттың бодунуң шиитпирип чораан дугайында медээлерни азы өске күрүнениң хамааты болуру барын чажырганы илерээн болза;

70 чүүл. Бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында, соңгулдаларның түңнелдериниң дугайында шиитпирни күш чок болдурары.

1. Бир эвес тус чер бот-башкарылгазынын төлээлекчилер органының депутаттарының соңгулдаларының бадылаашкынын эрттирип турда азы бадылаашкынның түңнелдерин илередип турда, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутаттарының соңгулдаларын эрттирерин тодарадып турар Федералдыг хоойлунуң болгаш бо Хоойлунуң негелделерин хажыткан турган болза, соңгулдаларны организастап турар соңгулда комиссиязы, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутаттарының соңгулдазының бадылаашкынының түңнелдерин, соңгулдаларның түңнелдерин илередиринге чедир бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында чогуур соңгулда комиссиязының шиитпирин өскертип болур, а бир эвес чедирген хажыдыышкыннар соңгукчуларның тураСоруун илереткениниң түңнелдерин шыны-биле тодарадыр арганы бербейн турар деп тодараткан болза, бадылаашкынның түңнелдерин, соңгулдаларның түңнелдерин күш чок деп санаар.

2.Федералдыг хоойлу езугаар тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутаттарының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында соңгулда организастап турар соңгулда комиссиязының шиитпирин судтуң өскертиринге соңгулданың түңнелдерин тодараткан соонда дараазында судтуң илереткени байдалдары болур :

а) соңгуттурган деп санаткан тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидат, бодунуң соңгулда кампаниязынче бодунуң соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизиниң чарыгдалындан аңгыда акша-хөреңгини ажыглаарда, бир эвес бо Хоойлунуң доктаадып тургусканы соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизиниң чарыгдаар ужурлуг деңнелинден 10 хуу ажып турар болза, азы бо Хоойлу-биле доктааттынып тургускан соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизиниң чарыгдаар деңнелинден 10 хуу хөй ажып турар болза;

б)соңгуткан кылдыр санаттырган тус чер бот-башкырылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидат, соңгукчуларны садып-хээлилээнииң барымдаазы илерээнде болгаш айыттынган хажыдыышкын соңгукчуларның шынныг тура-соруун илередир арга бербейн турар;

в) соңгуткан кылдыр санаттырган тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидат агитация чорудуп турар үеде бо Хоойлунуң 49 чүүлүнүң 1 пунктузун хажыткан болгаш айыттынган хажыдыышкын соңгукчуларның шынныг тура-соруун илередир арга бербейн турар;

г) соңгуттурган кылдыр санаттырган тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидат, албан-дужаал болгаш албан-ажыл байдалының артыкшылдыын ажыглап турган болза, айыттынган хажыдыышкын соңгукчуларның шынныг тура-соруун илередир арга бербейн турар;

3. Соңгулда участогунга, муниципалитет тургузуунга бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында, соңгулдаларның түңнелдериниң дугайында соңгулда комиссиязынын шиитпирин ниитизи-биле чогуур деңнелдиң суду өскертип болур, кажан соңгукчуларның даңзызын тургузарының дүрүмүн, соңгулда комиссияларының тургузарының чурумун, бадылаашкынның чурумун болгаш бадылаашкынның санаашкынын (оларны чорудуп турарын хайгааараарынга шаптыктап турганын киирип турар), соңгулдаларнын түңнелдерин илередирин хажытканда, кандидатты бүрүткээринге хоойлуга удур ойталаан таварылгаларда, соңгулда төне бергенде ындыг деп санаттынганда, соңгулда хоойлужудулгазының өске-даа хажыдыышкыннарын, бир эвес ол хажыдыышкыннар соңгукчуларның шынныг тура-соруун илередир арга бербейн турар болза.

4. Кандидатты соңгуп алырынга идиг берип турганы, чок болза бадылаашкынның түңнели-биле соңгутпаан кандидаттар дээш бадылаарынче соңгукчуларны албадаар сорулгалыг азы албадап чыгап турганы-биле айыткан Федералдыг хоойлуну хажытканы соңгулдаларның түңнелдериниң дугайында, бадылаашкынның түңнелдерин, соңгулдаларның түңнелдерин күш чок деп санааны шиитпирни Федералдыг хоойлу езугаар күш чок болган деп санаарының барымдаазы болбас.

5. Бир эвес кылдынган хажыдыышкыннар соңгукчуларның езулуг тураСоруун илередир арга бербейн турар болза, соңгулда комиссиязының азы судтуң соңгулдаларның түңнелдериниң дугайында шиитпирин өскертири ук соңгулда округунда соңгулдаларның түңнелдерин күш чок болур деп санаарынга чедирер.

6. Бир эвес соңгулда участогунга бадылаашкыннар түңнелдери күш чок деп санаттынган болза база ол айыттынган байдал кандидатты соңгуткан деп санаарының дугайында шиитпирни өскертиринге чедирген болза, соңгулда организастап турар соңгулда комиссиязы чаа чогуур протоколдарны тургузар хүлээлгелиг.

71чүүл. Хомудалдарның болгаш билдириишкиннерниң киирери болгаш сайгарып көөрүнүң хуусаалары

1. Федералдыг хоойлу езугаар чогуур деңнелдиң суду Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелерин хажыткан дугайында хомудалын хүлээп алырындан ойталаар эргези чок.

2. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидатты бүрүткээн дугайында, кандидатты бүрүткээринден ойталаан дугайында соңгулда комиссиязының шиитпирин ооң хүлээп алган хүнүнден 10 хонуктуң дургузунда хомудап болур. Айыттынган хуусаа катап тургустунмас.

3. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутаттарының соңгулдаларының түңнелдерин парлаан соонда айыттынган соңгулда кампаниязының үезинде болган хамаатыларның соңгулда эргелерин хажыткан хомудалды ук соңгулдаларның түңнелдерин парлаан хүнүнден бээр бир чыл дургузунда судче берип болур.

4. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутаттарының соңгулдаларының соңгулда кампаниязының үезинде кирген хомудалдарга хамаарыштыр шиитпирлерни беш хонуктуң хуусаазында хүлээп алыр, ынчалза-даа бадылаашкыннар хүнүнүң бетинде хүнден соңгаарлатпайн, ол ышкаш бадылаашкыннар хүнүнде азы бадылаашкыннар хүнүнүң дараазында хүнде — доп-дораан. Бир эвес хомудалдарда айыттынган барымдаалар немелде хыналда негеп турар болза, оларга хамаарыштыр шиитпирлерни он хонуктан саадатпайн хуусаада хүлээп алыр. Федералдыг хоойлу езугаар бадылаашкынның түңнелдериниң дугайында, соңгулдаларның түңнелдериниң дугайында комиссияның шиитпирингe хамаарҕыштыр хомудалга суд хомудалдың кирген хүнүнден бээр ийи айдан соңгаарлатпас хуусаада шиитпирни хүлээп алыр хүлээлгелиг.

5. Федералдыг хоойлу езугаар тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидатты бүрүткээрин өскертир дугайында билдириишкинни бадылаашкыннар хүнүнге чедир сес хонуктан саадатпайн (ооң иштинде катап) судче берип болур. Судтуң шиитпирин бадылаашкыннар хүнүнге чедир беш хонуктан соңгаарлатпайн хүлээп алган турар ужурлуг.

72 чүүл. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутаттарының соңгулдаларын белеткеп база эрттирип турар үеде Россия Федерациязының хоойлужудулгазын хажыткан дээш харыысалга

1. Федералдыг хоойлу езугаар бадылаашкыннарның түңнелдеринге хажыдыышкыннар кылган кижилер федералдыг хоойлулар езугаар кеземче харыысалгазынга онаажырлар.

Бадылаашкыннарның түңнелдеринге хажыдыышкын кылганын билип алыры:

бадылаашкыннар үезинде ажыглаттынган бюллетеньнер аразынче немелде, учетка алдынмаан бюллетеньнер кииргени;

соңгукчуларның даңзызын билдингирле шын эвес тургусканы, оларның иштинче идепкей чок соңгуур эргелиг кижилерни кииргени, чок болза бодап тыпкан кижилерни;

шынныг бюллетеньнерни солууру;

хоойлуга удур албан езулуг бюллетеньнерни узуткаары;

соңгукчуларның бадылалдарын билдингир-ле шын эвес санаары;

бадылаашкыннарның түңнелдериниң дугайында протоколга комиссияның кежигүннери бадылалдарны санаарынга болгаш бадылалдарның түңнелдерин түңнээринге чедир ат салганы, бадылаашкыннарның түңнелдериниң дугайында протоколду билдингир-ле шын эвес (бадылаашкыннарның шынныг түңнелдеринге дүүшпес) тургусканы;

бадылаашкыннарның түннелдериниң дугайында протоколду тургускан соонда ынаар өскерлиишкиннер кииргени (бо Хоойлунун 70 чүүлүнүң 6 пунктузунда көрдүнген таварылгадан аңгыда);

2. Күчүлел, меге, кыжаныышкын, мегелеп өттүндүр кылыры азы өске-даа арга-биле. Россия Федерациязының хамаатызының хостуг соңгуур болгаш соңгуттурар эргезин моондактап турар кижилер;

чок болза Федералдыг хоойлу-биле тургустунган соңгукчуларның дугайында медээлерни азы соңгукчуларның даңзыларын бээр чурумун үреп турар кижилер;

чок болза бодунуң албан-дужаал болгаш албан-ажыл байдалының артык шыдалдыын соңгулда кампаниязының үезинде ажыглап турар кижилер;

чок болза соңгулда кампаниязын акшаландырар дүрүмнерни хажыдып турар, ооң иштинде соңгулда комиссияларынга, тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидаттарга акша шилчидерин саададып турар кижилер;

чок болза соңгулда комиссияларының киирген дилеглери-биле федералдыг хоойлунуң, өске-даа хоойлунуң хажыдыышкыннарының дугайында медээлерниң хыналдазын чоргуспаан күрүне органнарының албан-дужаалдыг кижилери, ол ышкаш ол хажыдыышкыннарны үзе шавары-биле хемчег албаан кижилер;

чок болза Федералдыг хоойлуда көрдүнген чурумнарны хажытпышаан, соңгулда бетинде агитацияны чоргузуп турар кижилер ;

чок болза тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидаттарга саң-хөө (материалдыг) деткимчени оларның соңгулда фондузундан аңгыда чедирип турар кижилер;

чок болза тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутадынче кандидатты деткип, хол үжүү

салырынче соңгукчуларны албадап турар азы хол үжүүн салырынга шаптыктап турар, а ол ышкаш ук хол үжүүн мегелеп салырынга киржип турар кижилер;

чок болза хоойлуга удур бюллетеньнер тиражтары кылып үндүрүп турарлар;

чок болза күрүнеиң автоматчыткан информация системазынче дүрүмге дүүшпес езу-биле киржип турарлар;

чок болза соңгукчуларны садыпхээлилеп, өскээр чугаалааргa, бо Хоойлунуң 56 чүүлүнүң 2 пунктузунда хораан хөделиишкиннерни кылып турар кижилер;

чок болза соңгулдага киржири-биле хоойлу езугаар көрдүнген шөлээни бээринден ойталап турарлар;

чок болза кандидатты депшидеринге болгаш (азы) соңгударынга дуза чедирип турган албан-ажыл аайы-биле чагырткан күрүне азы муниципалдыг албанхаакчыларның ажыл үезинде, чок болза сургакчылаашкыннар үезинде хол үжүктерин чыырын болгаш (азы) соңгулда бетинде агитация, өске-даа ажылчорудулга кылырын организастап турган албан-дужаалдыг кижилер;

чок болза албан-дужаалдыг кижилер массалыг хемчеглер эрттиреринге чогумчалыг байдалдар тургуспаанда, бир эвес хоойлу езугаар ындыг хүлээлге оларга дагдынган турган болза;

чок болза соңгулда комиссияларының ажылынга азы комиссия кежигүннериниң боттарының хүлээлгелерин күүседирибиле холбашкан ажыл-чорудулгазынга шаптыктап азы хоойлуга дүүшпес езу-биле холгаарлап киржип турар кижилер, ооң иштинде соңгулда комиссиязының кежигүнү кылдыр томуйлаттырарындан ойталаарын ыйыдып турарлар;

чок болза соңгукчуларны оларның боттарының шилип алганын езугаар бадылавазын албадап турар кижилер;

чок болза бюллетеньни алыры-биле хуусаа бетинде бадылаптар арганы бээр дугайында билдириишкиннеринге билдингир-ле шын эвес чылдагаанны айыткан соңгукчулар;

чок болза соңгукчулар даңзыларыбиле хамаатыларның таныжар эргезин хажыдып турар кижилер, ол ышкаш соңгукчуларның даңзыларында шын эвес чүүлдер дугайында билдириишкиннерни көрдүнген хуусаада сайгарып көрбээн кижилер;

чок болза кылып үндүрген бюллетеньнериң тиражының артыкшылын чажырыпкан кижилер;

чок болза бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыткан кижилерге хайгаарал болгаш контроль кылырынга моондактап турган кижилер;

чок болза соңгулдалар-биле дортубиле харылзаалыг соңгулда комиссиязының документилериниң хоолгаларын, чок болза бадылаар эргези, чок болза чөвүлээр эргелиг соңгулда комиссиязының кежигүннеринге Федералдыг хоойлуда болгаш бо Хоойлуда көрдүнген чурум езугаар бээринден ойталап турар кижилер;

чок болза бадылаашкыннарның чажыдын хажыткан кижилер;

чок болза өске кижилер дээш бадылаар арганы бээр дээн сорулга-биле хамаатыларга соңгулда бюллетеньнерин берип турар кижилер азы чаңгыс-ла бадылаашкын үезинде чаңгыстан хөй катап бадылаары;

чок болза хамаатыларга долдуруп каан бюллетеньнерни берген (берипкен) кижилер;

чок болза соңгулда участоктарынга бадылаашкыннар эрттирерин моондактап турган кижилер;

чок болза хуусаа бетинде бадылаашкыннар эрттиреринiң чурумун хажыдып турар кижилер;

чок болза бажыңдан дашкаар бадылаашкыннар эрттиреринiң чурумун хажыдып турар кижилер;

чок болза соңгулда комиссиязының кежигүннерин бадылаашкыннарның түңнелдерин хажыдарынче ыйыдып турган кижилер;

чок болза соңгулда комиссиязының чөвүлээр, бадылаар эргелиг кежигүннерин бадылаар эргелиг соңгулда комиссиязының кежигүннериниң аразынга, бюллетеньнерни аңгылаар болгаш соңгукчуларның бадылалдарын санаар олуттар чанынга турарынга моондактар тургузуп турар кижилер;

чок болза соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг, чок болза чөвүлээр эргелиг кежигүннеринге;

соңгукчуларның даңзы аайы-биле бадылаашкыннарга киришкен кижилериниң санын санаарда, бюллетеньнерни кандидаттар аайы-биле аңгылаарының шын чорутканын шынзыдар эргезин боттандырарынга моондактар кылып турган кижилер;

чок болза Федералдыг хоойлунуң болгаш бо Хоойлунуң тургусканы соңгукчуларның бадылалдарын санаарының, ооң иштинде бюллетеньнерни чурум езугаар аңгылаарының азы бадылаашкыннарның түңнелдерин тодарадырының чурумун хажыткан кижилер;

чок болза соңгулда комиссиязының документилерин хажыткач, билдингир-ле меге документилерни тургускан болгаш берген кижилер;

чок болза бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 3 пунктузунда айыттынган кижилерге бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколду бербейн турар кижилер;

чок болза соңгулдаларның, бадылаашкыннарның түңнелдериниң талазы-биле комиссияның түңнел хуралын эрттиреринден ойталап турар кижилер;

чок болза оларга дааскан хүлээлгелерге чөрүштүр бадылаашкыннарның түңнелдериниң дугайында медээлерни бербээн (долу эвес берген) азы парлаваан кижилер;

чок болза тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутаттарының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге чараан акша-хөреңгиниң отчедун болгаш соңгулдаларга бюджеттиң акша-хөреңгизин чараан отчеттарын бербээн азы парлаваан кижилер;

чок болза тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутаттарынче кандидаттарының саңхөө отчеттарын долу эвес, шын эвес берип турар кижилер;

чок болза тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчи органының депутаттарынче кандидаттарның ат-алдарын болгаш төлептиг мөзү-бүдүжүн бужартадып турар, өске-даа хөделиишкиннерни кылып турар кижилер;

чок болза соңгулда бетинде суртаалды чорударының дүрүмүн үреп турар, ооң иштинде суртаалды бадылаашкыннар хүнүнүң бетинде болгаш бадылаашкыннар хүнүнде суртаалды эрттирип турар кижилер, ол ышкаш суртаалды ону хоойлу езугаар хоруп каан кижилерниң эрттирип турары;

чок болза соңгулдалар-биле холбашкан хөй-ниитиниң санал-оналын айтырганының түңнелдерин парлаарының (бүгүдеге чедиреринiң) дүрүмүн хажыдып турар кижилер;

чок болза суртаал материалдарын белеткээриниң болгаш азып делгээриниң дүрүмүн хажыдып турар кижилер, ол ышкаш эфир үезиниң, парлалга шөлүнүң хемчээлиниң болгаш өске-даа байдалдарының дугайында медээлерни парлаваан соңгулда бетинде суртаалда киржип турар массалыг информация чепсектерин үндүрүп турар организациялар;

чок болза төлевириниң байдалдарының болгаш хемчээлиниң талазы-биле бээр эфир үезиниң болгаш хемчээлиниң талазы-биле база парлалга шөлүнүң турар черииниң, хемчээлиниң талазы-биле соңгулда бетинде агитация эрттиреринiң байдалдарын хажыдып турар кижилер;

чок болза соңгулда бетинде эрттирип турар ажыл-чорудулгалар дугайында дыңнадыглар бар информация блоктарынче тодаргай кандидатты дээре деп санаар киирилде киирип турар кижилер;

чок болза дамчыдылгалар азы парлаан чүүлдер киирген медээ блоктары дээш хоойлуда көрдүнмээн төлевирлер хүлээп ап турар кижилер;

федералдыг хоойлуларга дүүштүр кеземче, административтиг болгаш өскедаа харыысалгага онаажыр.

Х эге. ТҮҢНЕЛ БОЛГАШ ШИЛЧИИШКИННИГ ЧҮҮЛДЕР

73 чүүл. Бо Хоойлунуң күштүг болуп эгелээри

1. Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнүнден эгелээш, 10 хонук эрткенде, күштүг болуп эгелээр болгаш ооң күштүг болуп эгелээринге чедир чарлаттынган соңгулдаларның эрттирерибиле холбаштыр тургустунуп келген эргехоойлу талазы-биле хамаарылгаларга таравас.

2. Бо Хоойлунуң күштүг болуп эгелээн хүнүнден эгелеп «Тыва Республикага тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының депутаттарының соңгулдаларының дугайында» 2001 чылдың сентябрь 4-те № 1166 хоойлузун күш чок болган деп санаар. (Тыва Республиканың хоойлужудулга чыындызы, 2001,№ 3, 353-кү чүүл.).

3. Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр бо Хоойлунуң 33 чүүлүнүң 26-гы пунктузу Федералдыг хоойлунуң күштүг болуп киргенииң соонда бирги Россия Федерациязының Федералдыг Хуралының Күрүне Думазының депутаттарының соңгулдаларын эрттирген соонда, күштүг болуп кирер.

74 чүүл. Шилчиишкинниг чүүлдер

Федералдыг хоойлунуң күштүг болуп киреринге чедир хевирлеттинген соңгулда комиссиялары, Федералдыг хоойлунуң 85 чүүлүнүң 1 пунктузунда айыттынганындан аңгыда, боттарының эргедужаалы чедир хевирлеттинген турган хуусаазы төңгүжеге чедир арттырар. Ынчалза-даа оларның хевирлеттинип тургустунган хүнүнден бээр беш чылдан хөй эвес хуусаада бодунуң бүрүн эргелерин камгалап арттырар. Соңгулда комиссияларында хостуг олуттары Федералдыг хоойлуда доктааттынган чурум езугаар ээлеттинер.

2. Федералдыг хоойлуга дүүштүр Россия Федерациязының Чазаа Россия Федерациязының хамаатыларынга, хоругдалда турар каразыттырганнарга болгаш буруудаттырганнарга бадылаашкыннарга киржири-биле бээр шынзылганы кылып бүдүреринiң хевирин болгаш дүрүмүн тодараткан актыны хүлээп алгыжеге чедир, айыттынган бөлүк кижилерге хамаарыштыр оларның бадылаашкыннарга киржиринге тодараттынган чурум камгалаттынар.

75 чүүл. Соңгулдаларны каттыштырарының дугайында

1. Муниципалитет тургузуунуң чаңгыс ол-ла тус черниң бот-башкарылга органының соңгулдаларынга бадылаашкыннар хүнүн каттыштырар сорулга-биле, а ол ышкаш тус черниң бот-башкарылга органының соңгулдаларының бадылаашкын хүнүн Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органының соңгулдаларының бадылаашкыннар хүнү-биле, азы күрүне эрге-чагырганың федералдыг органының соңгулдаларының бадылаашкыннар хүнүн, азы Россия Федерациязының девискээринге эрттирип турар өскедаа соңгулдаларның бадылаашкыннар хүнүн каттырыштырар сорулга-биле тус черниң бот-башкарылга органнарының бүрүн эргелериниң хуусаазын бир чылдан хөй эвес хуусаада чөпшээреп болур.

2. Бо чүүлдүң 1-ги пунктузу-биле көрдүнген тус черниң бот-башкарылга органнарының бүрүн эргелерин узадырын болгаш кызырарын муниципалитет тургузуунуң нормативтиг эрге-хоойлу актызы-биле тургузар. Федералдыг хоойлу езугаар ындыг узадыышкын болгаш кызырлыышкын дугайында Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязы дыңнаткан турар ужурлуг. Бүрүн эргелериниң хуусаалары узаттынган болгаш кызыртынган тус черниң ботбашкарылга органнарының соңгулдалары 2004 чылдың май 1-ге чедир эрттиртинген турар ужурлуг. Ынчан соңгулдаларның акшаландырыышкыны чогуур бюджеттерниң акша-хөреңгизи-биле боттаныр.

76 чүүл. Тус чер бот-башкарылгазының албан-дужаалдыг кижилериниң соңгулда ажыл-чорудулгазын боттандырарының магадылалдары

Бир эвес муниципалитет тургузуунда муниципалитет тургузуунуң баштыңы болгаш тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органы чок болза, азы тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органы Федералдыг хоойлу болгаш бо Хоойлу езугаар соңгулда чорудулгаларын чорударын төлээлеттирген кижиге дыңнатпаан болза, азы айыттынган кижилер ук чорудулгаларны Федералдыг хоойлуда болгаш бо Хоойлуда көрдүнген хуусааларда чорутпайн турар болза, ол соңгулда чорудулгаларын Тыва Республиканың Чазааның Даргазы ,азы ооң даалгазы-биле өске албан-дужаалдыг кижи чорудар.

77 чүүл. Соңгулдаларга политиктиг хөй-ниити каттыжыышкыннарының киржилгезиниң дугайында

1. Тус чер бот-башкарылгазының төлээлекчилер органының соңгулдаларын чарлап дыңнадыр (эрттиреринiң) дугайында шиитпири «Политиктиг партиялар дугайында» Федералдыг хоойлунуң күштүг болуп кирген хүнүнден ийи чыл эрткенде, соңгулдалар каттыжыышкыннары кылдыр Федералдыг хоойлунуң 2 чүүлүнүң 25 пунктузунда айыттынган соңгулдаларның деңнелинге дүгжүп турар деңнелге, азы оон-даа бедик деңнелде федералдыг хоойлулар, Тыва Республиканың хоойлулары езугаар тургустунган болгаш бүрүткеттинген политиктиг хөйниити каттыжыышкыннары-биле катай киржир эргелиг. Айыттынган политиктиг хөй-ниити каттыжыышкыннары азы хөйниити каттыжыышкыннарының уставынче оларга политиктиг деп эргебайдал бээри-биле киирип турар өскерилгелерни болгаш немелделерни бадылаашкыннар хүнүнге чедир бир чылдан, а чогуур органның бүрүн эргелерин хуусаа бетинде соксаткан таварылгада тус чер бот-башкарылгазының органынче соңгулдалар чарлап дыңнатканда – бадылаашкыннар хүнүнге чедир алды айдан орайтатпайн бүрүткеткен турар ужурлуг. Политиктиг хөйниити каттыжыышкыннарының уставынче кииртинип турар өске-даа өскерилгелерге болгаш немелделерге айыттынган хуусаалар хамаарышпас.

2. Соңгулда каттыжыышкынының хүлээп ап турары болгаш Федералдыг хоойлунуң күштүг болуп киириниң бетинде соңгулдалар комиссияларының составынче кандидатуралар саналдап киирер эргелиг политиктиг хөй-ниити каттыжыышкыны, политиктиг хөй-ниити каттыжыышкыны деп ооң албан байдалынга дегбейн турар бодунуң тургузуун өскерткен таварылгада, азы бодунуң тургузуун политиктиг партия кылдыр өскерткен таварылгада, Федералдыг хоойлунуң 24 чүүлүнүң 8 пунктузунда, 27 чүүлүнүң 5 пунктузунда көрдүнген эргелерин камгалап арттырар. Соңгулда блогунуң хүлээп ап турары болгаш Федералдыг хоойлунуң күштүг болуп киреринiң бетинде соңгулдалар комиссияларының составынче кандидатуралар саналдап киирер эргелиг эки туразы-биле каттышкан ийи болгаш оон хөй соңгулда каттыжыышкыннары, Федералдыг хоойлунуң 24 чүүлүнүң 8 пунктузунда, 27 чүүлүнүң 5 пунктузунда көрдүнген эргелерин камгалап арттырар. Ындыг соңгулда блогу, ол эргелерни аңаа бээр ужурлуг бүрүн эргелиг төлээлеткен органның шиитпири-биле тургузукчу болуп турар, ол соңгулда блогунче кирип турар соңгулда каттыжыышкынынга бээр. Айыттынган соңгулда каттыжыышкыны ооң политиктиг хөй-ниити каттыжыышкыны албан-байдалынга дегбейн бодунуң тургузуун өскерткен таварылгада азы бодунуң тургузуун политиктиг партия кылдыр өскерткен таварылгада, айыттынган санал-онал киирер эргелерин камгалап арттырар.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш.ООРЖАК.

Кызыл хоорай № 325 УХ-1 2003 чылдың июль 10.

ШЫН

e-mail:shyn@tuva.ru

Индекс 667000. Кызыл хоорай, Красноармейская, 100,

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Чазаа. Кол редактор Артур ХЕРТЕК.

РЕДАКЦИЯ КОЛЛЕГИЯЗЫ: К. Сат, Е. Монгуш, Ч. Монгуш, С. Хертек, Т. Хертек.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор — 1-01-35, кол редакторнуң оралакчызы — 1-19-87.

КИЛДИСТЕР: ниитилел-политиктиг килдис—1-18-10, компьютер төвү—1-03-90, культура, өөредилге килдизи—1-03-88, чагаа килдизи—1-03-87, көдээ ажыл-агый, үлетпүр килдистери—1-17-09, тел/факс (394-22) 1-17-94, бухгалтерия — 1-17-91;

Солун келбейн барганда, дараазында телефонче долгаар: 3-14-94. Неделяда үш катап үнер. Хемчээли парлаан 6 ама.

Тираж 7072. Чагыг 90.

АГАР САНЫВЫС: № 40703810400000010000 Б ОАО Банк "Тувакредит", Кызыл ИНН—1701008465; корр сч 30101810600000000729 БИК 049304729.

Солун Россия Федерациязының Парлалга болгаш массалыг информация чепсектериниң талазы-биле хоойлужудулгазының чорудулгазынга контроль болгаш бүрүткелиниң Тыва девискээр эргелелинге бүрүткеттинген.

Бүрүткеттирген дугаары — Т-00007. ТР-ниң парлалга болгаш информация күркомитединиң типографиязынга парлаан. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко, 1).

Солунда парлаттынган материалдарның авторларының бодалдары редакцияның туружу-биле дүүшпейн барып болур. Айыттынган саннары болгаш өске-даа фактылары, дыңнадыглары дээш авторлар боттары харыылаар.